

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Ana Bilim Dalı
Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı

**ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN
EBEVEYNLERİNİN ÇOCUKLARINI KABUL- RED
DÜZEYİ İLE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ali YAMAÇ

İstanbul, 2011

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Ana Bilim Dalı
Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı

**ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN
EBEVEYNLERİNİN ÇOCUKLARINI KABUL RED
DÜZEYİ İLE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ali YAMAÇ

Danışman: Öğr. Gör. Dr. Aydan AYDIN

İstanbul, 2011

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Ana Bilim Dalı
Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı

Ali YAMAÇ tarafından hazırlanan Zihinsel Engelli Çocukların Ebeveynlerinin, Çocuklarını Kabul Red Düzeyi İle Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi başlıklı bu çalışma, 05.../03.../2011... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmzalar

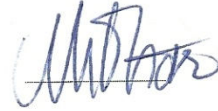
Danışman: Dr. Aydan AYDIN

Üye: Prof. Dr. Yıldız GÜVEN

Üye: Dr. Mustafa OTRAR

ÖNSÖZ

Öncelikle bu araştırmamı yapma sürecinde bana destek veren ve deneyimlerini benimle paylaşan, özellikle tatil günlerinde dahi bana geri dönütler vererek, desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Öğr. Gör. Dr. Aydan AYDIN Hocama;

Yüksek lisans öğrenimim sürecinde bizlerle bilgi ve birikimlerini paylaşan sevgili hocalarıma, özellikle de saygıdeğer bölüm başkanımız Prof. Dr. Yıldız GÜVEN Hocama;

Araştırma sürecinde zorlandığım dönemlerde; güler yüzlü konuşmalarıyla bizleri motive eden ve analiz çalışmalarımındaki sonsuz desteğini benden esirgemeyen sayın Öğr. Gör. Dr. Mustafa OTRAR Hocama;

Ne zaman yanına gitsem çözüme yönelik yol gösteren, yardımcı olan bölümümüz Öğr. Gör. Tuna ŞAHSUVAROĞLU Hocam'a;

Araştırmamın çeşitli bölümlerinde bana yardımcı olan bütün kurum yöneticilerine ve öğretmen arkadaşlara, yüksek lisanstaki öğrenci arkadaşlarıma, özellikle de; Ferah Gülen Gözler Özel Eğitim Merkezi yöneticisi Tahsin YILMAZ'a, Kamil ATILLA'ya, Gülsoy GÜNAY'a, kardeşim İbrahim YAMAÇ'a;

İlkokuldan şu ana kadar gelmeme katkı sağlayan değerli hocalarıma ve öğrenci arkadaşlarıma;

Araştırma süresinde kendisine daha az zaman ayırdığım, beni hayata bağlayan 15,5 aylık biricik oğlum Ali Enes'e ve desteğini hiç esirgemeyen sevgili eşime;

Bugünlere gelmeme katkı sağlayan aileme; gönülden teşekkür ederim.

Ali YAMAÇ

ÖZET

ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN, ÇOCUKLARINI KABUL-RED DÜZEYİ İLE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırma, 7-12 yaş arası zihin engelli çocukların ebeveynlerinin, çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarını kabul-red etmeleri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu; 2010-2011 yılında İstanbul ilinde yaşayan 7-12 yaşında zihinsel engelli çocuğu olan 234 anne ile 129 baba oluşturmaktadır.

Araştırmada; kişisel bilgi toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan “Demografik Bilgi Formu”, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek için “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)”, ebeveynin zihinsel engelli çocuklarını kabul-red düzeylerini belirlemek için “Ebeveyn Kabul-Red/ Kontrol Ölçeği (EKRÖ/K Ebeveyn Formu)” kullanılmıştır.

Araştırmanın bulgularında; ebeveynin engelli çocuğu kabul-red etme düzeyi, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılaşmadığı; fakat ebeveynin cinsiyeti, ebeveynin yaşı, ebeveynin eğitim seviyesi, ebeveynin gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Annelerin, sıcaklık-sevgi alt boyutu puanları; babaların ise kayıtsızlık-ihmal alt boyutu puanları daha yüksek bulunmuştur. 20-35 yaş aralığında olan ebeveynlerin sıcaklık-sevgi alt boyutu puanları, 45 ve üstü yaş grubunda olan ebeveynlere göre daha yüksek çıkmıştır. Okur-yazar olmayan ebeveynlerin, ayrışmamış reddetme, kontrol alt boyutu ve toplam puanları, eğitim seviyesi üniversite ve üstü olan ebeveynlere oranla daha yüksek bulunmuştur. 1000 TL ve altı gelir grubunda bulunan ebeveynlerin kontrol alt boyutu puanları, 2001-3000 TL gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

Ebeveynin çocuk yetiştirme tutumları, ebeveynin yaşı, çocuğun cinsiyeti değişkenlerine göre farklılaşmadığı; fakat ebeveynin cinsiyeti, ebeveynin eğitim seviyesi, ebeveynin gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Annelerin karı-koca geçimsizliği alt boyutu puanları, babalarınkinden daha yüksek bulunmuştur. Okur-yazar olmayan ebeveynlerin, aşırı koruyuculuk, annenin ev hanımlığını reddetmesi, karı-koca geçimsizliği ve sıkı disiplin alt boyutları puanları, eğitim seviyesi üniversite ve üstü olan ebeveynlere oranla daha yüksek bulunmuştur. Eğitim seviyesi üniversite ve üstü olan ebeveynlerin, demokratiklik ve eşitlik alt boyutu puanları, lise mezunu olan ebeveynlere oranla daha yüksek bulunmuştur. 1000 TL ve altı gelir grubunda bulunan ebeveynlerin, aşırı koruyuculuk ve sıkı disiplin alt boyutları puanları, 2001-3000 TL gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puanlarından daha yüksek bulunmuştur. 1001-2000 TL gelir grubunda bulunan ebeveynlerin, annenin ev hanımlığını reddetmesi alt boyutu puanları, 2001-3000 TL gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

Ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumu ile kontrol, sıcaklık-sevgi, ayrışmamış reddetme davranışları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Annenin ev kadınlığını reddetmesi, karı koca geçimsizliği ve sıkı disiplin tutumları ile düşmanlık, kayıtsızlık-ihmal, kontrol, ayrışmamış reddetme ve ebeveyn reddi arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Sonuç olarak, ebeveynlerin zihinsel engelli çocuğunu kabullenme veya reddetme davranışı ile çocuk yetiştirme tutumları arasında bir ilişki tespit edilmiştir. Zihinsel engelli çocuğunu kabul eden ebeveynlerin daha olumlu tutum sergiledikleri, zihinsel engelli çocuğunu red eden ebeveynlerin ise, daha olumsuz tutum sergiledikleri saptanmıştır. Dolayısıyla engelli çocuğun yetiştirilmesinde, ebeveyn kabulü-reddi ve tutumları önemli bir rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel engel, ebeveyn tutumları, ebeveyn kabulü-reddi

ABSTRACT

ANALYSIS OF CORRELATION BETWEEN PARENTAL ACCEPTANCE – REJECTION AND CHILD REARING ATTITUDES OF PARENTS

This is a study that uses relational screening model to examine correlation between parental acceptance - rejection of children between 7 – 12 ages with mental disabilities and child rearing attitude of parents.

The sample composed of 234 mothers and 129 fathers who are resident in Istanbul in 2010 – 2011 and has children between 7 – 12 ages with mental disability.

In the study, “demographic information form” prepared by the researcher, “parental attitude research instrument (PARI)” and “parental acceptance – rejection control questionnaire (PARQ/C)” are used in order to gather personal data, determine the child rearing attitude of the parents and determine the acceptance – rejection level of parents, respectively.

According to the findings, it has been determined that while parental acceptance – rejection does not vary with gender of the child, it varies with gender, age, education and income level of the parent. Also, it has been determined that mothers have higher warmth – affection subdimension points and fathers have higher indifference – negligence subdimension points. Warmth- affection subdimension points of parents between 20-35 ages have been found out to be higher compared to the parents over age 45. Additionally, illiterate parents have higher points in undifferentiated rejection and control subdimension and in total than parents whose education level is university and above. Finally, it has been determined that parents with income level of 1000 TL and below has higher control subdimension points compared to parents with income level of 2001 – 3000.

While child rearing attitude of parent does not vary with age of the parents and gender of the child; it varies with gender, education and income level of the parent. Incompatibility of the couple subdimension point is higher in mothers than in fathers. Also, illiterate parent has higher points in overprotection, mother’s rejection of

housewifery, incompatibility of couple and iron discipline subdimensions compared to the parent with university and above education level. In democratism and equality lower dimension, parents with education level of university and above have higher points than parents graduate of high school. Overprotection and iron discipline subdimension points determined to be higher in parents with income level of 1000 TL and below than parents with income level of 2001 – 3000. Mother's rejection of housewifery subdimension point is higher in parents with income level of 1001 – 2000 TL than parents with income level of 2001 – 3000 TL.

A positive correlation between overprotective attitude of parents and control, warmth-affection, undifferentiated rejection behaviours has been determined. Also, a positive correlation between mother's rejection of housewifery, incompatibility of couple, iron discipline and hostility, indifference-negligance, control, undifferentiated rejection, parental rejection has been determined.

In conclusion, there is a correlation between parental acceptance – rejection and child rearing attitude. It has been found out that parents who accept their child with mental disability has more positive approach and parents who reject their child with mental disability has more negative approach. Thus, parental acceptance – rejection plays an important role in rearing child with mental disability.

Key words: mental disability, parent attitudes, parental acceptance – rejection.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLOLAR DİZİNİ	xiv

BÖLÜM I

1.GİRİŞ.....	1
1.1.PROBLEM	1
1.2.AMAÇ	4
1.3.ÖNEM	4
1.4. SAYILTILAR.....	5
1.5.SINIRLILIKLAR	6
1.6.TANIMLAR.....	6

BÖLÜM II

2. İLGİLİ ALAN YAZIN	7
----------------------------	---

2.1. ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUK.....	7
2.1.1.Zihinsel Engelli Çocukların Sınıflandırılması.....	8
2.1.1.1.Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik.....	9
2.1.1.2.Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik.....	10
2.1.1.3.Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik.....	10
2.2. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ.....	10
2.2.1.Bellek Ve Dikkat	11
2.2.2.Dil Gelişimi.....	11
2.2.3.Öğrenme Ve Akademik Başarı.....	11
2.2.4.Sosyal Gelişim.....	12
2.2.5.Psiko-motor Gelişim.....	12
2.3. ZİHİNSEL ENGELİN NEDENLERİ.....	13
2.3.1.Doğum Öncesi Nedenler.....	13
2.3.2.Doğum Sırası Nedenler.....	13
2.3.3.Doğum Sonrası Nedenler.....	14
2.4. AİLEYE ENGELLİ BİR ÇOCUĞUN KATILIMI.....	14
2.4.1.Aşama Yaklaşımı	15
2.4.2.Sürekli Üzüntü Yaklaşımı	16
2.4.3.Kişisel Yapılanma Yaklaşımı	16

2.4.4.Güçsüzlük ve Anlamsızlık Yaklaşımı	16
2.5. EBEVEYN KABUL –RED KURAMI.....	17
2.5.1.Kişilik Alt Teorisi.....	17
2.5.2.Başa Çıkma Alt Teorisi.....	17
2.5.3.Sosyo-Kültürel Sistemler Alt Teorisi.....	18
2.6. EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİ VE TUTUM.....	18
2.6.1.Baskıcı ve Otoriter Tutum.....	20
2.6.2.Açıklayıcı – Otoriter (Otoritatif) Tutum.....	21
2.6.3.Gevşek Tutum.....	22
2.6.4.Dengesiz ve Kararsız Tutum.....	22
2.6.5.Aşırı Koruyucu Tutum.....	23
2.6.6.İlgisiz ve Kayıtsız Tutum.....	23
2.6.7.Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü Tutum.....	24
2.6.8.Aşırı Hoşgörülü Tutum.....	24
2.7.KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	25
2.7.1.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	25
2.7.2.Ülkemizde Yapılan Araştırmalar.....	40

BÖLÜM III

3. YÖNTEM	46
------------------------	-----------

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	46
3.2. ÇALIŞMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM	46
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	47
3.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	47
3.3.2. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI).....	47
3.3.3.Ebeveyn Kabul-Red/ Kontrol Ölçeği Ebeveyn Formu (EKRO/K EBEVEYN FORMU)	49
3.4.UYGULAMA	51
3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	51

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM.....	53
4.1.Örneklem Grubunu Oluşturan Zihinsel Engelli Çocukların Ve Ebeveynlerinin, Çeşitli Demografik Özellikler Açısından Frekans Ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular.....	53
4.2. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutları ile PARİ Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri.....	60
4.3. Örneklem Grubunu Oluşturan Engelli Çocuk Ebeveynlerinin Demografik Özelliklerinin EKRO/K (Ebeveyn Formu) Toplam ve Alt Boyutları Açısından Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular.....	61

4.4. Örneklem Grubunu Oluşturan Engelli Çocuk Ebeveynlerinin Demografik Özelliklerinin PARI Alt Boyutları Açısından Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular.....	78
--	----

4.5. PARI Ölçeği Alt Boyutları Puanı ile EKR Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişkiler için Yapılan Pearson Analizi Sonuçları.....	95
--	----

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	96
---	-----------

5.1. SONUÇLAR VE TARTIŞMA.....	96
--------------------------------	----

5.2. ÖNERİLER	103
---------------------	-----

KAYNAKÇA.....	105
----------------------	------------

EKLER	118
--------------------	------------

EK.1 DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU.....	119
----------------------------------	-----

EK.2 AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ (PARI).....	121
---	-----

EK.3 EBEVEYN KABUL-RED KONTROL ÖLÇEĞİ (EKRO/K EBEVEYN FORMU).....	124
---	-----

EK.4 VALİLİK İZİN BELGESİ.....	131
--------------------------------	-----

EK.5 OKULLAR LİSTESİ.....	132
---------------------------	-----

EK.6 EBEVEYN KABUL-RED KONTROL ÖLÇEĞİ'Nİ (EKRO/K EBEVEYN FORMU) KULLANMA İZİN YAZISI.....	134
---	-----

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 4.1.1. Cinsiyet Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	54
Tablo 4.1.2. Yaş Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	54
Tablo 4.1.3. Medeni Durum Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	54
Tablo 4.1.4. Eğitim Durumu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	55
Tablo 4.1.5. Meslek Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	55
Tablo 4.1.6. Evlilik Süresi Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	55
Tablo 4.1.7. Çocuk Sayısı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	56
Tablo 4.1.8. Aylık Gelir Değişkeni için Frekans ve Yüzde değerleri.....	56
Tablo 4.1.9. Ailede Başka Kaynaştırma ya da Özel Eğitim Alan Olup Olmadığı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	56
Tablo 4.1.10. Çocuğun Bakımı Konusunda Dışarıdan Yardım Alınıp Alınmadığı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	57
Tablo 4.1.11. Evde Yaşayan Kişi Sayısı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	57
Tablo 4.1.12. Çocuğun Cinsiyeti Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	57
Tablo 4.1.13. Çocuğun Yaşı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	58
Tablo 4.1.14. Kaçınıcı Çocuk Olduğu Değişkeni için Frekans ve Yüzde	

Değerleri.....	58
Tablo 4.1.15. Çocuğun Planlı Olarak Dünyaya Gelip Gelmediği Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	58
Tablo 4.1.16. Evliliğin Kaçınıcı Yılında Doğduğu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	59
Tablo 4.1.17. Kaç Yıldır Eğitim Almakta Olduğu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	59
Tablo 4.1.18. Çocuğun Okula Düzenli Olarak Gidip Gitmediği Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerler.....	59
Tablo 4.1.19. Çocuğun Başka Bir Engelinin Olup Olmaması Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	60
Tablo 4.2.1. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri.....	60
Tablo 4.2.2. PARİ Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri.....	61
Tablo 4.3.1. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	62
Tablo 4.3.2. EKR Ölçeği Düşmanlık Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	62
Tablo 4.3.3. EKR Ölçeği Kayıtsızlık-İhmal Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	63

Tablo 4.3.4. EKR Ölçeği Ayrışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	63
Tablo 4.3.5. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	63
Tablo 4.3.6. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	64
Tablo 4.3.7. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	64
Tablo 4.3.8. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları.....	65
Tablo 4.3.9. EKR Ölçeği Düşmanlık Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	66
Tablo 4.3.10. EKR Ölçeği Kayıtsızlık-İhmal Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	66
Tablo 4.3.11. EKR Ölçeği Ayrışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	67
Tablo 4.3.12. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	67

Tablo 4.3.13. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	68
Tablo 4.3.14. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	68
Tablo 4.3.15. EKR Ölçeği Düşmanlık Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	69
Tablo 4.3.16. EKR Ölçeği Kayıtsızlık-İhmal Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	69
Tablo 4.3.17. EKR Ölçeği Ayrışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	70
Tablo 4.3.18. EKR Ölçeği Ayrışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	70
Tablo 4.3.19. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	71
Tablo 4.3.20. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	71
Tablo 4.3.21. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	72

Tablo 4.3.22. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	72
Tablo 4.3.23. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	73
Tablo 4.3.24. EKR Ölçeği Düşmanlık Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	73
Tablo 4.3.25. EKR Ölçeği Kayıtsızlık-İhmal Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	74
Tablo 4.3.26. EKR Ölçeği Ayrışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	74
Tablo 4.3.27. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	75
Tablo 4.3.28. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	75
Tablo 4.3.29. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	76
Tablo 4.3.30. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	76

Tablo 4.3.31. EKR Ölçeği Düşmanlık Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	76
Tablo 4.3.32. EKR Ölçeği Kayıtsızlık-İhmal Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	77
Tablo 4.3.33. EKR Ölçeği Ayrışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	77
Tablo 4.3.34. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	78
Tablo 4.3.35. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	78
Tablo 4.4.1. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	79
Tablo 4.4.2. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	79
Tablo 4.4.3. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	79
Tablo 4.4.4. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	80

Tablo 4.4.5. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	80
Tablo 4.4.6. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	81
Tablo 4.4.7. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	81
Tablo 4.4.8. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	82
Tablo 4.4.9. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	82
Tablo 4.4.10. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	83
Tablo 4.4.11. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	83
Tablo 4.4.12. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	84
Tablo 4.4.13. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	84

Tablo 4.4.14. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	85
Tablo 4.4.15. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	85
Tablo 4.4.16. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	86
Tablo 4.4.17. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	86
Tablo 4.4.18. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	87
Tablo 4.4.19. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	87
Tablo 4.4.20. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	88
Tablo 4.4.21. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	88
Tablo 4.4.22. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	89

Tablo 4.4.23. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	89
Tablo 4.4.24. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	90
Tablo 4.4.25. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi.....	90
Tablo 4.4.26. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	91
Tablo 4.4.27. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	91
Tablo 4.4.28. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	92
Tablo 4.4.29. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	92
Tablo 4.4.30. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	93
Tablo 4.4.31. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	93

Tablo 4.4.32. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları94

Tablo 4.4.33. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları94

Tablo 4.5. PARI Ölçeği Alt Boyutları Puanı ile EKR Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişkiler için Yapılan Pearson Analizi Sonuçları.....95

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.PROBLEM

Çocuklar dünyaya geldikleri ilk andan itibaren ebeveynleri ile karşılıklı bir iletişim içerisindeyler. Bu iletişim sevgi, dokunma, kucaklama gibi olumlu duyguları içerirken zaman zaman uzak durma, çatışma, ihmal gibi özellikleri de barındırabilir. Çocuklar olumlu ya da olumsuz iletişimlerinin etkilerini hayatlarının ileriki yıllarında da yaşayabilmektedir. Turner ve diğerleri (2001) çocuğun ileriki yıllardaki psikolojik sağlığının, ebeveyn-çocuk ilişkisini etkilediğini belirtmiştir.

Önder ve Gülay (2007) çocukların; bakımlarından sorumlu olan kişilerle (anne-baba gibi), olumlu ilişkiler yaşamaya ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Ayrıca yakın bakım sağlayan kişilerle olumlu ilişkiler geliştirilmediği durumlarda, çocukların saldırgan, bağımlı davranışlar sergileyebildiğini ve özgüvenlerinin düşük düzeyde olabildiğini belirtmişlerdir.

Olumlu etkileşimin boyutlarından biri çocuğu kabul etmektir. Kabul edici aileler sevgilerini ve/veya tepkilerini; öpme, kucaklama, koruma, okşama, şakalaşma gibi sözel ve bedensel biçimlerde gösterebilmektedirler. Reddedici davranışlar arasında da şunlar sayılmaktadır: Ebeveynin çocuğuna karşı saldırgan tavırlar sergilemesi ve ebeveynin çocuğunu ihmal etmesi. Bu ihmal fiziksel açıdan; çocuktan uzak durma, çocuğun ihtiyaçlarıyla ilgilenmeme şeklinde gerçekleşebilir. Reddedici tutumla yetiştirilen çocuklarda ileriki yıllarda şu özellikler görülebilmektedir: Saldırganlık, kişilere bağımlılık, düşük özgüven, düşük öz yeterlilik, karamsar bakış açısı, duygusal anlamda katı olmak, duygusal tepkisizlik, duygusal belirsizlik (Kitahara, 1987).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdiği, sergilediği davranış biçimleri, çocukları ile ilişkilerini ve çocuklarının gelecekteki ilişkilerini etkileyebilir. Bunun yanı sıra

çocukların gelecekteki davranışlarını ebeveynlerin tutumları da etkileyebilir. Cüceloğlu (1997) tutumları; oldukça organize olmuş uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimleri olarak ifade etmektedir. Kağıtçıbaşı (1999) ise tutumun; bir bireye atfedilen ve onun psikolojik bir nesneye ilişkin düşünce, duygu ve davranışlarını organize eden bir eğilime işaret etmek için de kullanıldığını belirtmiştir.

Tutumların oluşumunda bir takım faktörler söz konusudur. Morgan (1997)'a göre bunlar; genetik, fizyolojik faktörler, tutum konusu ile doğrudan deneyim, kişilik, toplumsallaşma süreci, grup üyeliği, sosyal sınıf gibi özelliklerdir. Tutumların oluşması ve şekillenmesinde rol oynayan önemli bir faktör de anne baba etkisidir. Özellikle ilköğretim çağına kadar ki dönemde çocuk anne- babasını kendisine çeşitli konularda bilgi verecek, ödüllendirip cezalandıracak tek otorite olarak görür. Kişiliğin biçimlenmesinde en önemli çevresel etken ailedir. Aile, özel davranışların kazanılmasında rolü olan övgü ve cezaların kaynaklandığı ve kullanıldığı başlıca ortamdır. Genellikle çocuğun ilk öğretmenleri de anne- babasıdır. Anne babanın tepkileri bazı davranışları pekiştiren, diğer bazıları için cesaret kırıcı özellik taşıyarak çeşitli alışkanlıkların, amaç ve değerlerin belirlenmesinde yardımcı olmaktadır.

Örnek alma sürecinde çocuklar, anne babalarının birçok kişilik özelliğini taklit ederken, ahlaki, kültürel değer ve standartlarını da benimserler. Kendisi iyi uyum yapmış, çocuklarını seven ve sayan anne-babalar, onlara kendini değerli bulma ve kendine güvenme duygularını verebilirler. Sevgi ve övgüleriyle çocuklarının, istenilen, sevilen kişiler oldukları duygu ve inancını edinmelerinde yardımcı olurlar (Aydın, 1997).

Ebeveynler genellikle çocuklar daha doğmadan çocukları ile ilgili planlamalar yaparlar ve hayal kurarlar. Çocuk doğduktan sonra her şey planlandığı gibi gelişirse, ebeveyn kendini daha iyi hissedebilir. Ancak çocuğun beklenilmediği gibi olması durumunda, ebeveynin hayalleri yıkılabilir. Çocuğun engelinin getirmiş olduğu güçlükler de ailenin çocuğuna bakışını ve çocuğunu kabul etme düzeyini etkileyebilir. Kimi zaman çocuklarının engelinin kabul edebilirler, kimi zaman da çocuklarını reddedebilirler.

Yavuzer (1998) anne ve babanın zihinlerinde nasıl bir çocuk istedikleri konusunda daha doğumdan önce hayali bir çocuk kavramı oluştuğunu belirtmiştir. Dünyaya gelen çocuk, anne ve babanın beklentilerine uygun olmadığı takdirde, oluşan hayal kırıklığı sonucu anne ve babada reddetme tavrı gelişebileceğini ifade etmiştir. Eripek (1996) özür türü ya da özür derecesi ne olursa olsun, özürlü bir bebeğin dünyaya gelişi ya da özürlü olduğunun fark edilmesi, aile için bütün yaşantıyı değiştiren bir olay olduğunu belirtmiştir.

Ebeveynler engelli çocukları için ve çocuklarının geleceği için endişelenirler. Bu duygular içinde çocuk reddedilebilir ya da üzerine aşırı düşülerek engellenebilir veya eğitime özen gösterilmeyebilir. Bu davranış ve tutumlar çocukların sosyal, duygusal ve kişilik gelişimlerini etkileyebilmektedir.

Çocuklarının özürlü olduğu gerçeğini kabul eden aileler, normal yaşantılarına dönebilmek için çaba sarf ederler. Çocukları dünyaya gelmeden önceki yaşantılarında, kendilerine, birbirlerine ve ailenin diğer üyelerine ayırdıkları zaman konusunda değişiklikler yapmak zorunda olduklarını hissederler. Özellikle özürlü çocuğun kardeşinden gelebilecek yakınmalarla, iş yaşantısı ve sosyal yaşantı ile ilgili olarak problemler yaşanmaya başlanır. Aileler, özürlü bir çocuğu dünyaya getirmiş olduklarından dolayı -özellikle anne- pek çok olumsuz tavırla karşılaşır ve olumsuz ruh haline girer (Küçüker ve Richter, 1994).

Ebeveynlerin bu duyguları yaşaması; engelli çocuklarıyla olan iletişimlerini, çocuğu kabul veya reddetme düzeylerini dolayısıyla da tutumlarını etkileyeceği düşünülebilir.

Literatür doğrultusunda elde edilen bulgulara engelli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuğunu kabullenme sürecinde zorluk yaşadıkları, çocuğunu veya çocuğunun engelli oluşunu reddetme davranışı gösterdikleri saptanmıştır. Ebeveynlerin yaşadıkları çocuğu reddetme davranışları ve buna bağlı olarak gösterdikleri reddetme tutumları; hem ebeveynleri hem çocuklarını hem de diğer aile bireylerini olumsuz etkileyebilmekte ve bir takım problemlere neden olabilmektedir. Ebeveynin engelli çocuğunu kabullenme veya reddetme davranışının, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumuna etkisi olabileceği düşünülmüş, fakat literatürde bu konuda araştırma

bulunamamıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda; 7-12 yaşındaki zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin, çocuklarını kabul-red düzeyi ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin karşılaştırılması araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2.AMAÇ

Bu araştırmanın genel amacı; 7-12 yaşları arasında zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin, çocuklarını kabul-red düzeyi ile çocuk yetiştirme tutumları arasında bir ilişki olup olmadığını incelemek, ebeveyn kabul reddi ve çocuk yetiştirme tutumlarının çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Araştırmanın amacına dönük olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1.Ebeveynlerin, ebeveyn kabul-red kontrol ölçeği toplam puan ve alt boyutu puanları; ebeveynin cinsiyetine, ebeveynin yaşına, ebeveynin eğitim seviyesine, ailenin aylık gelirin, çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Ebeveynlerin PARİ ölçeği alt boyutu puanları; ebeveynin cinsiyetine, ebeveynin yaşına, ebeveynin eğitim seviyesine, ailenin aylık gelirin, çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Ebeveynlerin, Ebeveyn Kabul-Red Kontrol Ölçeği toplam puanı ve alt boyutu puanları ile PARİ Ölçeği alt boyutu puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3.ÖNEM

Annenin çocukla olan ilişkisi, doğumdan önce başlar ve çocuğun tüm yaşamı boyunca devam eder. Gelişimin her evresinde anneyle çocuğun oluşturduğu olumlu veya olumsuz birliktelik, çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini etkileyebilmektedir.

Engelli çocuk ailelerinin; aile ilişkileri, sorunları, anne ve babanın psikolojik durumu en başta çocukları olmak üzere yakın çevresini, daha sonra da içinde yaşadığı toplumu etkileyebilmektedir. Ailenin engelli çocuğunu kabullenmemesi durumunda çocuğun en başta sosyal, sonra buna bağlı olarak diğer gelişim alanlarında gerilemesi

söz konusu olabilir. Çocuğunu kabullenmeyen, onun bu durumunu reddeden bir ebeveynin çocuğuna yardımcı olması ve karşılaştığı güçlüklerle baş edebilmesi oldukça güçtür. Bu durumda olan bir ebeveynin sağlıklı bir çocuk yetiştirme tutumuna sahip olması düşünülemez.

Ebeveynlerin zihinsel engelli çocuklarını kabul red düzeylerinin, çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarının bilinmesi anne ve babalara verilecek destek hizmetlerinin türünün, gerekliliğinin ve niteliğinin belirlenmesine yönelik katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anne babaların sahip oldukları anne-babalık tutumlarıyla ilgili elde edilen bilgilerin ışığında anne-baba ve çocuk arasındaki ilişki ve iletişimin olumlu yönde değiştirilmesine yardımcı olacağı umulmaktadır.

Bu araştırmanın sonucunda, elde edilen bulgular engelli çocuğu olan ailelerin ihtiyaçlarına yönelik yeni programların hazırlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Gerçekleştirilen bu araştırmanın konuyla ilgili gelecekte yapılacak olan çalışmalara yol gösterici olacağı da düşünülmektedir.

1.4. SAYILTILAR

1. Araştırmada seçilen örneklem evreni temsil etmektedir.
2. Araştırmada kullanılan ölçme araçları geçerli ve güvenilirlerdir.
3. Araştırmaya katılan anne babalar ölçme araçlarını içtenlikle, doğru ve yansız olarak cevaplandırmışlardır.
4. Örneklemdeki zihinsel engelli çocukların; eğitim aldıkları kurumlara RAM müdürlükleri tarafından bildirilen zeka düzeylerinin gerçeği yansıttığı varsayılmaktadır.

1.5. SINIRLILIKLAR

1. Bu araştırmada bulgular 2010-2011 eğitim- öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumlarının “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği” inden alınan veriler ile sınırlıdır.
3. Ebeveynlerin zihinsel engelli çocuklarını kabul red düzeyleri “Ebeveyn Kabul-Red Kontrol Ölçeği ”nden alınan veriler ile sınırlıdır.
4. Araştırmanın verileri İstanbul’un çeşitli ilçelerinde ikamet eden ve Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullara ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden 7-12 yaşında zihinsel engelli çocuğu olan, toplam 363 tane öğrenci velisi ile sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Kabullenme: Çocuğun ebeveyn ya da bakıcı tarafından sıcaklık, bağlılık, ilgi, bakım, destek görmesi, rahat ettirilmesi ya da basitçe sevilmesidir (Rohner,2009).

Reddetme: Çocuğa ebeveyn ya da bakıcı tarafından sıcaklık, ilgi, sevgi gibi davranışlar yerine bunların tersi olan bir dizi zarar verici fiziksel ve psikolojik davranışların gösterilmesidir (Rohner,2009).

Ayrımsız reddetme: Ebeveyn tarafından açık reddetme, sevgisizlik ya da saldırganlık davranışlar olmasa da, kişinin ebeveynleri tarafından sevilmediği, aldırış edilmediğine inanması durumudur (Rohner,2009).

Tutum: Bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 2010).

BÖLÜM II

İLGİLİ ALAN YAZIN

2.1.ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUK

Geçtiğimiz yüzyıl boyunca eğitim uzmanları, teorisyenler ve araştırmacılar zekâyı tarif etmeye çalışmışlardır (Ainsworth ve Baker, 2004).

Zekâ, çok değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlara göre, zekâ zihinsel bir gücü, bir genel yeteneği ifade etmektedir. Öğrenme, problem çözme, muhakeme edebilme, mantıklı düşünebilme, yeni durumlara ve çevreye uyabilme, doğru karar verme, olgular, deneyimler ve öğrenilenler arasında bağlantı kurma, genelleme yapabilme, amaçlı hareket edebilme, doğru algılama, hatırlama, orijinal nitelikte zihinsel davranışlar gösterme vb. zihinsel güç ve yetenekler bireyin zekâsını belirlemektedir (Cirhinlioğlu, 2001).

Standartlaştırılmış zeka testleri sonuçlarına göre, çocukların sahip oldukları zekalar; normal, sınır ve normalin altında diye sınıflandırılabilir.

Normal zekâ: 90 ile 110 arasındaki zekâ bölümlerini kapsar. Bu gruptakiler normal eğitim programlarını yürütürler. Sınır zekâ: Zekâ bölümleri 71- 90 arasında değişir. Sınır zekâlı çocuklar okula gidene kadar fark edilmeyebilirler. Bu gruptaki çocuklar zihinsel engelli olarak kabul edilmezler. Ancak, normal çocuklardan daha yavaş öğrenirler. Çabuk kavrayamazlar ve öğrendiklerini hatırlamada güçlük çekerler. Karmaşık fikirleri anlamada zorlanırlar. Öğrendiklerini yeni durumlara ve olaylara genellemeleri zordur. Bu tür çocukların zekâlarında sınırlılık olduğu özellikle okul öncesi dönemde fark edilmediği için yaramaz, tembel, dikkatsiz olarak algılanırlar (American Psychiatric Associatio, 1994).

MEB Talim Terbiye Kurulu (2009) zihinsel engelli çocuğu, zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak; kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları

olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan birey olarak tanımlamaktadır.

Zihinsel engellilik, çevresel değişikliklere hızlı ve uygun şekilde uyum için gerekli olan bilgi ve becerileri öğrenme güçlüğüne neden olan ve 18 yaştan önce ortaya çıkan, gecikmiş ya da bozuk beyin gelişimidir (Ainsworth ve Baker, 2004).

Eripek (1996) doğumdan önce, doğum sırasında ve doğumdan sonraki gelişim sürecinde oluşan çeşitli nedenlerle zihin, sosyal olgunluk, psiko-motor gelişim ve fonksiyonlarında sürekli yavaşlama ve gerileme sonucu, yaşıtlarına göre dörtte bir veya daha yüksek oranda gerilik ve yetersizliği nedeniyle normal eğitim programlarından yararlanamama durumunu “zihinsel engellilik” olarak tanımlamaktadır.

DSM-IV (1998)’e göre, bir çocuğun zihinsel engelli olarak teşhis edilmesi için üç kriter dikkate alınmaktadır. Bunlar;

Bireysel olarak uygulanan IQ testinde yaklaşık 70 ya da altında IQ’nun olması (bebekler için, ortalamanın önemli derecede altında entelektüel işlevselliğin olduğuna ilişkin klinik yargının olması) gibi ortalamanın önemli derecede altındaki entellektüel işlevsellik,

İletişim, kendine bakım, ev yaşamı, toplumsal/kişiler arası beceriler, toplumun sağladığı olanakları kullanma, kendi kendini yönetip yönlendirme, okulla ilgili işlevsel beceriler, iş, boş zaman, sağlık ve güvenlik gibi eşzamanlı yetersizlikler ya da bozukluklardan en az ikisinde o sıradaki uyum işlevindeki (yani bağlı olduğu kültürel grupta yaşı için beklenen ölçüleri karşılamada kişinin gösterdiği etkinlik) yetersizlikler ve başlangıcının 18 yaşından önce olmasıdır.

2.1.1. Zihinsel Engelli Çocukların Sınıflandırılması

DSM-IV (1998)’e göre, zihinsel engelli çocuklar şu şekilde;

50-55 ile yaklaşık 70 arası Hafif derecede zihinsel engelli,

35-40 ile 50-55 arası Orta derecede zihinsel engelli,

20-25 ile 35-40 arası Ağır derecede zihinsel engelli,

20-25'in altında İleri derecede ağır zihinsel engelli diye sınıflandırılmaktadır.

Zihinsel engelli çocuklar psikolojik ve eğitsel yaklaşıma göre de sınıflandırılmaktadır.

Psikolojik sınıflandırma; 1961 yılında AAMD (American Association Mental Deficiency) tarafından yapılan zihinsel engellilik sınıflandırılması benimsenmiştir. Ancak AAMD gruplar arasındaki zekâ bölümü puan sınırlarında bazı değişiklikler yapılmıştır. Buna göre zekâ bölümü sınırı 69-55 arasında olanlar hafif, 54-40 arasında olanlar orta, 39-25 ağır ve 24'den düşük olanlar ise çok ağır derecede zihinsel engelli olarak sınıflandırılmıştır (Eripek, 2005).

Eğitsel sınıflandırma; zihinsel engelli çocukların eğitim gereksinimlerinden yola çıkarak yapılan sınıflandırmadır. Burada zihinsel engellilik sınırı 75 zekâ bölümü puanı olarak kabul edilmiştir. Buna göre; 50-55 ile 70-75 arasında zekâ bölümü puanı olan bireyler eğitilebilir, 25-35 ile 50-55 arasında olanlar öğretilebilir, 25 ve daha düşük olanlar ise ağır ve çok ağır zihinsel engelliler olarak sınıflandırılmıştır. Eğitilebilir terimi, kısıtlı da olsa akademik becerilerin kazandırılabilceği anlamını taşımaktadır. Öğretilebilir terimi ise, zihinsel engelli çocuğa akademik beceriler dışındaki becerilerin kazandırılabilceğini ifade etmektedir (Gargiulo, 2003).

2.1.1.1.Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine sınırlı düzeyde ihtiyaç duyma durumu olarak tanımlamaktadır (TTK, 2009).

Zekâ bölüm puanı 50-55 ile 70 arasındadır. Motor gelişimlerinde normal gelişim gösteren çocuklara göre biraz gerilik görülür. Bu çocuklar akranlarına göre daha zor öğrenirler. Temel okuma-yazma ve sayma becerilerini kazanmada problem yaşarlar. Dikkatleri dağınık ve kısa sürelidir. Grup etkinliklerine katılma ve kurallara uymada

güçlük çekerler. Kendilerine güvenleri azdır. Erken tanı ve erken eğitim ile bu çocukların başarılı olabildikleri görülebilmektedir (Aral ve Gürsoy 2007).

2.1.1.2.Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Bu grup tüm zihinsel engellilerin %10' luk kısmını oluşturur. Bu çocuklarda ağır derecede olmamakla birlikte sıklıkla bedensel engel de görülür. Bu kişiler genellikle kendilerine bakmayı öğrenebilirler, basit günlük işleri yapabilirler, basit görevleri yerine getirebilirler. Okulda sınıf kurallarına uyabilirler ancak akademik konularda başarısızdırlar. Erken tanı eğitim sayesinde günlük bakımlarında kısmen bağımsız olabilirler ve kısmi denetimle toplum içinde yaşamlarını sürdürebilirler (Çelebi, 2003).

2.1.1.3.Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zekâ bölüm puanı 20-25 ile 35-40 arasındadır. Ciddi biçimde konuşma ve dil gelişim bozukluğu, sosyal, duygusal ve davranış problemleri görülebilir. Temel özbakım becerilerini öğrenmede gecikmeler söz konusudur. Elbiselerini giyer, ancak ufak düğmeleri ve paltonun fermuarını kullanmada yardıma gereksinim duyarlar. Banyo yapabilir, ancak bir başkasının yardımına ihtiyaç duyarlar. Yeterli bir düzeyde olmasa da ellerini yıkayabilir ve kurulayabilir, tuvaletini yapmayı kısmen öğrenir, ancak bakımları için sürekli olarak birisine ihtiyaç duyarlar. Algısal yetenekleri çok zayıftır. Sözel yönergeleri anlamada güçlük çekerler. Çok basit bir dille çevreleriyle iletişim kurabilirler (Akdemir, 2006).

2.2. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ

Zihinsel engelli çocuklar, normal gelişim gösteren çocuklar gibi temelde aynı psikolojik, fizyolojik, sosyal, duygusal gereksinimlere sahiptirler. Ancak gelişimsel özellikler ve öğrenme açısından normal gelişim gösteren çocuklardan farklılık gösterirler (Ünal, 2009).

2.2.1.Bellek Ve Dikkat

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin pek çoğu hatırlamada güçlük çekerler. Görsel ve işitsel algıları zayıftır. Bellekle ilgili yaşadıkları en önemli problem öğrendikleri bilgileri kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe aktarmada yaşamalarıdır. Genelleme yapmakta zorlanırlar, kazandıkları bilgileri ilişkilere göre gruplamada güçlük çekebilirler. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin yaşatlarıyla karşılaştırıldığında kendilerini düzenleme (tekrarlama, gruplandırma, ilişkilendirme) stratejilerini daha az sıklıkta kullandıkları görülmektedir. Zihinsel yetersizliği olanlarda dikkat problemleri yaygın olarak görülmektedir. Bireylerin öğrenme problemlerinin önemli bir bölümü dikkat problemlerinden kaynaklanmaktadır. Genel olarak dikkatleri dağınık ve kısa sürelidir. Dikkat ve ilgi süreleri kısa ve dağınık olduğu için öğrenmeleri ağır ve uzun sürelidir. Zaman kavramını ve diğer soyut işlemleri geç ve güç anlarlar. Genelleme, kazanılan bilgileri transfer etme, yeni durumlara uymada zorluk çekerler. Bu nedenle de normal gelişim gösteren çocuklar için hazırlanmış örgün eğitim programlarından gereği gibi yararlanamazlar (Ahmetoğlu, 2004).

2.2.2.Dil Gelişimi

Hafif zihinsel engelli çocuklar, sözcüklerdeki bazı sesleri atlama, ses ekleme ya da sesleri yanlış söyleme gibi konuşma bozuklukları göstermekte, sözlü talimatları ve görevlerin nasıl yürütüleceğine dair açıklamaları anlamakta güçlük çekmektedirler. Yaşlarına uygun cümleler kuramazlar, sözcük dağarcıkları yetersizdir, sözcükleri yanlış kullanırlar. Ancak sınırlı sözcük ve cümlelerle de olsa çevresindeki insanlarla konuşarak iletişim kurabilmektedirler. Orta ve ağır zihinsel engelli çocuklar ise bu problemlere ek olarak, çok daha sınırlı sözcük ve cümle kullanarak düşünce ve isteklerini ifade etmektedirler. Bu çocuklar konuşmanın çok sınırlı ya da hiç olmadığı durumlarda isteklerini ifade etmek için sesler ya da işaretler kullanabilirler (Kulaksızoğlu, 2003).

2.2.3.Öğrenme Ve Akademik Başarı

Başarısızlıkları daha çok okuma-yazmada, okuduğunu anlamada, temel aritmetik becerileri kazanmada ortaya çıkmaktadır. Akranları gibi öğrenebilir ve öğrenmeye

devam ederler. Akranlarından temel farkları öğrenmenin hızındadır, öğrenme hızları daha yavaştır. Soyut kavramları somut kavramlara göre daha zor öğrenirler. Aral ve Gürsoy (2007) Temel okuma-yazma ve sayma becerilerini kazanmada problem yaşadıklarını, dikkatlerinin dağınık ve kısa süreli olduğunu belirtmiştir.

2.2.4.Sosyal Gelişim

Zihinsel engelli çocuklar, genellikle başkalarının duygu ve düşüncelerine aldırmamakta, sürekli ilgi çekmeye çalışmaktadırlar. Kızgın oldukları, kafaları karışık veya emin olmadıkları için ya da kendilerine zevk verdiği için zaman zaman zarar verici davranışlar göstermekte, kendilerinden istenilen her şeye karşı çıkmaktadırlar. Bu çocukların benlik kavramları zayıftır, kendilerine güvenleri azdır, bencildirler, sosyal durumlara uymada güçlük yaşamaktadırlar. Ayrıca, dikkat dağınıklığı, tembellik, yeme problemleri, saldırganlık ve aşırı inatçılık gibi özellikler de sıklıkla görülmektedir (Çiftçi 2007).

2.2.5.Psiko-motor Gelişim

Zihin engelli çocuklardan; sınır zekada olanlarda, eğitilebilir ve öğretilebilir zihinsel engellilerde, kaba motor kas gelişimi ve buna bağlı gelişen beceriler yaşlılarıyla aynı zamanda veya belirli gecikmelerle olabilir. Gelişim basamakları geçte olsa tamamlanır. Oturma, emekleme, yürüme, koşma, merdiven çıkma gibi. İnce motor beceri gerektiren işlevlerde ise sorun motor planlamanın zihinsel işlevlerle yönetilmesinde ve koordinasyonun sağlanmasında yetersizlik yaşanmasıdır. Bu durum yazı yazma gibi aşama aşama planlanması gereken işlerde zorluk çekilmesine neden olur. Bunun yanında kendisine atılan bir topu yakalamak gibi çok kısa zamanda karar verilmesi gereken aktivitelerde de beceriksizlik görülür. Yeterli hareket tecrübesinin yaşanmaması da ince motor kasların kullanılmasında beceriksizliklere yol açmaktadır (Yılmaz, 2009). Zihinsel yetersizliği olan bireyin, sahip olduğu yetersizliğin derecesi arttıkça yukarıda belirtilen alanlarda yaşadığı güçlüklerin derecesi de artabilir.

2.3. ZİHİNSEL ENGELİN NEDENLERİ

Zihinsel engel genetik faktörlerden, doğum öncesi etkilerden ya da doğum sonrası çevresel faktörlerden kaynaklanabilir. Hafif vakaların %75'inde, ağır vakaların ise %30-40'ında belirli nedenlerden söz edilemez. Ağır zihinsel engellilik vakalarının yaklaşık %11'inde Perinatal – doğum esnasındaki faktörler, % 3 – 12'sinde doğum sonrası faktörler, %40 -60'ında ise kromozom anomalileri etkilidir (Ainsworth ve Baker, 2004). Zihinsel engelin nedenleri genellikle doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası nedenler şeklinde ele alınmaktadır.

2.3.1.Doğum Öncesi Nedenler

Doğum öncesi nedenlerden, özellikle hamileliğin ilk üç ayında annenin rubella, sifiliz, toksoplazmozis, frengi, AIDS, gibi geçirdiği enfeksiyonlar ve hastalıklar, annenin hamilelik döneminde sakinleştirici amaçla kullandığı ilaçlar, nikotin, kafein içeren ilaç ve endüstriyel kimyasal maddeler, annenin radyasyona maruz kalması, beslenme bozuklukları, genetik bozukluklar ve kromozom sapmaları, metabolik hastalıklar, fragil x sendromu, baş-kafa oluşum bozuklukları (anensefali, mikrosefali, hidrosefali), zihinsel geriliğe neden olduğu üzerinde durulmaktadır. Bazı araştırmalarda kan uyuşmazlığı, annenin hamilelik döneminde kullandığı eroin, sigara ve alkolün de bebeğin gelişimini olumsuz yönde etkilediğini ortaya konmuştur (Yörükoğlu, 1992).

2.3.2.Doğum Sırası Nedenler

Doğum esnasında zihinsel geriliklerin ortaya çıkışı genellikle beyin zedelenmesi sonucu olur. Doğum esnasında beyin üç nedenle zedelenabilir:

Doğumun çok zor olması, başın pelvisten çok ani geçmesi, bebeğin yanlış pozisyonda doğması gibi nedenlerden dolayı beyinde doğrudan doğruya bir hasar ortaya çıkması. Aynı nedenlerden dolayı kafatası içinde bir kanama olması. Kafatası içinde biriken kan belirli bir düzeye ulaştıktan sonra beyne basınç yaparak hasar meydana getirebilir. Doğumun normalden uzun sürmesi sonucu ortaya çıkan oksijen eksikliğinin beyinde bir hasar ortaya çıkarması, göbek kordonunun bebeğin boynuna

dolanması gibi durumlar zekâ geriliğine yol açabilir. Ayrıca çocuğun doğumdan sonra bir dakikadan uzun süre nefes alamaması da beyni etkileyebilmektedir (Cirhinlioğlu, 2001).

2.3.3.Doğum Sonrası Nedenler

Doğum sonrası nedenler arasında, çocuğun geçirdiği kafa yaralanması ve zedelenmesi, beyin tümörü, beyin iltihabı ve zehirlenmeler, kaba beyin hastalığı, enfeksiyonlar, beslenme bozuklukları, yetersiz sağlık koşulları ve bakımı sayılmaktadır. Ayrıca, beyin iltihabına yol açabilecek kurşun ve cıva zehirlenmesi, dayak ya da şiddetli sarsmalar sonucu beyin kanamasının olmasının da zihinsel geriliğe neden olduğu üzerinde çalışmalar da bulunmaktadır (Eripek, 2005).

2.4. AİLEYE ENGELLİ BİR ÇOCUĞUN KATILIMI

Aile toplumun en küçük birimidir. Ailedeki bireyler belli bir yaşa, olgunluğa geldiklerinde evlenirler ve yeni bir çekirdek aile oluştururlar. Bu aileler, çocuk sahibi olmaya karar verdikleri andan itibaren çocuklarıyla ilgili planlar yapmaya, hayaller kurmaya başlarlar. Bu hayal kurma çocuğun isminden, giyeceğinden, onunla iletişimlerinden tutunda; alacağı eğitime, mesleğine, çocuğuna karşı davranışlarına kadar uzanabilir. Bu durum hamilelik döneminde daha da artarak, alış verişlerle somut bir hal kazanmaya başlar. Çünkü ebeveynler haklı olarak çocukları için imkânları çerçevesinde her şeyin en iyisini hazırlamaya çalışırlar. Ebeveynler, sağlıklı bir bebek beklerken farklı özelliklere sahip bir bebekle karşılaşmaları durumunda ise; farklı duygu, düşünce ve durumlar yaşanabilmektedir. Ahmetoğlu (2004) da doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle çocuğun engelli olmasının, ailenin tüm hayallerini yıktığını, yoğun duygu ve kaygıları da beraberinde getirdiğini belirtmiştir.

Engelli bir bebeğin doğması veya engelin doğumdan bir süre sonra fark edilmesi tüm olumlu beklenti ve hayallerin yıkılması ile birlikte yoğun duygu ve kaygıları beraberinde getirir. Ailede engelli bir çocuğun doğumu, üyelerin yaşamlarını, duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyen bir durumdur. Bu konuyla ilgili araştırmalar bu durumda anne-babanın tepkilerinin şok, üzüntü,

suçluluk, inkâr, kızgınlık, kaygı, beklenmedik krizler, dış dünyanın tutumuyla yüz yüze gelmekten kaçınma hayal kırıklığı, kendine güven ve saygı duymada azalma gibi duyguları ve tepkileri içerdiğini ortaya koymaktadır (Küçüker, 1993).

Ailelerin tepkilerini açıklayan çeşitli modeller vardır. Bunlar: Aşama Modeli, Sürekli Üzüntü Modeli, Kişisel Yapılanma Modeli, Çaresizlik, Güçsüzlük Ve Anlamsızlık Modelleri'dir.

2.4.1.Aşama Yaklaşımı

Ailelerin tepkilerini açıklayan modeller arasından en fazla bilineni olarak karşımıza çıkan Aşama Modeli'nde; Ailelerin değişik aşamalardan geçerek kabul ve uyum aşamasına geldiği varsayılan bir modeldir. Aşama Modelinde ailelerin çeşitli aşamalardan geçerek durumu kabul edebildiği ve uyum aşamasına ulaşabildiği varsayılmaktadır. Bu modele göre farklı özelliklere sahip bir çocuğu olduğunu öğrenen aile üyeleri ilk aşamada yoğun bir sok yaşamakta, karmaşık duygular içerisine girmektedir. Bir sonraki aşama tepkisel aşamadır ve yas, aşırı üzüntü, hayal kırıklığı, kaygı, suçluluk, red gibi duygular ile savunma mekanizmalarının yoğun olarak yaşandığı öne sürülmektedir. Son aşamada da aileler neler yapabileceklerini sorguladıkları, bilgi ve becerilerini geliştirmeye yöneldikleri, geleceğe ilişkin yeni planlar yaptıkları alışma ve uyum aşamasına geçmektedir (Selin, 2010).

Farklı özelliği olan çocuğu olduğunu öğrenen anne babalar, ilk aşama olarak, duygusal bir karmaşıklık içine girerler; davranışlar düşünceler karmaşıktır; yaşanan yoğun bir şok, karmaşıklık ve şaşkınlıktır. Daha sonra yas, aşırı üzüntü, hayal kırıklığı, kaygı, red, suçluluk ve savunma mekanizmalarının yoğun yaşandığı tepkisel aşama gelir. Bunu "Ne yapabilir? Neler yapabilirim?" sorularının sorulmaya başlandığı uyum ve duruma alışma süreci takip eder; aileler daha sonra bilgi ve becerilerini geliştirmeye, çocukları ve kendileri için planlar yapmaya ve geleceği düşünmeye başlarlar (Akkök, 2003).

2.4.2.Sürekli Üzüntü Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre aileler gerek aile içi yaşantıları, gerekse toplumsal tepkilere bağlı olarak sürekli bir kaygı ve üzüntü içerisinde. Bu doğal bir süreç olarak algılanmaktadır. Çocuğun farklılığının kabulü ve üzüntü bir arada yaşanabilir; ailenin uyum süreci böylece gelişir (Ünal, 2009).

2.4.3.Kişisel Yapılanma Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre anne-babaların kendilerine ve çocuklarına ilişkin geçmiş deneyimleri, beklentileri ailelerin tepkilerini de belirlemektedir. Aileler hamilelik dönemi boyunca içinde yaşadıkları çevrenin değer yargılarına bağlı olarak, gelecek yaşantılarına, çocuklarının geleceğine ilişkin bilişsel yapılar oluştururlar. Farklı özelliği olan bir çocuğun doğumu, bu oluşmuş yapılara uymadığı için aile yoğun bir kaygı ve şok yaşar. Bu şok döneminin ardından aile tekrar bir yapılanma sürecine girer ve çocuklarına ve kendilerine ilişkin farklı yapılar oluşturmaya başlar (Okur, 2004).

2.4.4.Güçsüzlük ve Anlamsızlık Yaklaşımı

Bu model ise anne babaların engelli bir çocukları olduğunu öğrendiklerinde yaşadıkları duyguların yakın çevrenin tepkileriyle yakın ilişki içerisinde olduğunu vurgulamaktadır. Yakın çevrenin, durumu çaresizlik içinde ve olumsuz bir durum olarak algılaması, aile üyelerinin de benzer duyguları yaşamaya neden olmaktadır. Anne babaların çocuklarına ve aile üyelerinin duruma yaklaşımlarındaki güçsüzlük ve çaresizlik duyguları, çevrelerinden aldıkları tepkilere göre şekillenmektedir (Akkök, 2003).

Bu modeller bize çocuğunun engelli olduğunu öğrenen ailelerin neler yaşayabileceğine yönelik ipuçları vermektedir. Ancak her ailenin yaşadıkları ve gelişimleri kendine özgüdür. Ailelerin kendilerine özgü yaşadıkları bu süreç ve izlenen dönemler, ebeveynin çocuklarını kabul veya red etmelerini etkileyebilir.

2.5. EBEVEYN KABUL –RED KURAMI

Ebeveyn kabul-red teorisi, dünya çapında ebeveyn kabul-red'dinin ana sebeplerini, sonuçlarını ve ilişkide olduğu diğer etmenleri öngörüp açıklamaya çalışan bir sosyalizasyon teorisi (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2004).

Ebeveyn Kabul- Red Kuramı, Amerika ve bütün dünyada kişiler arası ve özellikle ebeveyn kabul ve reddinin ana sebeplerini, sonuçlarını ve ilişkili olduğu değişkenleri öngörmeye ve açıklamaya çalışan, deneysel bazlı bir toplumsallaşma ve ömür boyu gelişim teorisi (Rohner, R. P., Khaleque, A., Cournoyer, 2009).

Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nı Rohner, R. P., Khaleque, A., Cournoyer (2009) üç alt teoriye ayırmıştır. Bunlar:

2.5.1. Kişilik Alt Teorisi

Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nın kişilik alt teorisi algılanan kabul ve reddin kişilik ve psikolojik sonuçlarını tahmin etmeye ve açıklamaya çalışır. Teori, yakın bir partner tarafından kabul görmek ya da reddedilmenin yetişkinlerin kişiliği ve psikolojik uyumu üzerinde de etkili olduğunu ileri sürer.

2.5.2. Başa Çıkma Alt Teorisi

Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nın başa çıkma alt teorisi, bazı reddedilmiş kişilerin çoğu reddedilmiş kişinin aksine, olumsuz zihinsel sağlık sonuçları yaşamadan, yıkıcı reddedilme yağmuruna nasıl dayandıkları ile ilgilenir. Başa çıkma süreci Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nın teorik ve deneysel olarak en az gelişmiş kısmıdır. Başa çıkma sürecini anlamak için çok değişkenli ve kişiyi bağlam içinde ele alan bir bakış açısı gereklidir. Bu bakış açısının üç elemanı vardır: kişinin kendisi, diğerleri ve bağlam. Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nda geçerli olan çok değişkenli davranış modeli, kişinin davranışının kişi, diğerleri ve bağlamın bir fonksiyonu olduğunu ileri sürer. “Kişinin kendisi”, daha önce tartışılan diğer içsel (biyolojik) ve dışsal (kişilik) özellikler ile birlikte kişinin zihinsel temsillerini içerir. “Diğerleri”, reddin şekli, sıklığı, süresi ve ağırlığı ile birlikte; reddedici ebeveyn ve diğer bağlanma figürlerinin kişisel ve kişilerarası özelliklerini içerir. Bağlam, kişinin çevresinin sosyal ve duruma bağlı

özellikleri ile birlikte, kişi için önem taşıyan diğer anlamlı kişileri içerir. Bu bakış açısından doğan hipotez, diğer tüm değişkenler sabit olduğunda, çocukların algılanan ebeveyn reddi ile başa çıkmalarının sıcak, destekleyici alternatif bir bakıcı ya da bağlanma figürünün varlığına bağlı olduğunu ileri sürer.

2.5.3.Sosyo-Kültürel Sistemler Alt Teorisi

Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nın Sosyokültürel Sistemler alt teorisi ebeveyn kabul ve reddinin evrensel nedenlerini tahmin etmeye ve açıklamaya çalışır. Alt teori aynı zamanda ebeveyn kabul ve reddinin anlatımsal ilişkilerini de tahmin edip açıklamaya çalışır. Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nın Sosyo-kültürel Sistemler alt teorisi, ebeveyn kabul ve reddinin kişiler arasında ve bütün olarak toplumdaki öncülleri, sonuçları ve diğer ilişkiler hakkında bir düşünme şekli sağlar. Örneğin, ebeveynlerin kabul ya da red davranışı gösterme ihtimalinin önemli şekilde aile yapısı, ev içi organizasyon, ekonomik organizasyon, politik organizasyon, savunma mekanizması ve kültürel olarak organize bir toplumun kendi doğal çevresinde hayatta kalmasını sağlayan diğer toplumun bakım sistemleri tarafından şekillendiğini gösteriyor. Teori, aynı zamanda ebeveynlerin kabul – red ve diğer davranışlarının doğrudan çocukların kişilik gelişimi ve davranışı üzerinde etkili olduğunu belirtiyor.

2.6. EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİ VE TUTUM

Annenin çocukla ilişkisi hamilelik döneminde başlar ve doğumla birlikte devam eder. Hamilelik döneminde çocuk beslenmesini göbek kordonu yoluyla sağlar. Bu dönemde anneyi olumlu ya da olumsuz etkileyen her şey çocuğu da etkilemektedir (Yavuzer, 2010).

Baba ile çocuk ilişkisi, her ne kadar doğumdan sonra doğrudan başlıyorsa da aslında hamilelik döneminde anneyi olumsuz etkileyecek durumlardan uzak tutarak, annenin rahat ve sağlıklı bir hamilelik geçirmesine yardımcı olarak ilişki, dolaylı olarak hamilelik döneminde başlamaktadır.

Doğumdan sonra çocuk artık oksijenini anneden bağımsız olarak almaya başlar. Doğuştan getirdiği emme refleksiyle de besinini karşılamaya başlar. Çocuğun anneye

bağımlılığının doğumdan itibaren biraz azaldığını söyleyebiliriz. Ancak annenin çocuğuna olan davranışları ve tutumları, çocuğun bütün alanındaki gelişimlerini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemeye devam etmektedir (Yavuzer, 2010).

Doğumdan itibaren anne çocuk ilişkisinin en yoğun yaşandığı dönemlerden biri de beslenme zamanlarıdır. Çocuk beslenme zamanlarında heyecanlanır, bu heyecan anneye de yansır. Karşılıklı bu heyecanla sütünü anneden alan bebek şanslı sayılabilir. Anne çocuk ilişkisinin, beslenmenin yanında banyo ve altının değiştirilmesi zamanlarında da devam etmesi, ilişkiye katkı sağlayabilir. Babanın çocuğuyla ilişki kurabilmesi için, sevgi göstergesi olan ve güven veren fiziksel temasa ihtiyaç vardır. Bunun içinde beslenme ve oyun faaliyetlerinde babanın da aktif olması beklenmektedir.

Bebeklik döneminde anne-baba-çocuk arasındaki ilişki büyük önem taşımaktadır. Ahmetoğlu (2004) yeni doğan bir bebeğin hayata çok az duygusal tepkilerle başladığını, sevgi, nefret, korku, yaklaşma ve kaçınma gibi eğilimleri olmadığını; birinci yılın sonunda annesi veya kendine bakan yetişkinle kurduğu ilişkinin, ileri de diğer insanlarla geliştireceği tepkilerinin temelini oluşturduğunu belirtmiştir.

Ebeveyn çocuk arasında olumlu bir iletişimin sağlanmasını, ebeveynin çocuğunu kabul etmesi ya da reddetmesini etkileyebilir. Yavuzer (2010) anne çocuk arasında olumlu iletişimin sağlanması için annenin çocuğunu kabul etmesinin önemli faktörlerden biri olduğunu belirterek; ülkemizde çocuğun cinsiyeti, sayısı, oturmamış evliliklerde planlamadan dünyaya gelen bazı çocukların anne çocuk ilişkisini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.

Bornstein ve Bornstein (2007) hayatın ilk yıllarında ebeveynlerin özel bir önemi olduğunu, küçük çocukların tamamen bağımlı bebeklik döneminden, bağımsızlığın ilk aşamalarına geçerken ebeveynlerin bakım stilleri çocuğun ahlaki gelişimden akran oyununa ve akademik gelişimine kadar çeşitli alanlardaki sosyal gelişimi üzerinde ani ve kalıcı etkileri olduğunu belirtmişlerdir.

Ebeveyn çocuk iletişiminin niteliğini tutumlar etkileyebilmektedir. Kağıtçıbaşı (2010) bir davranışı hazırlayan, davranışın ortaya çıkmasına sebep olan bir eğilimin

söz konusu olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bir davranışın bir tutuma atfedilebileceğini ancak; bir davranış kesin olarak bir tutumun belirlediğinden söz etmenin mümkün olmadığını ifade etmiştir. İnsanın kendisinin neyi önemseydiğine odaklandığında, tutumlar davranışlar üzerinde daha etkili olabileceğini; başkalarının neyi önemseydiğine odaklandığında, onların beklentilerine uygun davranışlarda bulunabileceğini belirterek tutumu; bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilim olarak tanımlamıştır. Cüceloğlu (2010)'na göre tutumlar, oldukça organize olmuş uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimleridir.

Ebeveynlik stiline; çocuğun sosyal yeterlik, akademik performans, psikososyal gelişim ve problem davranışlar alanlarında ne derece başarılı olacağı hakkında fikir verebileceği tespit edilmiştir. Ebeveynlik stili iki önemli unsur içerir: ebeveynlik sorumluluğu ve ebeveynlik talepkarlığı. Ebeveynlik sorumluluğu; ebeveynlerin çocuğun bireyselliğini, öz-düzenleme ve öz-yeterliliğini destekleyici ve uyumlu davranarak bilinçli şekilde ne düzeyde desteklediğini ifade eder. Ebeveynlik talepkarlığı ise, çocukların ailenin bir parçası olmaları için ebeveynlerin çocuklardan taleplerini ifade eder (Darling, 1999).

Çocuk yetiştirme tutumları toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar gösterdiği gibi, aynı toplumdaki aileler arasında da farklılıklar gösterebilir. Örneğin Amerikalı ve Japon aileler çocuklarını farklı anlayışa bağlı olarak yetiştirirler. Amerikan çocukları oldukça bağımsız ve rekabete dayalı yetiştirilmelerine karşın, Japon çocukları genelde içinde bulundukları grubun menfaatlerini önemseyen ve daha bağımlı olarak yetiştirilirler. Çocuğa karşı yapılan davranışlar bir ebeveyninden diğerine de farklılık gösterir. Ne kadar çok anne baba varsa, o kadar çok çocuk yetiştirme biçimi vardır (Kulaksızoğlu, 2008). Çocuğa karşı gösterilen farklı yetiştirme biçimlerinin ortak ve ağır basan taraflarını ele alarak onları gruplayabiliriz:

2.6.1.Baskıcı ve Otoriter Tutum

Baskıcı ve otoriter tutumda ebeveyn kuralları belirler. Çocuğun bu kurallara katı bir şekilde uymasını ister. Ebeveynin baskıcı ve otoriter tutum sergileyerek yetiştirdiği

çocukların, aşırı isyankâr ya da içine kapanık olma ihtimalleri yüksektir. Ebeveyn tarafından çocuğun sürekli olarak nasıl davranması gerektiği belirlenir. Bunun sonucunda kendi kararlarını verme ortamı bulamayan çocukların sürekli olarak başkalarına bağımlı olmaları da mümkündür.

Otoriter ebeveynler, çocuğun davranışlarını genellikle dini kaynaklı ve daha yüksek bir otorite tarafından geliştirilmiş mutlak kurallara uygun olarak şekillendirmeye, denetlemeye ve değerlendirmeye çalışırlar. İtaati bir erdem olarak görürler ve çocuğun eylem ve davranışları kendi doğruları ile çeliştiğinde güç kullanırlar. Çocuğun özerkliğini kısıtlamak gerektiğine ve işe saygıyı öğretmek için ev içinde sorumluluklar verilmesi gerektiğine inanırlar. Düzen ve geleneksel yapının kendisini yüksek değerde bir amaç olarak görürler. Sözel alışverişe zemin sağlamaz, çocuğun kendisi sözlerini doğru olarak kabul etmesi gerektiğine inanırlar (Baumrind, 1966).

Kulaksızozğlu (2008) baskıcı ve otoriter tutumun temel niteliğini, ebeveynin çocuğa karşı gösterdiği baskı olduğunu ifade etmiştir.

2.6.2.Açıklayıcı – Otoriter (Otoritatif) Tutum

Açıklayıcı – otoriter (otoritatif) ebeveynler çocuğun davranışlarını mantıklı, sonuç odaklı bir şekilde yönlendirmeye çalışırlar. Sözel alışverişi destekler, kuralların ardında yatan nedenleri açıklarlar ve çocuk kurallara uymaya direndiğinde itirazlarını dinler. Açıklayıcı – otoriter (Otoritatif) ebeveynler hem özerkliği hem de disipline edilmiş uyum göstermeyi değerli bulurlar. Buna bağlı olarak anlaşmazlıklar olduğunda çocuğu sınırlamalar içine hapsetmeden kontrol ederler. Çocuğun bireysel ilgi ve yollarını tanıyarak kendi bakış açılarını kabul ettirirler. Çocuğun var olan özelliklerini kabul edip gelecek için kurallar koyarlar. Amaçlarına ulaşmak için kendi kararlarını dayatmaz; mantık yürütme, güç, belli bir sitemle şekil verme ve pekiştireçleri kullanırlar (Baumrind, 1966).

Otoriter ve açıklayıcı otoriter ebeveynlik arasındaki ana fark psikolojik kontrol boyutundadır. Otoriter ve açıklayıcı otoriter ebeveynlerin her ikisinin de çocuklarından büyük beklentileri vardır ve kurallara uyulmasını beklerler. Oysa otoriter aileler aynı zamanda çocuklarının kendi yargılarını, değerlerini ve hedeflerini

hiç sorgulamadan kabul etmelerini isterler. Buna karşın açıklayıcı otoriter ebeveynler çocukları ile alışverişe daha açıktırlar ve açıklamaları daha sık kullanırlar. Sonuç olarak her iki ebeveyn türü de eşit oranda davranış kontrolü uygularken açıklayıcı otoriter ebeveynler otoriter olanların aksine düşük psikolojik kontrol uyguladıkları (Darling, 1999).

2.6.3.Gevşek Tutum

Gevşek tutumda merkezde çocuk vardır. Her şey çocuğun istediği doğrultuda gelişir. Çocuk isteklerini belirler, çevresindekiler kayıtsız şartsız yerine getirirler. Bunun sonucunda çocuğun elindeki imkânların değerini bilmeyerek, doyumsuz olarak yetişmesi ihtimali yüksektir.

Aşırı şımartılmış ve bütün ihtiyaçları karşılanmış bu çocuklar, her türlü ihtiyaçlarının karşılanacağı ve isteklerinin yerine getirilmesi gereken bir emir niteliği taşıdığı beklentisi geliştirirler. Bu çocuklar yetişkinliklerinde toplumun vermediği hakları kendilerinde tanırırlar. Gevşek tutumla yetişen çocuklar okul çağında kurallar karşısında hayal kırıklığına uğrarlar ve okula kolay uyum sağlayamazlar (Yavuzer, 2010).

2.6.4.Dengesiz ve Kararsız Tutum

Ebeveynin çocuğa karşı dengesiz ve kararsız tutum sergilemesi çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir. Dengesiz ve kararsız tutum, ebeveynlerden birinin olumlu olarak nitelendirdiği bir davranışı, diğerinin olumsuz olarak nitelendirmesi şeklinde ortaya çıktığı gibi; anne ya da babanın çocuğun yaptığı davranışı kendi psikolojik durumuna göre bazen olumlu bazen de olumsuz olarak nitelendirmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Bu tip anne baba tutumu çok sık görülen kusurlu tutumlardan biridir. Anne ve baba çocuğa çelişen mesajlar vermektedirler. Ebeveynlerden birisinin evet deyip onay verdiği bir şeye bir diğer ebeveyn hayır demektedir. Ayrıca çocuğu disipline ederken hoşgörü ile karışık olarak cezalandırmada kullanılmaktadır ve bu çocuğun zihninde çelişik bir durum yaratmaktadır. Bazı durumlarda ise aynı davranışa farklı

zamanlarda farklı ve zıt tepkiler verilmektedir. Anne ve babanın çocuğun eğitimi konusunda uyuşmayan görüşleri vardır bu da çocuğun disiplini konusunda farklı tavırlar ortaya koymalarına sebep olmaktadır (Aydın, 2002).

2.6.5.Aşırı Koruyucu Tutum

Ebeveynin aşırı koruyucu olması, çocuğu gerektiğinden daha fazla kontrol altında tutması şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Aşırı koruyucu tutumla yetiştirilen çocuklar ebeveyne aşırı bağımlılık göstermeye başlayabilir. Bulunduğu gelişim dönemine ait davranışları sergileme fırsatı verilmediğinden dolayı bu davranışları gerçekleştiremeyebilirler.

Koruma normal bir ebeveyn davranışıdır. Ancak kollama ve koruma davranışını çocuğun kendinin gerçekleştireceği faaliyetleri engelleyecek şekilde yaygınlaştırmak aşırı himayeci olarak davranmak demektir (Kulaksızoğlu, 2008).

2.6.6.İlgisiz ve Kayıtsız Tutum

Çocuğa sevgi, ilgi, yakınlık gösterilmemektedir. İhtiyaçlarına ilgisiz kalınmaktadır. Hem duyarlılık ve kabul hem de talep ve kontrol mekanizmaları zayıftır. Çocuğa ilişkin açık bir ihmal söz konusudur (Yıldız, 2004).

Bu aile tutumunda anne baba çocuğuna karşı ilgisizdir. Çocuğun temel ihtiyaçlarını aksatarak, ona düşmanca duygular besler. İlgisiz anne babalar çocuklarına hiçbir kural koymazlar, çocukların başarılarını dikkate almazlar, hatalarını ise durmadan yüzüne vururlar. Bu ebeveynler çoğunlukla çocuklarıyla ilgilenmiyorlardır. Ya da kendi yaşantıları öyle stres doludur ki çocuklarına yardımcı olmak için gereken enerji ve güce sahip değildirler. Bu tutum içinde yetişen çocuk her zaman başkalarının gözünde başarısız olduğunu düşünür. Sevgi nedir bilmeyen çocuk başkalarını da sevmekte güçlük çeker, bu tutum çocuklarda yardım duygusundan uzak sinirli, duygusal kırıklıkları olan, başkalarına karşı devamlı koruma zorunluluğu olan, özellikle kendinden küçük ve zayıf olanlara karşı olumsuz duygulara sahip ve öz saygı azlığı gibi durumlara yol açabilir. Ebeveyn hem ilgisiz hem ihmalci ise, çocukta çok fazla saldırgan tutumlar oluşabilir (Öğretir, 1999).

2.6.7.Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü Tutum

Yavuzer (2010) güven verici, destekleyici ve hoşgörülü tutumu, ebeveynin çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları, onları desteklemeleri, çocukların bazı kısıtlamalar dışında, arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri anlamına geldiğini ifade etmektedir. Çocuk yetiştirme tutumlarından en sağlıklı olanı, güven verici, destekleyici ve hoşgörülü tutum olduğunu belirtmiştir.

Güven verici, destekleyici bir ortamda, hangi davranışın hangi sonuçları doğurduğu; bir davranışı yapma veya yapmama sebepleri açık ve nettir. Çocuk ailede kabul görür. Çocuğa gerekli söz hakkı verilir. Çocuğun duygu ve düşünceleri dinlenir. Karar verme, seçme hakları verilen çocukların sorumluluk duyguları gelişir.

Güven verici, destekleyici ve hoşgörülü tutumda ebeveyn çocuğa gerekli desteği ve güveni sağlayarak kendini tanıma fırsatı verir. Çocuk kendi yeterlilik ve yetersizliklerini bilir. Yetersizliklerini gidermeye yönelik alternatif yöntemler geliştirebilir.

Kulaksızoğlu (2008) çocuğun yeteneklerini en üst düzeyde açığa çıkarması ve kendini gerçekleştirmesi için ebeveynin yeterli yardımda bulunması gerektiğini ifade etmiştir.

2.6.8.Aşırı Hoşgörülü Tutum

Hoşgörülü ebeveynler, çocuğun dürtülerine, isteklerine ve eylemlerine karşı cezalandırıcı olmayan, kabul edici ve onaylayıcı şekilde tepki vermeye çalışırlar. Karar alma aşamalarında çocukla görüşür ve aile kuralları ile ilgili açıklamalarda bulunurlar. Çocuğa ev içinde az sayıda sorumluluk verirler ve yine az sayıda kurallı davranış beklerler. Bu ebeveynler kendilerini çocuğa öykünecekleri bir ideal model ya da sergiledikleri ve sergileyecekleri davranışlara şekil verip değiştirmekten sorumlu etkin bir kişi gibi değil, istediği zaman kullanabileceği bir kaynak gibi sunarlar. Çocuğun mümkün olduğunca kendi hareketlerini kendisinin düzenlemesine izin verir, dışarısı tarafından belirlenmiş kurallara uyma konusunda çocuğu teşvik

etmezler. Hoşgörülü ebeveynler hedeflerine ulaşmak için mantık ve manipülasyonu kullanmaya çalışır, açıkça güç kullanmazlar (Baumrind, 1966).

Hoşgörülü – kabul edici evlerdeki çocuklar ise uygun ahlak ve hedefler geliştirmede gerekli yönlendirme ve rehberlikten yoksun kalabilirler. Bu bulgular güçlü görünse de kültürler ve çevreler arası geçerlilikleri kesin değildir. Çoğu araştırma beyaz, orta sınıf çocuk ve aileleri ile yapılmıştır; ancak farklı etnik, ırksal, kültürel ve sosyo-ekonomik ortamlardaki çocuklar farklı yönlendirmeler altında daha iyi tepkiler verebilirler. Alandaki son tartışmalar düşük sosyo-ekonomik çevrelerdeki, yüksek risk taşıyan ailelerde farklı ebeveynlik stillerinin sonuçlarını konu alıyor. Bazı araştırmalar yüksek risk taşıyan bölgelerde daha otoriter ebeveynlik stillerinin gerekli olabileceğini öne sürerken, diğer araştırmalar otoritatif ebeveynliğin yararlarını göstermiştir. Çocuğun sosyal gelişimi üzerinde ebeveynlik stillerinin etkilerini incelerken kültürel farklılıklar da dikkate alınmalıdır. Bazı ebeveynlik stillerinin daha iyi olduğuna hükmeden, baskın kültürü yansıtan, sosyal baskılardan uzak durmak zordur. Genellikle daha az olumlu sosyal sonuçlar doğuran otoriter ebeveynlik, etnik azınlıklar arasında yaygın olma eğilimindedir. Asyalı etnik ailelerde otoriter ebeveynlik, kısmen ebeveynlik hedefleri ve Asya kökenli ailelere özgü eğitim nedeni ile olumlu sosyal sonuçlar ve akademik başarı ile ilişkilidir. Ebeveynlik niteliği çocuklar büyüdükçe ve ebeveynler yeni ve farklı durumlarla karşılaştıkça uyum sağlar, iyi ya da kötü yönde değişse de; ebeveynlik stilinde uzun vadede bir kalıcılık söz konusudur (Bornstein ve Bornstein, 2007).

2.7. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili araştırmaları, yurt dışında ve ülkemizde yapılan araştırmalar diye iki başlık altında incelenmiştir.

2.7.1.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Ansari (2002) tarafından Pakistan’da yapılan araştırmada, ebeveynlerin engelli çocuklarına karşı kabul düzeyi incelenmiştir. Araştırmada Rohner’in Ebeveyn Kabul-

Red Anketi'nin Urdu adaptasyonu kullanılmıştır. Araştırmaya katılan 50'si anne 50'si baba olmak üzere 100 ebeveynin 80'i farklı engellere sahip, 20'si ise engeli olmayan çocuklara sahip oldukları belirtilmiştir. Araştırmada; kör, sağır ya da fiziksel engel gibi gözle görülür engele sahip çocuk ebeveynlerinin kabul düzeyi engeli olmayan çocuğa sahip olanlardan yüksek bulunmuştur. Zihinsel gerilik gibi gözle görülür olmayan engele sahip çocukların ebeveynlerinin kabul düzeyi ile engeli olmayan çocuğa sahip ebeveynlerin kabul düzeyleri arasında ise fark bulunmamıştır. Çocuğun cinsiyeti önemli bulunmazken, ebeveyn cinsiyeti önemli bir değişken olarak ortaya çıkmıştır. Engelli çocuğa sahip babalar daha çok kabul, anneler ise göreceli olarak daha çok red davranışı gösterdikleri ifade edilmiştir.

Dwairy (2010) tarafından yapılan çalışmada PARQ Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, 9 farklı ülkede ergenlere uygulanmıştır. Sonuçlar babaların annelerden daha reddedici ve daha az kabul edici olduğunu ve erkek ergenlerin kızlara göre daha çok reddedilip daha az kabul gördüklerini göstermiştir. Düşük eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde ebeveyn reddi daha çok görülmüştür. Ebeveyn reddi, ergen psikolojik bozuklukları ile birlikte görülürken ebeveyn kabulü daha az oranda olmakla birlikte psikolojik uyum ile birlikte görülmüştür. Doğrudan ebeveyn reddi, red ve kabulün birlikte görüldüğü tutarsızlıktan daha az zarar verici bulunmuştur. Ebeveyn kabulü, ergenle ailenin birbirine bağlılığı ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Aile üyelerinin birbirine bağlı olduğu ailelerde ergenler, daha az bağıllık olan ailelerdeki ergenlere göre daha çok kabul algıladıkları ifade edilmiştir. Anne ve baba kabul reddi doğu ile batı arasında değil, tek tek ülkeler arasında dahi farklılık göstermiştir. Doğu ve batı arasındaki benzerlik, ebeveyn reddinin kültüre, aile bağıllığı ve ebeveyn kontrolünden daha az bağılı olduğunu gösterdiğini belirtmiştir.

Belçika'da üç altı yaş 102 engelli çocuk annesi ile bir çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmada çocuğun engelinin, annenin çocuğun kişiliği ve gelişimi ile ilgili inançlarına etkide bulunduğu ve aynı zamanda annenin yönlendiriciliğindeki değişimin ana kaynağı olarak kabul edilebileceği görülmüştür. Sonuçlar aynı zamanda annelerin çocuğun gelişimi ile ilgili açıklama modellerinin karmaşıklığının, eğitim düzeyine bağlı olduğunu göstermiştir. Zihinsel engeli olan çocukların anneleri çocuklarının kişilik özelliklerini, duyuşsal engeli olanlara göre daha az pozitif

değerlendirmişlerdir. Aynı şekilde engel ağırlaştıkça kişilik özelliği daha az pozitif şekilde değerlendirilmiştir. Ayrıca zihin engelli çocukların anneleri çocuklarının özelliklerini belirleyici faktörlere atfederken, duygusal engeli olanların anneleri bunu yapmamışlardır. Çocuğun engeli ağırlaştıkça da belirleyici atıfların çoğaldığını belirtmişlerdir (Roskam, 2005).

Zihin engelli çocuk ebeveynlerinin kişilik özellikleri ve psikolojik problemlerini değerlendirmek üzere Bangladeş'te geliştirilen araştırmada 76 zihin engelli ve 38 normal gelişen çocuk ebeveyni ile çalışılmıştır. Ebeveynlerin psikotiklik, nörotiklik ve içedönük-dışadönük tepkileri değerlendirilmiştir. Sonuçlar zihin engelli çocuğa sahip ebeveynlerin sadece nörotizm ölçeğinde anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir. Bu da bu ebeveynlerin normal gelişen çocuk sahibi ebeveynlere göre duygusal olarak daha dengesiz – kararsız olduklarını göstermiştir. Zihin engelli çocuğa sahip ebeveynlerin daha yüksek nörotik tepkileri zaman, kaynak, sosyal ve psikolojik sıkıntılardan kaynaklanıyor olabilir. Engelli çocuk, daha yoğun bakım ve dikkat gerektirdiğinden, ebeveynler ve özellikle anneler çok yoğun çalışmak zorunda olduklarından olasılıkla kültürel aktivitelerin paylaşıldığı akraba ve arkadaşlarla etkileşimleri azaltmıştır. Çalışmada yapılan varyans analizinde normal ve zihin engelli çocuğa sahip her iki ebeveyn grubunda da eğitimi düzeyi ve sosyo ekonomik düzeyin psikotiklik ölçeğinde anlamlı düzeyde etkili olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar yüksek eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeyin daha az psikotik tepki yarattığını göstermiştir. Ancak bu iki değişken nörotiklik ve içedönüklük–dışadönüklük ölçeklerinde anlamlı sonuçlar vermemiştir (Ali ve diğerleri, 1994).

Engelli 157 çocuk annesi ile Hong Kong'da yapılan araştırmada ebeveynlerin sergilediği tutarlılık, ebeveynlik tutumları ve stres arasındaki hafifletme ve uzlaştırma ilişkilerine bakılmıştır. Veriler tutarlılığın, ebeveynlik stresi üzerindeki hafifletici ve uzlaştırıcı etkisi hipotezini doğrulamıştır. Tutarlılığın otizmin ağırlığının stres üzerindeki etkisini hafiflettiği bulunmuştur. Düşük tutarlılık düzeyine sahip annelerde, semptomun ağırlığı yüksek stres ile beraber görülmüştür. Oysa yüksek tutarlılık sahibi annelerde stres düzeyi semptomun ağırlığından etkilenmedikleri belirtilmiştir. Ayrıca tutarlılığın ebeveyn stresi üzerindeki etkisinin, kısmen annenin özgüveni ve çocuklarının davranış ve duygularını kabullerine bağlı

olduğu görülmüştür. Tutarlılık düzeyi yüksek olan anneler, daha çok özgüven ve kabul göstermişlerdir (Mak, Ho ve Law, 2007).

Kermanshahi ve diğerleri (2008) tarafından zihin engeli olan çocuğa sahip İranlı annelerle yapılan çalışmada altı anne ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bulgularda altı ana tema bulunmuştur; zor kabul süreci, acı verici duygusal tepkiler, annenin sağlığı ile çocuğun iyiliğinin birbirine bağlı oluşu, kendi ile ya da çocukla ilgilenme ile ilgili mücadeleler, aile ve toplumdan gelen yetersiz destek ve çocuğun belirsiz geleceğinden kaynaklanan endişe. Bu çalışmadaki anneler kendilerini sosyal, fiziksel ve duygusal olarak etkilenmiş algılamışlardır. Çalışmada dinsel inançların merkezi bir destek kaynağı olduğu görülmüştür. İran kültüründe dinsel inançlar çocuğun kabulünü kolaylaştırdığı belirtilmiştir. Ancak bu anneler çocuklarını kabul etseler de hala problemleri çözmede ve çocuklarının geleceğini güvence altına almada yetersiz oldukları ifade edilmiştir.

Serebral Palsi'si olan 30 çocuk ve sağlıklı kardeşleri kontrol merkezi (dış odaklı – iç odaklı), endişe ve algılanan anne ebeveynlik stili ile ilgili kendini değerlendirme ölçeklerini doldurmuşlardır. Serebral Palsi'si olan çocuklar engel düzeyleri ne olursa olsun kontrol merkezi, endişe ve algılanan ebeveynlik stilinde kardeşlerinden farklılık göstermemişlerdir. Çoklu regresyon analizleri Serebral Palsi'si olan çocuklarda kontrol merkezinin öngörülmesinde sadece kabul red boyutunun etkili olduğunu, kardeşlerde ise yaş ve endişenin en iyi tahmin araçları olduğunu göstermiştir. Serebral Palsi'si olan çocuklarda ebeveyn kabulü yaşantısı, iç odaklı kontrol merkezi oluşumunu geliştirebildiğini belirtmişlerdir (Cohen, Biran, Aran ve Gross, 2008).

Erken dönem ergenlerle yapılan uzamsal çalışmada ergenlerin depresif sendromları, saldırganlık ve algılanan ebeveynlik reddinin birbirleri üzerindeki etkilerinin yönü incelenmiştir. 4 yıl boyunca her yıl 940 ergenden veriler toplanmış. Bulgular, ergenlerin depresif sendromlarının algılanan ebeveyn reddinin kestirimi ve algılanan ebeveyn reddinin de ergenlerin saldırganlığının kestiriminde etkili olduğunu göstermiştir. Ek olarak bu etkilerin ergenler büyüdükçe zayıfladığı, kız ve erkeklerde benzer olduğu görülmüştür. Algılanan ebeveyn reddi, ergenlerin depresif

sendromları ve saldırganlık arasındaki tüm başlangıç aşaması korelasyonları hem kız hem de erkek ergenlerde anlamlı bulunmuştur. Ek olarak kızların başlangıç aşaması depresif sendromları ile algılanan ebeveyn reddi arasındaki korelasyonları erkeklerden anlamlı düzeyde daha güçlü; buna karşın erkeklerin depresif sendromları ile saldırganlık arasındaki korelasyonları kızlarınkinden anlamlı düzeyde daha güçlü olduğu belirtilmiştir (Hale, Vandervalk, Akse ve Meeus, 2008).

Lundy ve Skeel (2010) tarafından yapılan araştırmada, çocuklukta cinsiyet-rol sosyalizasyonu baskı yarattığından, aynı cinsten ebeveynle yaşanan red anılarının, yetişkinlikte düşük düzey empati ile daha güçlü bir şekilde ilişkili olabileceği öne sürülmüştür. Bu hipotez deneysel olarak da onaylanmıştır. Kadınlarda baba değil ama anne reddi nörotizm ve düşük empati ile birlikte görülmüştür. Erkeklerde ise baba reddi aynı sonucu yaratmıştır. Yapılan araştırmalara göre anneler daha çok kız çocukları, babalar ise erkek çocukları ile vakit geçiriyorlar. Buna bağlı olarak erkek çocuk için baba, kız çocuk içinde anne reddinin algısı özellikle zarar verici olduğu belirtilmiştir.

Petrowski ve diğerleri (2009) tarafından yapılan çalışmada yetişkinlerde yaşın, algılanan geçmiş ebeveyn reddi, cezalandırma ve duygusal sıcaklık üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Yetişkinlerin yaşları yükseldikçe daha çok ebeveyn reddi ve daha az ebeveyn duygusal sıcaklığı ifade etmişlerdir. Erkek yetişkin katılımcılar kadınlara göre daha çok red ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin duygusal sıcaklığı erkekler tarafından kadınlara göre daha az hatırlanmıştır. Kadın katılımcılar babalarından erkek katılımcılara göre duygusal olarak daha sıcak bahsetmişlerdir.

Yaşları ortalaması 13,51 ve % 55'i kız olan 1023 erken dönem ergenle yapılan çalışmada, ebeveyn ve akran kabul ve reddinin psikopatoloji üzerindeki etkilerinin iki bağlam eşzamanlı olarak dikkate alındığında kalıcı olup olmadığı incelenmiştir. Ayrıca bir bağlamdaki kabulün diğerindeki reddi tamponlama durumuna bakılmıştır. Akran ve ebeveyn etkileri eşzamanlı analiz edildiğinde şu sonuçlara varılmıştır: Birincisi, ebeveynlik kabulünün koruyucu etkisi ve akran reddinin risk etkisini azaltmıştır. İkincisi, akran kabulünün koruyucu etkisi ve ebeveyn reddinin risk etkisini sürdürmüştür. Üçüncüsü, akran kabulü ebeveyn reddine tamponluk ediyor

ancak ebeveyn kabulü akran reddine tamponluk etmediği belirtilmiştir. Sonuçlar ebeveyn ve akran bağlamlarının birbirine bağlı olduğunu göstermiştir. Ebeveyn ve akran reddi sonucunda kızlar erkeklere göre daha çok içselleştirme problemleri yaşarken, akran kabulünün ebeveyn reddi üzerindeki yumuşatma etkisinde cinsiyete göre farklılık görülmemiştir. Birincil bağlanma figürleri tarafından reddedilmenin, ergenler için, akran tarafından reddedilmekten daha zarar verici olduğu görülmüştür (Sentse, Lindenberg, Omvlee, Ormel ve Veenstra, 2010).

Rodriguez, Donovan ve Crowley (2009) tarafından yapılan araştırmada elde edilen veriler, İspanyolca konuşan Latin Amerikalı ebeveynlerin %61'inin koruyucu, %31'inin ise güvenilir ebeveynler olduğunu göstermişlerdir. Ebeveynlik boyutları, ebeveynlik boyutlarının (sıcaklık, talepkarlık ve özerklik verici) tanımlayıcı istatistiği hesaplanarak incelenmiştir. Latin Amerikalı ebeveynler sıcaklıkta yüksek, özerklik verici boyutta ise ortadan düşüğe puanlar almışlardır. Anne ve babalar ebeveynlik stilleri açısından benzer bulunurken, erkek ve kız çocuklardan beklentilerinin farklı olduğu ifade edilerek; ebeveynlerin kız çocuklardan beklentilerinin erkek çocuklarından daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Tong ve diğerleri (2009) tarafından yapılan, iki yıl süren uzamsal araştırmada çalışan annelerin ebeveynlik stillerinin çocukların sosyal becerileri ve kelime, motor, bilişsel becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. 504 çocuk ve annelerine Japonya'daki 41 bakım evi aracılığı ile ulaşılmıştır. Annelerin ebeveynlik davranışları ve ev ortamları, ayrıca çocukların gelişimleri değerlendirilmiştir. Ebeveynlik stillerinin 2 yıl sonra çocuğun gelişimi üzerinde anlamlı düzeyde etkisi olduğu görülmüştür. Anne-çocuk oyun oynama partnerlerindeki değişikliklerin çocuğun sosyal gelişimine etkide bulunduğu görülmüştür. Çalışan annenin disiplin uygulamalarındaki farklılıklar da çocuğun 2 yıl sonraki kelime gelişimi ile ilişkili bulunmuştur. Sonuçlar çocukların olumlu ve tutarlı disiplin uygulamalarından yararlandığını göstermiştir. Düşük düzeyde cezalandırmanın çocukların sosyal beceri ve kelime gelişimini desteklediği görülmüştür.

Erken çocukluk dönemlerinde yüksek kontrol, istismar ve ihmal ile ortaya çıkan bakım eksikliğinin kaygı ve depresyon semptomları ile ilişkisi incelenmiştir.

Araştırmada tek kutuplu depresyon ya da kaygı bozukluğu tanısı alan 18-65 yaş arası ayakta tedavi gören 55 hasta ile çalışılmıştır. Ebeveynlerini istismarcı ve ihmalkâr olarak hatırlayan kişilerin daha çok depresyon yaşadıkları ve bu ilişkiye çeşitli bilişsel bozukluklara aracılık ettiği görülmüştür. İstismarcı ve ihmalkâr ebeveynlik ile depresyon arasında ilişki bulunurken, bunlarla kaygı arasında ilişki bulunmamıştır. Az bakım ve yüksek kontrolle karakterize ebeveynlik stiline de kaygı ve depresyonla anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Sonuçlar aynı zamanda annelerin, kaygı ve depresyona babalara göre daha çok etkide bulunduğunu göstermiştir. Yine literatürle de uyumlu olarak olumsuz ebeveynlik stili ile biliş bozuklukları arasında anlamlı ilişkiler gözlemlenmiştir (McGinn, Cukor ve Sanderson, 2005).

Fite, Stoppelbein ve Greening (2009) tarafından yapılan araştırmada psikiatrik hastane tedavisi görmüş çocukların tekrar hastane tedavisine ihtiyaç duymaları üzerinde ebeveynlik stillerinin etkisi incelenmiştir. Çalışma 6- 12 yaş aralığında 80 çocuk ile yapılmıştır. Tekrar hastaneye yatış riskinin artışı ile ilişkili tek ebeveynlik stili hoşgörülü – izin verici ebeveynlik olduğu bulunmuştur. İzin verici ebeveynlik yani sınır koymama, çocukların tekrar hastaneye yatma riskini artırmıştır. Bu sonucun yapılan benzer çalışmaların sonuçları ile de uyumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Ebeveynlik davranışları da çocuk davranışları gibi ebeveyn – çocuk ilişkisinin bir ürünü olduğunu belirtmiştir. Örneğin zor yaradılışlı çocuk ebeveynleri aldıkları negatif tepki yüzünden otoriter ve otoritatif yaklaşımlar kullanmaktan kaçınabileceklerini, ayrıca kabul edici ebeveynlik stiline sahip ebeveynlerin, bunu finansal stres ya da sosyal destek eksikliği yüzünden de yapabileceklerini ifade etmişlerdir.

Moore, Rothwell ve Segrott (2010) tarafından 11-16 yaş 6.628 öğrenci ile yapılan araştırmada alkol tüketimi ile algılanan ebeveyn davranışları incelenmiştir. Katılımcıların yaklaşık dörtte üçü alkolü denediklerini ve bunlardan çoğu da 12 yaşından önce denediklerini ifade etmişlerdir. Ebeveyn kontrolü ve ebeveyn yakınlığı arasında ve bu iki aile özelliği ile düşük alkol kullanımı arasında pozitif yönde korelasyon bulunmuştur. Buna karşılık aile içinde şiddet ve çatışma, madde kullanımına karşı daha liberal tutum ve ailede hikayesinde olumsuz madde kullanımı

arasında ve bu özellikler ile yüksek alkol tüketimi arasında pozitif korelasyon bulunmuştur.

Ebeveyn tutum ölçeği PARI'nin kullanıldığı araştırmada 35 normal gelişen ile 35 öğrenme güçlüğü olan çocuğun anneleri karşılaştırılmıştır.. Öğrenme güçlüğü olan çocukların anneleri daha kontrol edici ama daha az düşmanca tutumlar sergilemişlerdir. Öğrenme güçlüğü olan annelerde sıkı kontrol ile düşmanca tavır arasında korelasyon bulunmamıştır. Bu durum annelerin düşmanca duygulardan uzak durmak ama çocuklarındaki dağınık işlevle baş edebilmek için de düzen sağlama ihtiyacı duyduklarını düşündüğünü ifade etmişlerdir. Öğrenme güçlüğü olan çocuğun yaş ve cinsiyetinden bağımsız olan bu tablo, annelerin öğretmen gibi ebeveyn rolünü kanıtladığını; normal gelişen çocuk anneleri daha az otoriter ve kontrolcü ebeveynlik tutumları sergilediklerini, ancak kuralcılıkları, sertlikleri ve kontrol edişleri düşmanlık, kızgınlık ve red duyguları ile daha çok ilişkili görüldüğünü belirtmişlerdir. Buna karşılık öğrenme güçlüğü olan çocukların anneleri daha çok kontrol sergilediklerini ama bu kontrol düşmanlık ve red duygularından bağımsız görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu bulgu, öğrenme güçlüğü olan çocuk annelerinin kabul etme düzeyinin yüksek olduğunu düşündürmüştür (Humphries ve Bauman, 1980).

Yapılan çalışmalar ailedeki çocuk sayısının ve çocukların doğumları arasındaki sürelerin eşlerin evlilik memnuniyeti üzerinde olduğu kadar çocuklarına karşı tutumlarını da etkilediğini göstermiştir. Ebeveynlerin eğitim düzeyinin ve çocuk değer algısının, çocuk sayısının çokluğu ve yaşlarının yakınlığından kaynaklanan çocuğa karşı olumsuz tutumu bertaraf ettiği yönünde bilgi verdiğini belirtmiştir. Eğitimli kişilerin çocuk sahibi olmaya daha hazırlıklı ve motive - hevesli oldukları görülmüştür. Çocukların evliliğin mutluluğu için gerekli olduğunu düşünen ebeveynlerin, çocuklara karşı olumsuz tutum sergileme ihtimalleri düşük olduğunu ifade etmişlerdir (Mohan, 1981).

Kazemi, Ardabili ve Solokian (2010) 11-15 yaşlarında 737 İranlı ergen kız ile çalıştılar. Araştırmanın amacı annelerin ebeveynlik stilleri ile ergen kızlarının sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemekmiş. Sosyal beceriler etkin iletişim, problem

çözme becerileri ve temel sosyal beceri boyutlarını kullanmaktan oluşmuştur. Annelerin ebeveynlik stilleri dört grupta toplanmıştır. Otoritatif, otoriter, kabul edici ve reddedici. Anneleri kabul edici ve otoritatif ebeveynlik stiline sahip olan ergenlerin ortalama sosyal beceri puanları diğer iki gruba göre tüm boyutlarda daha yüksek bulunmuştur. Kızlar tarafından en çok algılanan ebeveynlik stili kabul edici ebeveynlik stili olduğu belirtilmiştir. Buna bağlı olarak çoğu ergen katılımcı, annelerinin hayatlarını kontrol etmekten çok, katkı sağladıklarını algılamışlardır. Ayrıca bu çalışmada ebeveynlik stili ile sosyal becerinin bazı boyutları arasındaki ilişkinin annelerin eğitim düzeyinden etkilenmediği görülmüştür.

Kaufmann ve diğerleri (2000) otoritatif ve otoriter ebeveynlik stilleri ile ilköğretim çağı çocukların sosyal – duygusal uyum arasındaki ilişkiyi ebeveynlerin bakış açısından incelemişlerdir. İlköğretim birinci - beşinci sınıf öğrenci anneleri ebeveynlik stilleri ile çocukların beceri ve problem davranışları ile ilgili bilgi vermişlerdir. Öğretmenler öğrencilerin uyumları ile ilgili puanlama yapmışlar. Bulgular otoritatif ebeveynliğin sağlıklı uyum ile olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Otoriter ebeveynlik ile uyum arasındaki korelasyon az ya da anlamsız bulunmuştur. Ebeveynlik stiline uyum üzerindeki etkilerinin; çocuğun cinsiyeti, sınıfı, etnik kökeni ve aile geliri gibi demografik değişkenlerden etkilenmediği görülmüştür.

Güney Kore’de 6. sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, anne ve baba ebeveynlik stilleri ile çocukların yaratıcı kişiliği ve yalnızlığı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmada ebeveynlik stilleri öğrenciler, öğrencilerin yaratıcı kişiliği ve yalnızlığı ise öğretmenler tarafından değerlendirilmiştir. Sonuçlarda, yüksek oranda yumuşaklık - hoşgörü içeren ebeveynlik stillerinin çocukta yüksek oranda yalnızlıkla beraber görüldüğü ve çocuğun yaratıcı kişiliği ile ilişkisi olmadığı görülmüştür. Bunda hoşgörünün uç örneklerinin ihmalle eşdeğer olması etkili olabilir. Yüksek oranda kabul içeren ebeveynlik stilleri çocuklarda yüksek yaratıcılıkla beraber görülürken yalnızlık üzerinde doğrudan etkisinin olmadığı ancak, dolaylı bir etki söz konusu: yaratıcılık, kabul ile yalnızlık arasındaki ilişkiye aracılık ediyormuş. Sevgi dolu ve çocuğun ihtiyaçlarına saygı gösteren bir ebeveyn – çocuk ilişkisinin bağımsız,

geleneklere uymayan, meraklı, benzersiz, açık görüşlü, esin dolu, yaratıcı davranış ve tepkilerin değer gördüğü bir ortam sağladığı düşünülmüştür (Lim ve Smith, 2008).

Cheng ve Furnham (2004) tarafından yapılan çalışmada 15-25 yaş arası 356 gençten oluşan örnekleme üç ebeveynlik stiline, özgüven ve öz eleştirinin mutluluk üzerindeki etkileri incelenmiştir. Regresyonlar ile özgüven ile mutluluk arasında en güçlü ve en baskın korelasyon bulunmuştur. Anne ilgisi ile özgüven ve özeleştiri arasında da anlamlı korelasyon olduğu anne ve baba ebeveynlik stilleri beraber incelendiğinde anne ilgisi mutluluk ile doğrudan korelasyonu olan tek değişken olduğu belirtilmiştir. Bu da anne tarafından gösterilen ilginin katılımcıların kendi mutluluk derecelerini ifade ederken özellikle etkili olduğunu göstermiştir.

Vostanis ve diğerleri (2006) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ebeveyn psikopatolojisi ile ebeveynlik stratejilerinin çocuk psikiatrik bozuklukları ile ilişkisinin belirlenmesiydi. Araştırma İngiltere’de 5-15 yaşlarında 10.438 çocuk ve ebeveynleri ile yürütülmüştür. Ebeveyn psikopatoloji puanları ve fiziksel olmayan cezalandırma çocuk psikiatrik bozuklukları ile beraber görülmüştür. Ödüllendirmeci ve cezalandırıcı olmayan ebeveynlik stratejileri ise çocuklarda psikopatoloji yokluğu ile beraber görülmüştür. Ebeveyn ve çocukların psikiatrik bozuklukları birbiri ile ilişkili bulunmuş ve bu ilişkinin ebeveynlik tutumları ve stratejileri gibi diğer psikososyal değişkenler tarafından belirlendiği görülmüştür.

Meyers (1998) tarafından yapılan çalışmada, yürüttükleri ebeveyn eğitimi çalışmalarının amaçlarını genişletmek isteyen aile terapistleri için, ekolojik teorisinin yararlığını belirlemek üzere çocuk ve anne özelliklerinin ve aile bağlamının annelerin ebeveynlik davranışlarına nasıl etkide bulunduğu belirlemek oluşturmuştur. 73 anne ve 5 – 7 yaş arası çocukları örnekleme oluşturmuştur. Araştırma sonuçları annelerin sosyal destek algılarının, küçük çocukları ile etkileşimleri üzerinde diğer değişkenler kontrol altında olduğunda en yüksek doğrudan etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Destek, bilgi ve geri dönüt ihtiyaçlarının arkadaş ve aileleri tarafından karşılandığını hisseden annelerin küçük çocuklarına karşı sıcaklık ve etkin kontrol sergileme ihtimalleri daha yüksek bulunmuştur.

Ebeveynlik uygulamaları ve ebeveynlik stilleri ile ergenlik dönemi okul başarısı arasındaki ilişkiyi konu alan araştırmaların incelendiği bir çalışma yapılmıştır. Çalışma, ebeveynlik etki ve kontrolünün ergenlik dönemi okul başarısı ile ilgili güçlü öngörü araçları olduğunu göstermiştir. Ancak aynı zamanda çok sayıda araştırma, ergenlik döneminde ebeveyn etkisinin azaldığını göstermiştir. Araştırmalarda otoritatif ebeveynlik stili genellikle daha yüksek başarı ile birlikte görülmüştür. Ancak bu sonuçlar farklı kültürler, etnik ve sosyoekonomik düzeyler arasında tutarlılık göstermeyeceğini belirtilmiştir. Darling ve Steinberg'in bağlamsal ebeveynlik modeli bu farklılık sorununu ortadan kaldırmak için umut vaat etmekte olduğunu ancak daha çok sayıda çalışmaya gereksinim duyulduğu belirtilmiştir. Bağlamsal ebeveynlik modeli literatürdeki tutarsızlıkları açıklamak için üç yol önermiştir. Birinci ihtimal, farklı etnik kökenlerden ebeveynlerin farklı eğitimsel emeller, hedefler ve değerlere sahip oldukları ve dolayısı ile farklı ebeveynlik davranışları sergiledikleri. Ancak araştırmalar ebeveynlerin çocukları için var olan emel, hedef ve değerlerinin etnik kökenler arasında önemli farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. İkinci bir ihtimal, sosyoekonomik düzeyin, ebeveynlerin çocukları için besledikleri ebeveynlik sosyalizasyon hedefleri ile ebeveynlik uygulamaları arasındaki ilişkiyi yumuşattığı yönünde olması. Son olarak üçüncü ihtimal, ebeveynlik stillerinin, ebeveynlik uygulamaları ile ergenlikteki sonuçları arasında yumuşatıcı etkiye sahip oldukları olduğunu belirtmişlerdir. Bu etki ise farklı ebeveynlik stil ve uygulamaların kombinasyonlarının farklı sonuçlara sebep olmasına neden olur. Sonuç olarak araştırma ebeveynlerin çocuklarının okul başarısı üzerinde anlamlı etkileri olduğunu göstermiştir. Ebeveynlik uygulamaları açısından, araştırmada, ebeveynlerin çocuklarının eğitiminde rol aldıklarında ve okul sonrası etkinliklerini kontrol ettiklerinde onların akademik gelişim ve eğitimsel hedeflerine varmalarında yardımcı oldukları görülmüştür (Spera, 2005).

Kordi ve Baharudin (2010) ebeveyn tutum ve stiline çocukların okul başarısına katkısını incelemek üzere deneysel çalışmaları gözden geçirmişlerdir. Çocukların okul başarısı ile ebeveynlik tutum ve stilleri arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Otoritatif ebeveynlik stillerinin yüksek okul başarısı ile birlikte görüldüğü ortaya çıkmıştır. Ancak sonuçlar kültürler ve topluluklar arasında tutarsızlık gösterebileceğini ifade etmişlerdir.

Vietnam kökenli ergenlerin algıladıkları ebeveynlik stillerinin zihin sağlıkları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın amacı baba ve annelerin stillerini karşılaştırmak olsa da, veriler çoğu ergenin (%83) Ebeveyn Otorite Anketini doldururken babaya odaklanmayı tercih ettiklerini göstermiştir. Tanımlayıcı istatistikler annelerin babalara göre daha düşük eğitim düzeyi, gelir ve çevreye uyum puanına sahip olduklarını göstermiştir. Ergenlerin cevapları, anne ya da baba olsun çoğu ebeveynin ceza odaklı otoriter ebeveynlik stili kullandıkları şeklinde benzer bir algıyı ortaya koymuştur. Cevaplarında annelere odaklanmayı tercih eden ergenler, babaları tercih edenlere göre daha yüksek öz güven ve düşük depresyon puanına sahiptiler. Klinik açıdan, ebeveyn ve çocukların zihin sağlığı iş/okul, aile ve akran ilişkileri gibi çevresel faktörlerden olumsuz olarak etkilenebilirler. Ebeveyn ve çocuklar arasındaki kültürel değerlerdeki farklılıklar da aile sistemindeki toplam stresi körüklemekte önemli rol oynar ve böylece aile içinde çatışmalara neden olur. Bu etkenler göz önüne alındığında, sınırlı iletişim kuran, doğası katı ve içe kapalı geleneksel Vietnam aile yapısında olaylar çabuk alevlenip sönebilirler. Sonuç ise genellikle gergin bir ebeveyn-çocuk ilişkisi olur. Sonuç olarak Vietnamlı ergenlerin otoriter ebeveynlik stili algıları, ergenlerin zihin sağlığını olumsuz olarak etkileme, öz güveni düşürme ve depresyonu yükseltme eğilimindedir. Sonuçlar göçmen ve göçmen olmayan ebeveyn eğitim programlarının etkililiğinin araştırılması gerekliliğini de ortaya koymuştur (Nguyen ve Cheung, 2009).

Nesiller boyunca ebeveynlik stilleri ve kişilik özelliklerinin arasındaki ilişkileri incelemek üzere kesitsel bir anket çalışması yapılmıştır. Çalışmaya 5 – 9 yaş çocuklar ve anne babaları katılmıştır. Sonuçlar, ebeveynlik stillerinin doğrudan büyük ebeveynlerden ebeveynlere geçerken, annelerin aksine babalarda işbirliği ile yumuşadığını göstermiştir. Kişilik özellikleri ise doğrudan ebeveynlerden çocuklara geçiyordu. Bu araştırmadan elde edilen veriler, algılanan ebeveynlik gibi erken çevresel özellikler çocuğun mizaç ve karakter gelişimine etkiye bulunuyor. Aynı şekilde çocuğun mizaç ve karakteri de ebeveynlerin çocuğa karşı davranış ve tutumlarını etkileyebiliyor. Ek olarak ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları ve çocukların kişilikleri aynı genetik altyapıyı paylaşıyor olabilirler (Kitamura ve diğerleri, 2009).

Reitman, Rhode, Hupp ve Altobello (2002) çalışmalarında bir ebeveynlik stili ölçeği olan, Gözden Geçirilmiş Ebeveynlik Otorite Anketi'nin (PAQ-R) psikometrik özelliklerini incelemişlerdir. Baumrind'in ebeveynlik stili kavramsallaştırması 30 yılı aşkın süredir çocuk yetiştirme araştırmaları ve teorisini etkilemiş olmasına rağmen bu çalışma ile ilgili az sayıda klinik uygulama yapılmıştır. Bu projede ölçme aracının geliştirilmesi ve geçerlik çalışmalarının ötesinde ölçeğin faktör yapısı, iç tutarlılığı, test – tekrar test güvenirliği ve etnik ve sosyoekonomik açıdan farklılık gösteren bir örneklemle yakınsak geçerliği incelenmiştir. Veriler, PAQ-R'ın faktör yapısının sosyoekonomik düzey, etnik köken ya da her ikisi gibi örneklem özelliklerinden anlamlı düzeyde etkilendiğini göstermiştir. PAQ-R'ın faktör yapısı ve güvenirliği zayıf, ancak kabul edilebilir sınırlar dâhilindeydi. Özellikle Otoriter ve Kabul Edici alt ölçekler düşük güvenirlik ve yakınsak geçerliğe sahipti. Buna karşın Otoritatif alt ölçek, özellikle Afrikalı Amerikalı topluluk için olmak üzere düşük sosyo-ekonomik düzeyde, daha zayıf psikometrik özelliklere sahipti. Afrikalı Amerikalı anneler Kafkasyalı annelere göre daha kabul edici olduklarını ifade ederlerken, bu fark gelir ve anne eğitimi kontrol altına alındığında ortadan kalktı. Buna karşın Afrikalı Amerikalı anneler gelir ve anne eğitimi kontrol altında iken de daha çok Otoriter tutum ifade etmeye devam etmişlerdir.

Milevski, Schlechter, Klem ve Kehl (2008) ergenlikte anne ve baba ebeveynlik stillerini ve ebeveynlik stillerinin bir işlevi olarak ergen mutluluğundaki değişimleri incelemişlerdir. Katılımcılar 9 -11 sınıflarda okuyan 272 öğrenciden oluşuyormuş. En sık bir arada görülen anne ve baba ebeveynlik stilleri ihmalkâr anne ve ihmalkâr baba olmuştur. Her iki ebeveyni de otoritatif ya da sadece annesi otoritatif olan katılımcılar hiç otoritatif ebeveyni olmayanlara göre daha çok mutluluk ifade etmişlerdir. Hiç hoşgörülü ebeveyni olmayan ya da sadece hoşgörülü annesi olanlar sadece hoşgörülü babası olanlara göre daha düşük özgüven ifade etmişlerdir. Son olarak ebeveynlerinden biri ya da her ikisi de ihmalkâr olan katılımcılar, hiç ihmalkâr ebeveyni olmayanlara göre daha düşük özgüven ifade etmişlerdir.

Üniversite öğrencisi 125 ergen ile yapılan araştırmada çocuk yetiştirme stilleri ile aile ilişkileri algısı incelenmiştir. Öğrenciler kendi aile ilişkilerini, algılarını 5 farklı ebeveynlik türüne – stiline göre değerlendirmişlerdir. Katılımcılar aile ilişkilerini

ebeveynler açıklayıcı-otoriter ya da hoşgörülü olduğunda en olumlu, ilgisiz-ihmkâr ya da otoriter olduklarında ise en olumsuz olarak görmüşlerdir. Öğrenci ve ebeveynlerin cinsiyetlerinin bulgular üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Kız öğrenciler, ebeveynler otoriter ya da ilgisiz-ihmkâr olarak tanımlandığında aile ilişkilerini erkek öğrencilere göre daha az olumlu, hoşgörülü olarak tanımlandığında ise daha olumlu görmüşlerdir. Katılımcılar, anneler babalara göre daha hoşgörülü ve babalar annelere göre daha otoriter algılandığında aile ilişkilerini daha olumlu görmüşlerdir (McGillicuddy ve De Lisi, 2007).

Üniversite öğrencisi 292 gençle yapılan çalışmada algılanan kabulün gelişimsel öncülleri incelenmiştir. Çalışma bulgularında ebeveynlerin çocuklarının kişisel özellikleri ile ilgili görüşlerinin, çocukların kabul algıları ve psikolojik uyum ifadelerini öngörme gücü olduğunu göstermiştir. Algılanan kabul, ebeveynlerin çocukları hakkındaki görüşleri ile çocukların psikolojik uyum ifadeleri arasındaki ilişkide uzlaştırmacı olmuştur. Çocukların kişisel özellikleri ile ilgili daha pozitif görüşler ifade eden ebeveynlerin ve destekleyici davranış gösteren babaların çocukları daha yüksek ebeveyn kabulü ifade etmişlerdir (Turner, Sarason ve Sarason, 2001).

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada üç sosyal öğrenme mekanizmasının bilişsel stiller üzerindeki rolü incelenmiştir. Bunlar: ebeveynlerin olumsuz bilişsel stillerini taklit etme, çocuğun hayatındaki stresli olayların neden ve sonuçları ile ilgili ebeveynlerin olumsuz geri dönütleri, olumsuz ebeveynlik yaşantıları. Önemli bir bulgu öğrencilerin bilişsel kırılganlığının anne ve babalarının bilişsel ve ebeveynlik stillerine bağlı olduğuymuş. Bilişsel olarak düşük risk grubundaki öğrencilerin ebeveynlerine göre, yüksek risk grubundaki öğrencilerin anneleri daha çok negatif tutum ve çıkarsamalı stiller; babaları ise daha düşük duygusal kabul ve sıcaklık sergilemişlerdir (Alloy ve diğerleri, 2001).

233 ergenin katıldığı çalışmada ergenler, toplum için faydalı davranışlar, ebeveynlik stilleri, ebeveynlik uygulamaları ve sempati ölçeklerini doldurmuşlardır. Araştırmacılar ebeveynlik uygulamalarının, ergenlerin toplum için faydalı davranışları üzerinde anlamlı düzeyde etkili olduğunu bulmuşlardır. Ancak

ebeveynlik uygulamaları ile toplum için faydalı davranışlar arasındaki ilişkiler çoğu zaman sempatinin dolaylı etkisi ile gerçekleşmiştir (Carlo, McGinley, Hayes, Batenhorst ve Wilkinson, 2007).

Farklı etnik kökenlerden 21 yaş altı genç annelerde duygusal hazır oluş, ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stili ile kültürel bağlama bağlı ebeveynlik davranışları incelenmiştir. Araştırma sonuçlarında ebeveynlik stillerinin annenin etnik kökenine bağlı olarak değiştiği gözlenmiştir. Duyarlılığın ise sadece sosyoekonomik değişkene bağlı olduğu görülmüştür (Chaudhuri, Easterbrooks ve Davis, 2009).

Rohner, Chaille ve Rohner (1980) tarafından 9 – 11 yaş aralığında 271 kız ve erkek çocukla yapılan araştırmada; içten kontrollülüğün çocukların yaşı ve yükselen ebeveyn kabulü algısı ile anlamlı düzeyde arttığı görülmüştür.

Çocukların olumsuz duygulanımı ile problem (içselleştirme, dışsallaştırma) davranışlarının arasındaki ilişkiye ebeveynlik stiline ne oranda aracılık ettiği, 196 tane 3 yaş çocuğu ve annelerinden oluşan bir örneklem ile incelenmiştir. Sonuçlar çocukların olumsuz duygulanımı ile içselleştirme, dışsallaştırma davranışlarının arasındaki ilişkiye kısmen annelerin otoritatif ebeveynlik stiline aracılık ettiğini göstermiştir (Paulussen, Stams, Hermanns, Peetsma ve Wittenboer, 2008).

Manzeske ve Dopkins Stright (2009) tarafından Hollanda’da yapılan araştırmada ailesel dışsallaştırma davranışları riskinin etkisi, algılanan ebeveynlik stilleri ve bunların 10 – 12 yaş ergenlik öncesi dışsallaştırma davranışlarını öngörme ile etkileşimleri incelenmiştir. Dışsallaştırma davranışı ve algılanan ebeveynlik stillerinin, ebeveyn ve öğretmenlerin dışsallaştırma davranışı değerlendirmelerine etkisini belirlemek için regresyon analizleri kullanılmıştır. Çalışmada ayrıca algılanan ebeveynlik stillerinin, dışsallaştırma davranışının alt alanları üzerinde etkili olup olmadığı incelenmiştir. Sonuç ölçümlerinde duygusal sıcaklığın en tutarlı kestirimi sağladığı görülmüştür. Reddetmenin ise ihmale göre saldırganlık ve suçluluğu kestirmede daha etkili olduğu görülmüştür. Algılanan red ve fazla korumacılık ile ailesel dışsallaştırma davranışı riski arasında anlamlı düzeyde etkileşim bulunmuştur. Ailesel dışsallaştırma davranışı riski ile algılanan ebeveynlik stilleri arasındaki korelasyon yok ya da çok düşük düzeydeymiş. Ailesel

dışsallaştırma davranışı riski ile algılanan ebeveynlik stillerinin birbirlerinden bağımsız olarak ergenlik öncesi bireylerde dışsallaştırma davranışına etkide bulunduğu görülmüştür. Bu da ailesel dışsallaştırma davranışı riski ile ebeveynlik stillerinin iki farklı nedensellik alanı olduğunu düşündürmüştür. Genel olarak, ebeveynlerinden duygusal sıcaklık algılamayan ve yüksek ebeveyn reddi ya da aşırı korumacılık algılayan erken dönem ergenler hem ebeveynleri hem de öğretmenleri tarafından daha dikkatsiz, saldırgan ve suçlu olarak tarif edilmişlerdir. Ek olarak algılanan ebeveyn reddinin dikkatsizlik, dürtüsellik ve hiperaktiviteden çok saldırganlık ve suçluluk üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

2.7.2.Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Yıldız (2009) tarafından yapılan araştırmanın amacını; engelli çocuğa sahip olan annelerin engelli çocuklarını kabullenme veya reddetme davranışlarına ait algısının ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularında; annenin engelli çocuğunu kabullenme veya reddetme davranışına ait algısı çocuğun yaşı, cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı, ailenin gelir düzeyi, annenin yaşı ve annenin eğitim durumu değişkenlerine göre farklılaşmadığı; fakat çocuğun engel grubuna göre farklılaştığı bulunmuştur. Otistik çocuğa sahip annelerin reddetme puanı “saldırganlık ve kin” alt boyutunda daha yüksek çıkmıştır. Annenin umutsuzluk düzeyi çocuğun cinsiyeti, annenin yaşı değişkenine göre farklılaşmadığı; fakat çocuğun yaşı, engel grubu, ailedeki çocuk sayısı, ailenin gelir düzeyi, annenin eğitim durumu değişkenine göre farklılaştığı bulunmuştur. 6 yaş engelli çocuğa sahip annelerin umutsuzluk puanı daha yüksek bulunmuştur. Otistik çocuğa sahip annelerin “gelecekle ilgili duygular ve beklentiler” ve “umut” alt boyutlarında umutsuzluk puanları daha yüksek bulunmuştur. Engelli çocuğa sahip annelerin ailesindeki çocuk sayısı arttıkça gelecekle ilgili duygular ve beklentiler düzeyinde daha umutlu oldukları fakat daha fazla motivasyon kaybı yaşadıkları bulunmuştur. Ailesi ‘1500 TL’den az’ gelir düzeyine sahip anneler “motivasyon kaybı” alt boyutunda daha yüksek umutsuzluk puanı almışlardır. İlköğretim mezunu ve lise mezunu anneler lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip annelere göre “motivasyon kaybı” alt boyutunda daha yüksek umutsuzluk puanı almışlardır. Son

olarak engelli çocuğa sahip annelerin toplam reddetme puanı ve toplam umutsuzluk puanı arasındaki ilişkiye bakılmış ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Batum (2007) öğrenme bozukluğu olan çocuklarda ebeveyn reddi ve davranış sorunlarını incelemeyi amaçlamıştır. Öğrenme bozukluğu tanısı almış 7-11 yaşları arasındaki 53 çocuk yaş, cinsiyet, anne-baba eğitimi ve mesleği açısından eşleştirilmiş 57 çocukla karşılaştırılmıştır. Her iki gruptaki çocukların annelerine Ebeveyn Kabul-Red/ Kontrol Ölçeği (EKRO/K), Öğrenme Bozukluğu Belirti Tarama Listesi ve davranış sorunlarını ölçmek için Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Öğrenme bozukluğu grubundaki çocukların karşılaştırma grubundaki çocuklara göre ebeveynleri tarafından daha çok reddedildiklerini ve daha fazla davranış sorunu gösterdiklerini ortaya koymuştur. Öğrenme bozukluğu grubundaki kızların annelerinin red algısı karşılaştırma grubundaki kızların annelerinin red algısından yüksek çıkmıştır, ancak erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çocuk algılarına bakıldığında, öğrenme bozukluğu ve karşılaştırma grubundaki çocuklar benzer düzeyde anne reddi algılarken öğrenme bozukluğu grubundaki çocukların karşılaştırma grubundaki çocuklara göre daha fazla baba reddi algıladıkları bulunmuştur. Cinsiyetin etkisi incelendiğinde, erkeklerin kızlardan daha çok anne ve baba reddi algıladıkları belirlenmiştir. Öğrenme bozukluğu ve karşılaştırma grupları davranış sorunları açısından cinsiyetin etkisi de gözetilerek karşılaştırıldığında öğrenme bozukluğu grubundaki çocukların karşılaştırma grubundaki çocuklara göre daha fazla içselleştirme sorunu gösterdikleri bulunmuştur. İki grup arasında dışsallaştırma sorunlarındaki fark ise sadece kızlarda ortaya çıkmıştır. Ebeveyn reddi, içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları değişkenleri arasındaki ilişkiler regresyon analizleriyle öğrenme bozukluğu ve karşılaştırma grupları için ayrı ayrı incelenmiştir. Her iki grupta da içselleştirme sorunları çocuğun anne reddi algısı tarafından yordanırken dışsallaştırma sorunları ve davranış sorunları toplam puanları annenin çocuğuna yönelik red algısı tarafından yordanmıştır. Çalışmanın bulguları, öğrenme bozukluklarında ebeveyn reddinin önemli bir rol oynadığına ve bu sebeple, ebeveynlerin de tedavi planında yer alması gerektiğine dikkat çekmişlerdir.

Işıkhani (2005), ülkemizde zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin, engelli çocuklarını yetiştirirken yaşadığı sorunların neler olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) denetiminde hizmet alan 2688 anneyle yüz yüze görüşme yöntemiyle yaptığı araştırma bulguları şu şekildedir: Annelerin büyük bir kısmı ilkokul mezunu, 30–49 yaş arası olduğu, çocuğun engelli oluş nedeni olarak hamilelik döneminde yaşanan sorunları belirttiği ve %62’si çocuklarının engeli kabul etmediği belirtilirken çocuklarının engelli oluşunda kendilerini suçlu hissetmedikleri ama çocuklarıyla ilgilenirken psikolojik sıkıntıya düştüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, çocuğun masraflarını karşılamada ekonomik anlamda güçlükler yaşadığı belirlenmiştir.

Cenkseven (2000), kekeme olan ve olmayan çocukların anne-çocuk ilişkilerini reddedici algılama düzeylerinin öz kavramlarına etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, 1999 yılında Adana Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Polikliniğine başvuran ve Adana il merkez ilçelerinde yaşayan ve ilköğretime devam eden 9–12 yaşları arasındaki 69 kekeme ve 78 kekeme olmayan toplam 147 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Aile Kabul Red Ölçeği (PARQ) - Çocuk Formu ve Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, PARQ boyutları puanları ile kekeme olup olmama arasında anlamlı ilişki bulunmuşken, puanların cinsiyete göre değişmediği saptanmıştır. PARQ puanları ve Öz Kavramı Ölçeği’nin mutluluk ve gözde olma boyutları puanlarıyla kekeme olup olmama arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Kekeme olan ve olmayan çocukların anne-çocuk ilişkilerini farklı düzeyde reddedici algılamalarına göre, Öz Kavramı Ölçeğinin “fiziksel görünüm” alt boyutu dışında tüm alt boyutlarında anlamlı fark bulunmuştur. Kekeme olup olmama ve anne-çocuk ilişkisini farklı düzeylerde reddedici algılamaların ortak etkileşiminin öz kavramı üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur.

Ersoy (1997), işitme ve zihinsel engelli çocuğu olan annelerin kaygı düzeyleri ve çocuklarını kabullenme durumlarına destekleyici programın etkisini araştırmak için yaptığı çalışmada, 30 işitme engelli ve 20 zihinsel engelli toplam 50 çocuğun annelerine iki farklı eğitim programı hazırlayıp 8 hafta uygulamıştır. Ön-test ve son test sonuçlarına göre; engelin türü, annelerin kaygı ve çocuğunu kabullenme düzeyi

üzerinde etkili bir faktör olarak görülmezken, eğitim programı annelerin çocuklarını kabullenmelerinde ve zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeylerinin azaltılmasında etkili bir faktör olarak saptanmıştır.

Özdiker (2002) Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan 9–12 yaş arası çocukların anneleriyle ilişkilerini algılamaları ile annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmada 60 DEHB’li çocuk ve anneleriyle görüşmüştür. Araştırma sonuçlarına göre; babanın yaşı arttıkça, annenin (saldırganlık-kin, sıcaklık-sevgi, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme) reddetme davranışları azalmaktadır; annelerin sıcaklık-sevgi davranışları çocuğun yaşı küçüldükçe artmaktadır, çocuğun annenin kabul ve red davranışlarına göre algılamaları çocuğun yaşına göre farklılaşmaktadır. 11 yaş ve üstü olan grubun sıcaklık-sevgiyi algılayışları, diğer gruplara oranla daha yüksektir. Annenin ‘sıcaklık ve sevgi gösterme’ davranışı ile çocuğun ‘sıcaklık ve sevgiyi algılaması’ arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuş, annenin ‘saldırganlık ve kin’ davranışları ile çocuğun ‘saldırganlık ve kin algılaması’ arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Annenin ‘ayrıştırılmamış reddetme’ davranışları ile çocuğun ‘ayrıştırılmamış reddetmeyi algılaması’ arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Erkan ve Toran (2004) beş yaşında çocuğu olan alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarını incelemek için Diyarbakır ili örneğinde araştırma yapmışlardır. Araştırma bulgularında; annelerin eğitim düzeyi düştükçe çocuklarını red davranışlarının arttığı, eğitim düzeyi yükseldikçe red davranışlarının azaldığı; alt sosyo-ekonomik düzeye mensup annelerin yaşları, ailedeki çocuk sayısı ve ailede yaşayan birey sayısı arttıkça çocuklarına karşı olan reddetme davranışlarının arttığı bulunmuştur.

Anjel ve Erkman (1993), 129 anne ile yaptıkları çalışmada ebeveyn kabul-reddi ile aile ortamı, kaygı ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yüksek reddetme puanı alan annelerin aile ortamı boyutlarından birlik-beraberlik ve demokraside daha düşük puanlar aldıkları, sürekli kaygılarının daha yüksek olduğu,

çocuk yetiştirme tutumu boyutlarından sıkı disiplin ve ev kadınlığı rolünü reddetmede ise daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Şanlı (2007) tarafından yapılan okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının ve bunları etkileyen etmenlerin incelenmesine yönelik araştırma bulgularına göre; annelerin yaşı, eğitim ve çalışma durumu, mesleği, eşin eğitim durumu, aylık gelir durumu, ailenin olduğu kişiler ve kendi annesinin tutumu değişkenlerine göre tutumlarında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Küçük yaşta, ev hanımı ve eğitim düzeyi düşük olan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının arttığı bulunmuştur. Eşin eğitim düzeyi yüksek olduğunda annenin olumsuz tutumlardan uzaklaştığı ve demokratik tutumu benimsediği saptanmıştır. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı belirlenmiştir.

Kaynar ve Yıldız (2003) 0-20 yaş arasındaki 60 çocuğun annesi ile PARI kullanarak bir çalışma yapmışlardır. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı ve aile sıralamasındaki yerinin annenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemediği bulunmuştur.

İçmeli, Ataoğlu ve Canan (2008) tarafından yapılan araştırmada; zihinsel özürü çocukları olan ebeveynler ile sağlıklı çocuklara sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları karşılaştırılmıştır. İlköğretim özel alt sınıfında ve özel rehabilitasyon merkezlerinde eğitim gören zihinsel engelli 50 çocuğun ailesi ile, normal eğitim gören 30 sağlıklı çocuğun ailesine demografik özellikleri içeren bir anket formu ve “Aile Değerlendirme Ölçeği” uygulanmıştır. Sonuçlar istatistiksel analizle değerlendirilmiştir. Özürü çocuğu olan ebeveynlerin %24’ünün suçluluk ve pişmanlık duyduğu, %14’ünün isyan ve yılgınlık yaşadığı, %20’sinin çaresizlik ile yeterli sabır ve anlayışı gösteremedikleri belirlenmiştir. Özürü çocukların psikolojik yardım alıyor olması, babanın çalışmıyor olması ve annenin çalışıyor olması “davranış kontrolü” alt boyutlarını anlamlı düzeyde etkilemektedir. Annenin çalışıyor olması “gerekli ilgi gösterme” alt boyutunu da olumsuz yönde etkilemiştir.

Keskin, Bilge, Engin ve Dülgerler (2010) tarafından yapılan zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların kaygı, anne-baba tutumları ve başa çıkma stratejileri açısından

değerlendirilmesine yönelik araştırma sonuçlarına göre; Anne-babalar en yüksek puanı ise aşırı annelik alt boyutundan almıştır. Araştırmaya katılan anne-babanın anksiyetesinin, anne-baba tutumuna etkisi değerlendirilmiş, durumluk ve sürekli kaygı ile aşırı annelik tutumu arasında negatif yönde; ev kadınlığını reddetme tutumu ve karı koca geçimsizliği ile pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Anne babaların durumluluk ve sürekli kaygı ile problem çözme becerisi arasında negatif, durumluk kaygı ile sosyal destek arama arasında negatif ilişki belirlenmiştir.

Demiriz ve Öğretir (2007), alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 10 yaşındaki çocukların anne tutumlarının incelenmesi amacıyla yaptıkları araştırmanın örneklemini 143 kız, 157 erkek olmak üzere toplam 300 çocuktan oluşturmuştur. Çocukların annelerine “Genel Bilgi Formu” ve “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonunda çocukların cinsiyetlerine göre anne tutumları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin daha koruyucu, annelik rolünü daha fazla reddeden, aile içinde daha geçimsiz ve daha sıkı disiplin uyguladıkları görülmektedir. Aşırı Koruyucu ve Sıkı Disiplin boyutundaki annelerin çocuk sayısına göre farklı tutumlar sergiledikleri bulunmuştur. Çalışmayan annelerin çalışan ve emekli olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Emekli olan annelerin çalışan ve çalışmayan annelere göre daha fazla rolünü reddettiği ve geçimsizlik tutum boyutuna sahip oldukları görülmektedir. Annelerin tutumları arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, annelerin sadece sıkı disiplin boyutu ile diğer boyutlar arasında güçlü ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca anne tutumundaki tüm boyutlar arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu ortaya konulmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma, zihinsel engelli çocukların (7-12) ebeveynlerinin, çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarını kabul-red düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığının karşılaştırılarak incelenmesi üzerine hazırlanan ilişkisel tarama modeli bir araştırmadır. Var olan durum değiştirilmeden, olduğu gibi betimlenmek istendiğinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

İlişkisel Tarama Modeli, İki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2005).

3.2. ÇALIŞMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM

İstanbul iline bağlı, tüm resmi okullara ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden 7-12 yaş arasında zihinsel engelli çocukların ebeveynleri araştırmanın çalışma evrenini oluşturmuştur.

Evrenin büyüklüğü nedeni ile örneklem seçilme yoluna gidilerek ve “Random Örnekleme Yöntem”i kullanılmıştır. Zihinsel engelli çocukların gittiği okullar ve özel eğitim merkezleri belirlenmiştir. Bu okullar arasından kura ile 15 tane okul belirlenmiştir. Belirlenen okullara ve merkezlere gidilerek; 7-12 yaş arası zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynler belirlenmiştir. Anketler doldurmaları için ebeveynlere dağıtılmıştır. Belirlenen okullar ve özel rehabilitasyon merkezlerine devam eden 7-12 yaşında zihinsel engelli çocuğu olan 234 baba ile 129 anne, araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Aile ve çocukla ilgili demografik bilgilere ulaşmak için, araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada veri toplamak için iki ölçek kullanılmıştır. 7-12 yaş zihinsel engelli çocuklara sahip ebeveynlerin çocuklarını kabul red düzeylerini belirlemek amacıyla “Ebeveyn Kabul-Red/ Kontrol Ölçeği (EKRO/K)” kullanılmıştır. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği(PARI)” kullanılmıştır.

3.3.1.Demografik Bilgi Formu

Ebeveynlerin; cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, eğitim seviyeleri, çalışma durumları, çocuk sayıları, gelirleri, ailede başka kaynaştırma ya da özel eğitim alan olup olmaması ve zihinsel engelli çocuklarının; cinsiyeti, yaşı, kaçınıcı çocuk olduğu, kaç yıldır eğitim aldığı, çocuğun okula düzenli olarak gidip gitmediği, çocuğun başka bir engelinin olup olmadığı hakkında bilgi almak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formudur.

3.3.2. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)

PARI'nin orijinali ABD'de Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilmiştir. Annelerin aile hayatı ve çocuklarına yönelik duygularını değerlendirmek amacıyla yapılandırılmış olan bu ölçeğin orijinali 15 maddeden oluşmuştur. Ülkemizde uyarlama çalışmalarından ilki Le Compte, Le Compte ve Özer (1978) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ölçekteki ifade sayısı 60'a indirilmiş ve üç hafta ara ile yapılan test-tekrar-test yöntemiyle güvenirlik katsayıları .58 ve .88 olarak bulunmuştur. Alfa güvenirlik katsayısı ise .64 olarak saptanan ölçeğin iç tutarlılığı araştırma amacına yönelik olarak yüksek olduğu kanaatine varılmıştır. Kavramsal geçerlilik için yapılan faktör analizinde ölçek beş faktöre ayrılmıştır. Korelasyon katsayıları II. Faktörde .59 ve V. Faktörde .90 ve tanımlanan beş alt ölçekte r'nin medyanı .81 olarak hesaplanmıştır.

Uyarlama çalışmalarından ikincisi Küçük (1990) tarafından 1987 yılında yapılmıştır. Bu çalışmada Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Türkçe formunun II, III ve IV. alt ölçeklerinin yapı geçerliliği test edilmiştir. PARI'nin içerdiği Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçekleri'nin alt ölçekleri şu şekilde özetlenmiştir:

Aşırı Koruyucu Annelik Boyutu (Faktör I) : 16 maddeden oluşan bu faktör annelerin aşırı kontrol, müdahale, çocuktan çalışkan, faal ve bağımlı olmasını isteme ve çocuğun da bunu anlaması gerektiğine inanma gibi özellikleri içermektedir.

Demokratik Davranma ve Eşitlik Tanıma Boyutu (Faktör II) : Bu boyutu içeren maddelerde çocuğa eşit haklar tanıma, onunla arkadaşlık etmek ve birçok şeyi paylaşabilmeyi kapsayan maddeler vardır. Ayrıca çocuğa fikirlerini açıkça belirtmesini, destekleyici ifadelerle de yer veren 9 madde yer almıştır.

Ev Kadınlığını Reddetme Boyutu (Faktör III) : Annenin ev kadınlığından hoşnutsuzluğunu yansıtan 13 maddeden oluşmuştur. Yeni doğan bebeğin bakımından ürkemek, sinirlilik, çocuklarla bir arada uzun süre kalmaktan hoşlanmamak gibi konuları içermektedir.

Karı-Koca Geçimsizliği Boyutu (Faktör IV) : Evlilik hayatındaki genel gerginliği içeren 6 ifade yer almaktadır. Kocanın düşüncesizliği, anneye yardımcı olmayışı ve karı-koca geçimsizliğinin çocuk yetiştirmedeki rolünü içeren maddelerden oluşmuştur.

Baskı ve Disiplin Boyutu (Faktör V) : Bu boyut çocuğun tepkilerini bastırıcı ve olumsuz çocuk yetiştirme tutumunu yansıtır. Katı disipline inanma, çocuğu zorlama ve anne babanın mutlak hâkimiyetine inanma gibi konuları kapsayan toplam 16 maddeden oluşmuştur (Le Compte; Le Compte ve Sözen, 1978). Bu boyut, diğer dört faktör ile belirgin bir korelasyon göstererek bir örüntü oluşturan bazı alt ölçekler birleştirilerek oluşturulmuştur. Cezalandırılma, katı disiplin ve baskıya çocuğun verdiği yanıtlara karşı genel anne-baba tutumlarını ölçmeye yarar. Daha çok olumsuz bir çocuk yetiştirme tutumuna işaret eder (Özben ve Argun, 1995).

Görüldüğü üzere PARI'nin 5 alt testi vardır (Toplam 60 madde). Testi alan kişi 'Hiç Uygun Bulmuyorum' dan, 'Çok Uygun Buluyorum' a kadar giden 4 puandan birisini seçer her puan o alt ölçek için toplanarak puanlar belirlenir. Her alt testteki puanın yüksekliği o alt testte yansıtılan tutumun onaylandığını gösterir (Öner, 1997).

3.3.3. Ebeveyn Kabul-Red/ Kontrol Ölçeği Ebeveyn Formu (Parental Acceptance-Rejection/ Control Questionnaire)

Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ), ebeveynlerin çocuğu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılamasını ölçmek üzere Rohner, Saavedra ve Granum (1978) tarafından geliştirilmiştir. Toplam 60 maddeden oluşan ölçeğin 4 alt ölçeği vardır:

- 1) Sıcaklık ve sevgi (tersi soğukluk) (20 madde),
- 2) Düşmanlık (15 madde),
- 3) Kayıtsızlık ve ihmal (15 madde),
- 4) Ayrışmamış reddetme (10 madde).

Ebeveyn reddini ölçen 4 alt ölçeğe 5. alt ölçek olan Kontrol Ölçeğinin eklenmesiyle EKRÖ, Ebeveyn Kabul-Red/ Kontrol Ölçeği (EKRÖ/K Ebeveyn formu) olarak adlandırılarak 73 maddelik son halini almıştır.

Ölçekte yer alan her madde için “ 4 = hemen hemen her zaman doğru”, “ 3 = bazen doğru”, “ 2 = nadiren doğru” ve “ 1 = hemen hemen hiçbir zaman doğru değil” olarak 4'lü Likert tipi seçeneklerden birinin işaretlenmesi istenir. Sıcaklık ve sevgi ölçeğindeki tüm maddeler tersine puanlanarak düşmanlık, kayıtsızlık ve ihmal, ayrışmamış reddetme ölçeklerinden alınan puanlara eklenir. Böylece, alt testlerden alınan puanlar toplam reddetme puanını verir. Bu 4 alt ölçekten alınan toplam puanlar 60 (en düşük) ile 240 (en yüksek) arasında değişmektedir. Yüksek puan yüksek düzeyde reddetmeyi göstermektedir.

Khaleque ve Rohner (2002) 1977'den 2000'e kadar farklı kültürlerde yapılmış olan birçok araştırmayı içeren bir meta-analiz çalışması yaparak ebeveyn reddini ölçen 4

alt ölçek için iç tutarlılığı .84 civarında bulmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliği ise faktör analiziyle incelenmiştir. Sonuçlar maddelerin red ve kabul olmak üzere iki ana boyut üzerinde toplandığını göstermiştir. Ayrıca, red ve kabul faktörleri arasındaki .50 civarında bulunan korelasyon bu iki faktörün birbirinden bağımsız olmadığını ve tek bir boyutun (sıcaklık) uçlarını temsil ettiklerini ortaya koymuştur. Kontrol alt ölçeği ise ebeveynlerin, çocuklarının davranışlarını düzenlemeye ve idare etmeye yönelik davranışlarını değerlendirmektedir. 13 maddelik bu alt ölçekten alınan 13-26 arasındaki puanlar düşük kontrolü, 27-39 arasındaki puanlar orta derecedeki kontrolü, 40-45 arasındaki puanlar sıkı kontrolü ve 46-52 arasındaki puanlar ise katı/kısıtlayıcı kontrolü göstermektedir. Kontrol alt ölçeği için yapılan meta-analiz çalışması sonucunda ölçeğin iç tutarlılığı .70 olarak bulunmuştur. Yapılan faktör analizi sonucunda maddelerin izin vericilik ve katılık olmak üzere iki ana boyut üzerinde toplanması ölçeğin yapı geçerliliğini göstermektedir.

Ebeveyn Kabul-Red ölçeğinin Türkçe'ye uyarlaması ilk olarak Anjel ve Erkman (1993) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılığı .90 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği, Aile Ortamı Ölçeği ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği ile yapılan karşılaştırmalar sonucunda belirlenmiştir (Anjel ve Erkman, 1993). Bulgulara göre, bu ölçekte yüksek puan alan anneler Aile Ortamı Ölçeği'nin "birlik beraberlik" alt testinden ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği'nin "demokrasi" alt testinden düşük puan almışlardır. Bu anneler aynı zamanda, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği'nin "ev kadınlığı rolünü reddetme" ve "sıkı disiplin" alt testlerinden anlamlı düzeyde yüksek puan almışlardır. EKRÖ'ye Kontrol alt ölçeğinin eklenmesiyle EKRÖ/K'nin güvenirlik analizleri Erkman (2004) tarafından tekrarlanmıştır. Ölçeğin geneline ait iç tutarlık .74 olarak bulunurken sıcaklık, düşmanlık, kayıtsızlık ve ihmal, ayrışmamış reddetme alt ölçekleri için iç tutarlık katsayıları sırasıyla .79, .83, .68 ve .59 olarak bulunmuştur. Kontrol alt ölçeğine ait iç tutarlık ise .69 olarak bulunmuştur (Erkman, 2004). Araştırmada EKRÖ/K' nin 73 maddelik bu uyarlaması kullanılmıştır.

3.4. UYGULAMA

Araştırma süresi 2010-2011 eğitim öğretim yılı olarak belirlenmiştir. 7-12 yaş zihin engelli çocukların ebeveynlerinin kabul red düzeyinin incelenmesi amacıyla gerekli olan izinler ilgili kurum ve kişilerden alınmıştır. İzinler alındıktan sonra örneklem grubundaki okullara gidilerek okul yönetimiyle konuşulmuştur. Okul yönetimine ve okul rehber öğretmenine; uygulamanın detayları hakkında bilgi verilmiştir. Okul yönetimi ve okulun rehber öğretimi ile birlikte araştırmanın örneklemine dâhil olabilecek öğrenciler belirlendikten sonra bu öğrencilerin ailelerine ilgili anketler ("Demografik Bilgi Formu", "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği" ve "Ebeveyn Kabul-Red/ Kontrol Ölçeği (EKRÖ/K)") verilerek nasıl dolduracakları anlatılmıştır. Uygulanan ("Demografik Bilgi Formu", "Ebeveyn Kabul-Red/ Kontrol Ölçeği (EKRÖ/K)" ve "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği" aileler tarafından eksiksiz doldurularak okul rehber öğretmenine teslim edilmiştir. Eksiksiz olarak doldurulan anketler okul idaresinden alınmıştır.

3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Verilerin toplanmasından sonra, ölçekler puanlanmıştır. Eksik ve hatalı doldurulan ölçekler puanlama işlemine tabi tutulmamışlardır. Daha sonra veriler SPSS for Windows 15.0 istatistik paket programına girilmiş ve istatistiksel çözümler bu program yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamındaki anket formu ile toplanan verilerin frekansları ve yüzdelik değerleri, ebeveyn kabul-red ölçeği toplam ve alt boyutları ile PARI ölçeği alt boyutlarına ait aritmetik ortalama, standart sapma ve standart hata değerleri çıkartılarak ve metin içerisinde tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

EKR Ölçeği alt boyutları ve toplam puanlarının, PARI ölçeği alt boyutları puanlarının, demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla; bağımsız grup t testi, tek yönlü varyans analizleri, Kruskal Wallis-H testi yapılmıştır. Puanların hangi gruplar arasında anlamlı olduğunu belirlemek için;

ANOVA sonrası, hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, homojen olduğu durumlarda; yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin bir nedeni de testin alpha tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır. Kruskal Wallis-H sonrası, belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. ERK ölçeği toplam ve alt boyutları puanları ile PARI ölçeği alt boyutları puanları arasında anlamlı ilişkiler bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan Pearson analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde sırasıyla; örneklem grubunu oluşturan zihinsel engelli çocukların ve ebeveynlerinin, çeşitli demografik özellikler açısından frekans ve yüzde dağılımlarına ilişkin bulgular; ebeveyn kabul-red ölçeği toplam puan ve alt boyutlarına ait aritmetik ortalama, standart sapma ve standart hata değerleri; PARI ölçeği toplam puan ve alt boyutlarına ait aritmetik ortalama, standart sapma ve standart hata değerleri; örneklem grubunu oluşturan engelli çocuk ebeveynlerinin demografik özelliklerinin EKRO/K (ebeveyn formu) toplam ve alt boyutları açısından aldıkları puanlara ilişkin bulgular; örneklem grubunu oluşturan engelli çocuk ebeveynlerinin demografik özelliklerinin PARI alt boyutları açısından aldıkları puanlara ilişkin bulgular; PARI ölçeği alt boyutları puanı ile EKR ölçeği toplam puan ve alt boyutları puanları arasındaki ilişkiler için yapılan pearson analizi sonuçları yer almaktadır.

4.1.Örneklem Grubunu Oluşturan Zihinsel Engelli Çocukların Ve Ebeveynlerinin, Çeşitli Demografik Özellikler Açısından Frekans Ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Araştırma sürecinde elde edilen demografik verilere göre örneklem grubunu oluşturan ebeveynin; cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitim seviyesi, çalışma durumu, evlilik süresi, ailedeki çocuk sayısı, ailenin aylık geliri, yakın çevrede engelli olup olmaması, çocuğun bakımı konusunda dışarıdan yardım alıp almaması, ailede yaşayan birey sayısı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, kaçınıcı çocuk olduğu, çocuğun planlı olarak doğup doğmaması, çocuğun evliliğin kaçınıcı yılında doğduğu, çocuğun kaç yıldır eğitim aldığı, çocuğun okula düzenli olarak gidip gitmemesi, çocuğun başka bir engelinin olup olmaması değişkenlerine ait dağılımlar tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 4.1.1. Cinsiyet Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Kadın	234	64,5	64,5	64,5
Erkek	129	35,5	35,5	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 234'ü kadın (%64,5) 129'u ise (%35,5) erkektir.

Tablo 4.1.2. Yaş Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
20-35	124	34,2	34,2	34,2
36-45	179	49,3	49,3	83,5
45 ve üstü	60	16,5	16,5	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 124'ü (%34,2) 20-35, 179'u (%49,3) 36-45, 60'ı da (%16,5) 45 yaş ve üzerinde bulunmaktadır.

Tablo 4.1.3. Medeni Durum Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
İlk Eşimle Birlikteyim	346	95,3	95,3	95,3
Boşandım	13	3,6	3,6	98,9
Eşim vefat etti	3	,8	,8	99,7
Diğer	1	,3	,3	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 346'sı (%95,2) ilk eşi ile birlikte olduğunu, 13'ü (%3,6) boşandığını, 3'ü (%0,8) eşinin vefat ettiğini, 1'i de (%0,3) diğer grupta yer aldığını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.1.4. Eğitim Durumu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Okur-yazar değil	25	6,9	6,9	6,9
İlköğretim	274	75,5	75,5	82,4
Lise	49	13,5	13,5	95,9
Lisans ve üstü	15	4,1	4,1	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 25'i (%6,9) okur yazar değil, 274'ü (%75,5) ilköğretim mezunu, 49'u (%13,5) lise mezunu, 15'i ise (%4,1) lisans ve üstü mezun olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.1.5. Meslek Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Çalışıyorum	129	35,5	35,5	35,5
Çalışmıyorum	219	60,3	60,3	95,9
Diğer	15	4,1	4,1	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 129'u (%35,5) çalışmakta olduğunu, 219'u da (%60,3) çalışmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.1.6. Evlilik Süresi Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
1-5 yıl	6	1,7	1,7	1,7
6-15 yıl	187	51,5	51,5	53,2
16-25 yıl	142	39,1	39,1	92,3
Diğer	28	7,7	7,7	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 6'sı (%1,7) 1-5 yıl, 187'si (%51,5) 6-15 yıl, 142'si (%39,1) 16-25yıl ve 28'i de (%7,7) diğer süredir evli olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.1.7. Çocuk Sayısı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
1	40	11,0	11,0	11,0
2	148	40,8	40,8	51,8
3	98	27,0	27,0	78,8
4 ve üstü	77	21,2	21,2	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 40'ı (%11,0) tek çocuklu olduklarını, 148'i (%40,8) iki çocuklu olduklarını, 98'i (%27,0) üç çocuklu olduklarını, 77'si de (%21,2) 4 çocuklu veya daha fazla olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.1.8. Aylık Gelir Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
1000 ve altı	267	73,6	73,6	73,6
1001-2000	76	20,9	20,9	94,5
2001-3000	15	4,1	4,1	98,6
3001 ve üstü	5	1,4	1,4	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 267'si (%73,6) 1000 TL ve altı, 76'sı (%20,9) 1001-2000 TL arası, 15'i (%4,1) 2001-3000 TL arası, 5'i de (%1,4) 3001 TL ve üzeri aylık gelire sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.1.9. Ailede Başka Kaynaştırma ya da Özel Eğitim Alan Olup Olmadığı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Var	62	17,1	17,1	17,1
Yok	301	82,9	82,9	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 62'si (%17,1) ailede başka kaynaştırma ya da özel eğitim alan birisi daha olduğunu, 301'i ise (%82,9) olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4.1.10. Çocuğun Bakımı Konusunda Dışarıdan Yardım Alınıp Alınmadığı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Evet	45	12,4	12,4	12,4
Hayır	318	87,6	87,6	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 45'i (%12,4) çocuğun bakımı konusunda dışarıdan yardım aldıklarını, 318'i ise (%87,6) dışarıdan yardım almadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.1.11. Evde Yaşayan Kişi Sayısı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
2 kişi	2	,6	,6	,6
3 Kişi	34	9,4	9,4	9,9
4 Kişi	139	38,3	38,3	48,2
5 ve üstü	188	51,8	51,8	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan velilerin 2'si (%0,6) evde iki kişinin, 34'ü (%9,4) 3 kişinin, 139'u (%38,3) 4 kişinin, 188'i de (%51,8) 5 kişi ve üzeri kişinin yaşadığını belirtmişlerdir.

Tablo 4.1.12. Çocuğun Cinsiyeti Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Kız	143	39,4	39,4	39,4
Erkek	220	60,6	60,6	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan çocukların 143'ü (%39,4) kız, 220'si (%60,6) erkektir.

Tablo 4.1.13. Çocuğun Yaşı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
7 yaş	49	13,5	13,5	13,5
8 Yaş	44	12,1	12,1	25,6
9 Yaş	62	17,1	17,1	42,7
10 Yaş	53	14,6	14,6	57,3
11 Yaş	66	18,2	18,2	75,5
12 Yaş	89	24,5	24,5	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan çocukların 49'u (%13,5) 7 yaş grubunda, 44'ü (%12,1) 8 yaş grubunda, 62'si (%17,1) 9 yaş grubunda, 53'ü (%14,6) 10 yaş grubunda, 66'sı (%18,2) 11 yaş grubunda, 89'u da (%24,5) 12 yaş grubunda yer almaktadır.

Tablo 4.1.14. Kaçınıcı Çocuk Olduğu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
İlk	150	41,3	41,3	41,3
Ortancalardan Biri	88	24,2	24,2	65,6
Son	125	34,4	34,4	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan çocukların 150'si (%41,3) ilk çocuk, 88'i (%24,2) ortancalardan biri, 125'i ise (%34,4) son çocuktur.

Tablo 4.1.15. Çocuğun Planlı Olarak Dünyaya Gelip Gelmediği Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Evet	246	67,8	67,8	67,8
Hayır	117	32,2	32,2	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan çocukların 246'sının (%67,8) planlı olarak dünyaya geldiği, 117'sinin ise (%32,2) planlı olarak dünyaya gelmediği ifade edilmiştir.

Tablo 4.1.16. Evliliğin Kaçınıc Yılında Doğduğu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
İlk Yıl	87	24,0	24,0	24,0
2-3. yıl	67	18,5	18,5	42,4
4-5.yıl	66	18,2	18,2	60,6
Diğer	143	39,4	39,4	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan çocukların 87'sinin (%24,0) evliliğin ilk yılında, 67'sinin (%18,5) evliliğin ikinci-üçüncü yıllarında, 66'sının (%18,2) evliliğin dördüncü-beşinci yıllarında, 143'ünün de evliliğin diğer yıllarında dünyaya geldiği belirtilmiştir.

Tablo 4.1.17. Kaç Yıldır Eğitim Almakta Olduğu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
1 Yıl	54	14,9	14,9	14,9
2-3 yıl	102	28,1	28,1	43,0
4-5 yıl	129	35,5	35,5	78,5
Diğer	78	21,5	21,5	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan çocukların 54'ünün (%14,9) bir yıldır, 102'sinin (%28,1) 2-3 yıldır, 129'unun (%35,5) 4-5 yıldır, 78'inin ise (%21,5) diğer sürelerdir eğitim aldıkları ifade edilmiştir.

Tablo 4.1.18. Çocuğun Okula Düzenli Olarak Gidip Gitmediği Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Gidiyor	318	87,6	87,6	87,6
Gitmiyor	45	12,4	12,4	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan çocukların 318'inin (%87,6) düzenli olarak okula gittikleri, 45'inin ise (%12,4) düzenli olarak okula gitmedikleri

ifade edilmiştir.

Tablo 4.1.19. Çocuğun Başka Bir Engelinin Olup Olmaması Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Var	61	16,8	16,8	16,8
Yok	302	83,2	83,2	100,0
Toplam	363	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan çocukların 61'inin (%16,8) başka bir engelinin daha olduğu, 302'sininse (%83,2) başka bir engelinin bulunmadığı belirtilmiştir.

Tablo 4.2. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutları İle PARİ Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri

Bu bölümde sırasıyla, Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği toplam puan ve alt boyutlarına ait aritmetik ortalama, standart sapma ve standart hata değerleri ile PARİ ölçeği alt boyutlarına ait aritmetik ortalama, standart sapma ve standart hata değerleri yer almaktadır.

Tablo 4.2.1. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri

PARİ Alt Boyutlar	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>
Sıcaklık ve Sevgi	363	68,44	5,69
Düşmanlık	363	23,80	6,77
Kayıtsızlık ve İhmal	363	21,25	5,06
Ayrışmamış Reddetme	363	15,38	4,97
Kontrol	363	37,89	4,46
EKR Toplam Puanı	363	129,88	18,26

Tabloda görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan bireylerin Ebeveyn Kabul-Red ölçeği sıcaklık ve sevgi alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=68,44$ standart sapması $ss=5,69$ olarak; düşmanlık alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=23,80$ standart sapması $ss=6,77$ olarak; kayıtsızlık ve ihmal alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=21,25$ standart sapması $ss=5,06$ olarak; ayrışmamış reddetme alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=15,38$ standart sapması $ss=4,97$ olarak; kontrol alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=37,89$ standart sapması $ss=4,46$ olarak, EKR ölçeği toplam puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=129,88$ standart sapması $ss=18,26$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.2.2. PARİ Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri

PARİ Alt Boyutlar	N	$\bar{x}$	ss
Aşırı Koruyuculuk	363	51,28	7,36
Demokratiklik ve eşitlik	363	25,80	2,84
Annenin ev kadınlığını reddetmesi	363	31,48	7,61
Karı-Koca geçimsizliği	363	15,83	4,18
Sıkı disiplin	363	44,31	8,51

Tabloda görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan bireylerin PARİ aşırı koruyuculuk alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=51,28$ standart sapması $ss=7,36$ olarak; demokratiklik ve eşitlik alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=25,80$ standart sapması $ss=2,84$ olarak; annenin ev kadınlığını reddetmesi alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=31,48$ standart sapması $ss=7,61$ olarak; karı-koca geçimsizliği alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=15,83$ standart sapması $ss=4,18$ olarak; sıkı disiplin alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=44,31$ standart sapması $ss=8,51$ olarak hesaplanmıştır.

4.3. Örneklem Grubunu Oluşturan Engelli Çocuk Ebeveynlerinin Demografik Özelliklerinin EKRO/K (Ebeveyn Formu) Toplam ve Alt Boyutları Açısından Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular

Araştırma sürecinde elde edilen demografik verilerine göre örneklem grubunu oluşturan ebeveynlerin; Ebeveyn Kabul Red Kontrol Ölçeği (EKRO/K Ebeveyn Formu) toplam ve alt boyutlarından aldıkları puanlara ait dağılımlar tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 4.3.1. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Sıcaklık-Sevgi	Kadın	234	68,94	5,401	,353	2,244	361	,025
	Erkek	129	67,54	6,106	,538			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği sıcaklık-sevgi alt boyutu puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2,244$; $p<,05$). Söz konusu farklılık kadınların lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 4.3.2. EKR Ölçeği Düşmanlık Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Düşmanlık	Kadın	234	23,91	6,835	,447	,432	361	,666
	Erkek	129	23,59	6,679	,588			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği düşmanlık alt boyutu puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=,432$; $p>,05$).

Tablo 4.3.3. EKR Ölçeği Kayıtsızlık-İhmal Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Kayıtsızlık-İhmal	Kadın	234	20,75	4,865	,318	-2,545	361	,011
	Erkek	129	22,16	5,305	,467			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği kayıtsızlık-ihmal alt boyutu puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-2,545$; $p<,05$). Söz konusu farklılık erkeklerin lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 4.3.4. EKR Ölçeği Ayırışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Ayırışmamış Reddetme	Kadın	234	15,35	5,020	,328	-,117	361	,907
	Erkek	129	15,42	4,897	,431			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği ayırışmamış reddetme alt boyutu puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-,117$; $p>,05$).

Tablo 4.3.5. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Kontrol	Kadın	234	37,91	4,493	,294	,077	361	,939
	Erkek	129	37,87	4,417	,389			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeğikontrol alt boyutu puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=,077$; $p>,05$).

Tablo 4.3.6. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Toplam	Kadın	234	128,99	18,343	1,199	-1,250	361	,212
	Erkek	129	131,49	18,071	1,591			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR toplam puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-1,250$; $p>,05$).

Tablo 4.3.7. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Sıcaklık-Sevgi	20-35	124	69,51	5,306	G.Arası	315,092	2	157,546	4,969	,007
	36-45	179	68,26	5,818	G.İçi	11414,384	360	31,707		
	45 ve 60 üstü	60	66,77	5,715	Toplam	11729,477	362			
	Total	363	68,44	5,692						

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği sıcaklık-sevgi alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip

göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=4,969$; $p<,01$). ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($L_F=1,370$; $p>,05$).

Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin bir nedeni de testin alpha tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.3.8. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Yaş (i)	Yaş (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
20-35	36-45	1,245	,658	,168
	45 ve üstü	2,741	,886	,009
36-45	20-35	-1,245	,658	,168
	45 ve üstü	1,496	,840	,206
45 ve üstü	20-35	-2,741	,886	,009
	36-45	-1,496	,840	,206

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği sıcaklık-sevgi alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda söz konusu farklılığın 20-35 yaş aralığında olanlarla 45 ve üstü yaş grubunda olan ebeveynler arasında 20-35 yaş aralığında olanlar lehine $p<,01$ lehinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 4.3.9. EKR Ölçeği Düşmanlık Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i> <i>p</i>
Düşmanlık	20-35	124	24,67	8,003	G.Arası	144,073	2	72,036	1,576 ,208
	36-45	179	23,37	6,073	G.İçi	16458,842	360	45,719	
	45 ve60 üstü		23,27	5,845	Toplam	16602,915	362		
	Total	363	23,80	6,772					

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği düşmanlık alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,576$; $p>,05$).

Tablo 4.3.10. EKR Ölçeği Kayıtsızlık-İhmal Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i> <i>p</i>
Kayıtsızlık-İhmal	20-35	124	21,01	5,627	G.Arası	37,429	2	18,715	,729 ,483
	36-45	179	21,18	4,662	G.İçi	9244,758	360	25,680	
	45 ve60 üstü		21,95	5,010	Toplam	9282,187	362		
	Total	363	21,25	5,064					

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği kayıtsızlık-ihmal alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,729$; $p>,05$).

Tablo 4.3.11. EKR Ölçeği Ayrışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i> <i>p</i>
Ayrışmamış Reddetme	20-35	124	16,15	5,784	G.Arasi	140,263	2	70,131	
	36-45	179	14,78	4,459	G.İçi	8801,032	360	24,447	
	45 ve60 üstü	60	15,58	4,408	Toplam	8941,295	362		2,869 ,058
	Total	363	15,38	4,970					

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği ayrışmamış reddetme alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=2,869$; $p>,05$).

Tablo 4.3.12. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i> <i>p</i>
Kontrol	20-35	124	38,19	4,456	G.Arasi	29,588	2	14,794	
	36-45	179	37,60	4,449	G.İçi	7171,222	360	19,920	
	45 ve60 üstü	60	38,15	4,520	Toplam	7200,810	362		,743 ,477
	Total	363	37,89	4,460					

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği kontrol alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,743$; $p>,05$).

Tablo 4.3.13. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i> <i>p</i>
Toplam	20-35	124	130,50	20,755	G.Arasi	627,885	2	313,943	
	36-45	179	128,67	17,046	G.İçi	120085,53	360	333,571	
	45 ve üstü	60	132,18	16,145	Toplam	120713,42	362		,941 ,391
	Total	363	129,88	18,261					

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR toplam puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,941$; $p>,05$).

Tablo 4.3.14. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Sıcaklık-Sevgi	Okur-yazar değil	25	198,38			
	İlköğretim	274	179,39			
	Lise	49	178,07	2,363	3	,500
	Lisans ve Üstü	15	215,23			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği sıcaklık-sevgi alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=2,363$ $p>,05$).

Tablo 4.3.15. EKR Ölçeği Düşmanlık Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Düşmanlık	Okur-yazar değil	25	212,36	6,093	3	,107
	İlköğretim	274	183,58			
	Lise	49	173,38			
	Lisans ve Üstü	15	130,70			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği düşmanlık alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=6,093$; $p>,05$).

Tablo 4.3.16. EKR Ölçeği Kayıtsızlık-İhmal Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Kayıtsızlık-İhmal	Okur-yazar değil	25	196,32	3,243	3	,356
	İlköğretim	274	183,56			
	Lise	49	179,50			
	Lisans ve Üstü	15	137,73			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği kayıtsızlık-ihmal alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=3,243$; $p>,05$).

Tablo 4.3.17. EKR Ölçeği Ayırışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Ayırışmamış Reddetme	Okur-yazar değil	25	221,22	13,274	3	,004
	İlköğretim	274	186,51			
	Lise	49	158,11			
	Lisans ve Üstü	15	112,30			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği ayırışmamış reddetme alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($x^2=13,274$; $p<,01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.3.18. EKR Ölçeği Ayırışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Okur-yazar değil	İlköğretim	Lise	Ünv.Üstü
Okur-yazar değil	SO=221,22	p>.05	p>.05	p<.05
İlköğretim		SO=186,51	p>.05	p>.05
Lise			SO=158,11	p>.05
Lisans ve Üstü				SO=112,30

Tabloda görüldüğü üzere, EKR ölçeği ayırışmamış reddetme alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın ebeveyni okuryazar olmayan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında ebeveyni okuryazar olmayan grup lehine $p<,01$ düzeyinde gerçekleşmiştir. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 4.3.19. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Kontrol	Okur-yazar değil	25	238,02	17,413	3	,001
	İlköğretim	274	185,98			
	Lise	49	150,35			
	Lisans ve Üstü	15	119,40			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği kontrol alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=17,413$; $p<,01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.3.20. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Okur-yazar değil	İlköğretim	Lise	Ünv.Üstü
Okur-yazar değil	SO=238,02	p>.05	p>.05	p<.05
İlköğretim		SO=185,98	p>.05	p>.05
Lise			SO=150,35	p>.05
Lisans ve Üstü				SO=119,40

Tabloda görüldüğü üzere, EKR ölçeği kontrol alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın ebeveyni okuryazar olmayan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında ebeveyni

okuryazar olmayan grup lehine $p < ,01$ düzeyinde gerçekleşmiştir. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.3.21. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Toplam	Okur-yazar değil	25	212,16			
	İlköğretim	274	186,14			
	Lise	49	165,77	10,911	3	,012
	Lisans ve Üstü	15	109,10			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR toplam puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($x^2=10,911$; $p < ,05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.3.22. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Okur-yazar değil	İlköğretim	Lise	Ünv.Üstü
Okur-yazar değil	SO=212,16	$p > .05$	$p > .05$	$p < .05$
İlköğretim		SO=186,14	$p > .05$	$p > .05$
Lise			SO=165,77	$p > .05$
Lisans ve Üstü				SO=109,10

Tabloda görüldüğü üzere, EKR ölçeği toplam puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan

Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın ebeveyni okuryazar olmayan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında ebeveyni okuryazar olmayan grup lehine $p < ,05$ düzeyinde gerçekleşmiştir. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.3.23. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Sıcaklık-Sevgi	1000 ve altı	267	183,69	3,512	3	,319
	1001-2000	76	176,16			
	2001-3000	15	205,90			
	3001 ve üstü	5	109,10			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği sıcaklık-sevgi alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=3,512$ $p > ,05$).

Tablo 4.3.24. EKR Ölçeği Düşmanlık Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Düşmanlık	1000 ve altı	267	184,04	1,605	3	,658
	1001-2000	76	180,41			
	2001-3000	15	149,77			
	3001 ve üstü	5	194,00			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği düşmanlık alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi

sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=1,605$; $p>,05$).

Tablo 4.3.25. EKR Ölçeği Kayıtsızlık-İhmal Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Kayıtsızlık-İhmal	1000 ve altı	267	182,46	2,262	3	,520
	1001-2000	76	188,55			
	2001-3000	15	145,00			
	3001 ve üstü	5	168,60			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği kayıtsızlık-ihmal alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=2,262$; $p>,05$).

Tablo 4.3.26. EKR Ölçeği Ayırışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Ayırışmamış Reddetme	1000 ve altı	267	186,81	4,093	3	,252
	1001-2000	76	168,84			
	2001-3000	15	149,00			
	3001 ve üstü	5	224,40			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği ayırışmamış reddetme alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=4,093$; $p>,05$).

Tablo 4.3.27. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Kontrol	1000 ve altı	267	190,87	7,995	3	,046
	1001-2000	76	161,28			
	2001-3000	15	136,07			
	3001 ve üstü	5	160,80			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği kontrol alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($x^2=,891$; $p<,05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.3.28. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	1000 ve altı	1001-2000	2001-3000	3001 ve üstü
1000 ve altı	SO=190,87	p>.05	p<.05	p>.05
1001-2000		SO=161,28	p>.05	p>.05
2001-3000			SO=136,07	p>.05
3001 ve üstü				SO=160,80

Tabloda görüldüğü üzere, EKR ölçeği kontrol alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın 1000 TL ve altı gelir grubu ile 2001-3000 TL gelir grubu arasında 1000 TL ve altı gelir grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 4.3.29. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Toplam	1000 ve altı	267	185,55	5,153	3	,161
	1001-2000	76	179,28			
	2001-3000	15	124,40			
	3001 ve üstü	5	206,50			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR toplam puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=5,153$; $p>,05$).

Tablo 4.3.30. EKR Ölçeği Sıcaklık-Sevgi Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$	<i>t</i> Testi		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Sıcaklık-Sevgi	Kız	143	68,71	5,983	,500	,716	361	,474
	Erkek	220	68,27	5,502	,371			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği sıcaklık-sevgi alt boyutu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=,716$; $p>,05$).

Tablo 4.3.31. EKR Ölçeği Düşmanlık Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$	<i>t</i> Testi		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Düşmanlık	Kız	143	24,29	8,094	,677	1,129	361	,260
	Erkek	220	23,47	5,750	,388			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği düşmanlık alt boyutu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=1,129$; $p>,05$).

Tablo 4.3.32. EKR Ölçeği Kayıtsızlık-İhmal Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Kayıtsızlık-İhmal	Kız	143	21,22	5,457	,456	-,103	361	,918
	Erkek	220	21,27	4,804	,324			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği kayıtsızlık-ihmal alt boyutu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-0,103$; $p>,05$).

Tablo 4.3.33. EKR Ölçeği Ayırışmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Ayırışmamış Reddetme	Kız	143	15,71	5,609	,469	1,017	361	,310
	Erkek	220	15,16	4,507	,304			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği ayırışmamış reddetme alt boyutu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=1,017$; $p>,05$).

Tablo 4.3.34. EKR Ölçeği Kontrol Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Kontrol	Kız	143	37,99	4,633	,387	,321	361	,748
	Erkek	220	37,83	4,354	,294			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR Ölçeği kontrol alt boyutu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=,321$; $p>,05$).

Tablo 4.3.35. EKR Ölçeği Toplam Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Toplam	Kız	143	130,50	20,980	1,754	,521	361	,602
	Erkek	220	129,47	16,291	1,098			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKR toplam puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=,521$; $p>,05$).

4.4. Örneklem Grubunu Oluşturan Engelli Çocuk Ebeveynlerinin Demografik Özelliklerinin PARI Alt Boyutları Açısından Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular

Araştırma sürecinde elde edilen demografik verilerine göre örneklem grubunu oluşturan ebeveynlerin; Aile Hayatı Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) alt boyutlarından aldıkları puanlara ait dağılımlar tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 4.4.1. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Aşırı Koruyuculuk	Kadın	234	51,24	7,701	,503	-,170	361	,865
	Erkek	129	51,37	6,730	,593			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği aşırı koruyuculuk alt boyutu puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-,170$; $p>,05$).

Tablo 4.4.2. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Demokratiklik ve Eşitlik	Kadın	234	26,03	3,045	,199	2,070	361	,039
	Erkek	129	25,39	2,389	,210			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği demokratiklik ve eşitlik alt boyutu puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=2,070$; $p>,05$).

Tablo 4.4.3. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
A.Ev Han. Reddi	Kadın	234	31,73	7,350	,480	,857	361	,392
	Erkek	129	31,02	8,070	,711			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği annenin ev hanımlığını reddetmesi alt boyutu puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=,857$; $p>,05$).

Tablo 4.4.4. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Karı-Koca	Kadın	234	16,50	4,068	,266	4,216	361	,000
Geçimsizliği	Erkek	129	14,61	4,109	,362			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği karı-koca geçimsizliği alt boyutu puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=4,216$; $p<,001$). Söz konusu farklılık kadınların lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 4.4.5. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Sıkı Disiplin	Kadın	234	44,31	8,567	,560	-,011	361	,991
	Erkek	129	44,32	8,440	,743			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği sıkı disiplin alt boyutu puanlarının ebeveynin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=,011$; $p>,05$).

Tablo 4.4.6. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i> <i>p</i>
Aşırı Koruyuculuk	20-35	124	50,69	7,502	G.Arası	105,992	2	52,996	,978 ,377
	36-45	179	51,35	7,236	G.İçi	19511,782	360	54,199	
	45 ve üstü	60	52,30	7,445	Toplam	19617,774	362		
	Total	363	51,28	7,362					

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği aşırı koruyuculuk alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,978$; $p>,05$).

Tablo 4.4.7. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i> <i>p</i>
Demokratiklik ve Eşitlik	20-35	124	25,83	2,517	G.Arası	,333	2	,167	,021 ,980
	36-45	179	25,77	3,033	G.İçi	2925,386	360	8,126	
	45 ve üstü	60	25,83	2,935	Toplam	2925,719	362		
	Total	363	25,80	2,843					

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği demokratiklik ve eşitlik alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,021$; $p>,05$).

Tablo 4.4.8. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i> <i>p</i>
Ev Hanım. Reddi	20-35	124	31,18	7,126	G.Arası	56,283	2	28,141	,485 ,616
	36-45	179	31,40	7,899	G.İçi	20908,268	360	58,079	
	45 ve üstü	60	32,33	7,763	Toplam	20964,551	362		
	Total	363	31,48	7,610					

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği annenin ev hanımlığını reddetmesi alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,485$; $p>,05$).

Tablo 4.4.9. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i> <i>p</i>
Karı-Koca Geçimsizliği	20-35	124	16,35	3,922	G.Arası	55,702	2	27,851	1,602 ,203
	36-45	179	15,47	4,370	G.İçi	6257,709	360	17,383	
	45 ve üstü	60	15,82	4,048	Toplam	6313,410	362		
	Total	363	15,83	4,176					

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği karı-koca geçimsizliği alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,602$; $p>,05$).

Tablo 4.4.10. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i> <i>p</i>
Sıkı Disiplin	20-35	124	43,82	8,497	G.Arası	51,496	2	25,748	,354 ,702
	36-45	179	44,47	8,659	G.İçi	26168,328	360	72,690	
	45 ve üstü	60	44,85	8,174	Toplam	26219,824	362		
	Total	363	44,31	8,511					

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği sıkı disiplin alt boyutu puanlarının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,354; p>,05$).

Tablo 4.4.11. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Aşırı Koruyuculuk	Okur-yazar değil	25	236,84	25,289	3	,000
	İlköğretim	274	189,45			
	Lise	49	133,86			
	Lisans ve Üstü	15	111,80			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği aşırı koruyuculuk alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($x^2=25,289; p<,001$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda

tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4.12. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Okur-yazar değil	İlköğretim	Lise	Ünv.Üstü
Okur-yazar değil	SO=236,84	p>.05	p>.05	p<.001
İlköğretim		SO=189,45	p>.05	p>.05
Lise			SO=133,86	p>.05
Lisans ve Üstü				SO=111,80

Tabloda görüldüğü üzere, PARI ölçeği aşırı koruyuculuk alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın ebeveyni okuryazar olmayan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında ebeveyni okuryazar olmayan grup lehine $p<.001$ düzeyinde gerçekleşmiştir. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4.4.13. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Demokratiklik ve Eşitlik	Okur-yazar değil	25	188,90	8,786	3	,032
	İlköğretim	274	186,90			
	Lise	49	142,60			
	Lisans ve Üstü	15	209,63			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği demokratiklik ve eşitlik alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($x^2=8,786$; $p<.01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-

H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4.14. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Okur-yazar değil	İlköğretim	Lise	Ünv.Üstü
Okur-yazar değil	SO=188,90	p>.05	p>.05	p>.05
İlköğretim		SO=186,90	p>.05	p>.05
Lise			SO=142,60	p<.05
Lisans ve Üstü				SO=209,63

Tabloda görüldüğü üzere, PARI ölçeği demokratiklik ve eşitlik alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın ebeveyni lise mezunu olan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında ebeveyni üniversite ve üstü olan grup lehine $p<.05$ düzeyinde gerçekleşmiştir. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4.4.15. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Ev Hanım. Reddi	Okur-yazar değil	25	249,98	28,752	3	,000
	İlköğretim	274	188,47			
	Lise	49	129,40			
	Ünv.Üstü	15	122,30			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği annenin ev hanımlığını reddetmesi alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine

göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=28,752$; $p<,01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4.16. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Okur-yazar değil	İlköğretim	Lise	Ünv.Üstü
Okur-yazar değil	SO=249,98	p>.05	p>.05	p<.001
İlköğretim		SO=188,47	p>.05	p>.05
Lise			SO=129,40	p>.05
Lisans ve Üstü				SO=122,30

Tabloda görüldüğü üzere, PARI ölçeği annenin ev hanımlığını reddetmesi alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın ebeveyni okuryazar olmayan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında ebeveyni okuryazar olmayan grup lehine $p<,001$ düzeyinde gerçekleşmiştir. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 4.4.17. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Karı-Koca Geçimsizliği	Okur-yazar değil	25	238,74	14,771	3	,002
	İlköğretim	274	184,99			
	Lise	49	148,62			
	Lisans ve Üstü	15	141,83			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği karı-koca geçimsizliği alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=14,771$; $p<,01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4.18. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Okur-yazar değil	İlköğretim	Lise	Ünv.Üstü
Okur-yazar değil	SO=238,74	p>.05	p>.05	p<.01
İlköğretim		SO=184,99	p>.05	p>.05
Lise			SO=148,62	p>.05
Lisans ve Üstü				SO=141,83

Tabloda görüldüğü üzere, PARI ölçeği karı-koca geçimsizliği alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın ebeveyni okuryazar olmayan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında ebeveyni okuryazar olmayan grup lehine $p<,01$ düzeyinde gerçekleşmiştir. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 4.4.19. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Sıkı Disiplin	Okur-yazar değil	25	243,54	27,385	3	,000
	İlköğretim	274	188,97			
	Lise	49	133,91			
	Lisans ve Üstü	15	109,13			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği sıkı disiplin alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=27,385$; $p<,01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4.20. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Okur-yazar değil	İlköğretim	Lise	Ünv.Üstü
Okur-yazar değil	SO=243,54	p>.05	p>.05	p<.001
İlköğretim		SO=188,97	p>.05	p>.05
Lise			SO=133,91	p>.05
Lisans ve Üstü				SO=109,13

Tabloda görüldüğü üzere, PARI ölçeği sıkı disiplin alt boyutu puanlarının ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın ebeveyni okuryazar olmayan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında ebeveyni okuryazar olmayan grup lehine $p<,001$ düzeyinde gerçekleşmiştir. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 4.4.21. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Aşırı Koruyuculuk	1000 ve altı	267	192,52	13,872	3	,003
	1001-2000	76	162,34			
	2001-3000	15	105,40			
	3001 ve üstü	5	148,90			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği aşırı koruyuculuk alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=13,872$; $p<,05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4.22. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	1000 ve altı	1001-2000	2001-3000	3001 ve üstü
1000 ve altı	SO=192,52	p>.05	p<.05	p>.05
1001-2000		SO=162,34	p>.05	p>.05
2001-3000			SO=105,40	p>.05
3001 ve üstü				SO=148,90

Tabloda görüldüğü üzere, PARI ölçeği aşırı koruyuculuk alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın 1000 TL ve altı gelir grubu ile 2001-3000 TL gelir grubu arasında 1000 TL ve altı gelir grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 4.4.23. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Demokratiklik ve Eşitlik	1000 ve altı	267	182,51	1,506	3	,681
	1001-2000	76	178,70			
	2001-3000	15	172,00			
	3001 ve üstü	5	234,80			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği demokratiklik ve eşitlik alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=1,506$; $p>,05$).

Tablo 4.4.24. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Ev Hanım. Reddi	1000 ve altı	267	185,28	8,446	3	,038
	1001-2000	76	186,32			
	2001-3000	15	105,43			
	3001 ve üstü	5	170,90			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği annenin ev hanımlığını reddetmesi alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=8,446$; $p<,05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4.25. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	1000 ve altı	1001-2000	2001-3000	3001 ve üstü
1000 ve altı	SO=185,28	p>.05	p>.05	p>.05
1001-2000		SO=186,32	p<.05	p>.05
2001-3000			SO=105,43	p>.05
3001 ve üstü				SO=170,90

Tabloda görüldüğü üzere, PARI ölçeği annenin ev hanımlığını reddetmesi alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın 1001-2000 TL gelir grubu ile 2001-3000 TL gelir grubu arasında 1001-2000 TL gelir grubu lehine $p>,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 4.4.26. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Karı-Koca Geçimsizliği	1000 ve altı	267	184,47	1,567	3	,667
	1001-2000	76	180,37			
	2001-3000	15	151,10			
	3001 ve üstü	5	167,80			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği karı-koca geçimsizliği alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=1,567$; $p>,05$).

Tablo 4.4.27. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Sıkı Disiplin	1000 ve altı	267	193,44	14,703	3	,002
	1001-2000	76	156,13			
	2001-3000	15	110,97			
	3001 ve üstü	5	177,40			
	Toplam	363				

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği sıkı disiplin alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=14,703$; $p<,01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4.28. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	1000 ve altı	1001-2000	2001-3000	3001 ve üstü
1000 ve altı	SO=193,44	p>.05	p<.05	p>.05
1001-2000		SO=156,13	p>.05	p>.05
2001-3000			SO=110,97	p>.05
3001 ve üstü				SO=177,40

Tabloda görüldüğü üzere, PARI ölçeği sıkı disiplin alt boyutu puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın 1000 TL ve altı gelir grubu ile 2001-3000 TL gelir grubu arasında 1000 TL ve altı gelir grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 4.4.29. PARI Ölçeği Aşırı Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh _{$\bar{x}$}	t Testi		
						t	Sd	p
Aşırı Koruyuculuk	Kız	143	51,13	7,752	,648	-,314	361	,753
	Erkek	220	51,38	7,113	,480			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği'ni koruyuculuk alt boyutu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-,314$; $p>,05$).

Tablo 4.4.30. PARI Ölçeği Demokratiklik ve Eşitlik Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Demokratiklik ve Eşitlik	Kız	143	26,01	3,210	,268	1,110	361	,268
	Erkek	220	25,67	2,576	,174			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği'de demokratiklik ve eşitlik alt boyutu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=1,110$; $p>,05$).

Tablo 4.4.31. PARI Ölçeği Annenin Ev Hanımlığını Reddetmesi Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
A.Ev Han. Reddi	Kız	143	30,78	7,826	,654	-1,401	361	,162
	Erkek	220	31,93	7,450	,502			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği'ni annenin ev hanımlığını reddetmesi alt boyutu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-1,401$; $p>,05$).

Tablo 4.4.32. PARI Ölçeği Karı-Koca Geçimsizliği Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Karı-Koca Geçimsizliği	Kız	143	15,57	4,029	,337	-,966	361	,334
	Erkek	220	16,00	4,269	,288			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği karı-koca geçimsizliği alt boyutu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-,966$; $p>,05$).

Tablo 4.4.33. PARI Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Sıkı Disiplin	Kız	143	44,09	8,854	,740	-,397	361	,691
	Erkek	220	44,45	8,297	,559			

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin PARI Ölçeği sıkı disiplin alt boyutu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-,397$; $p>,05$).

Tablo 4.5. PARI Ölçeği Alt Boyutları Puanı ile EKR Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişkiler için Yapılan Pearson Analizi Sonuçları

PARI \ ERK		ve Sıcaklık Sevgi	Düşmanlık	Kayıtsızlık ve ihmal	Ayrılmamış Reddetme	Kontrol	ERK Toplam Puanı
Aşırı Koruyuculuk	r	,195	,059	,007	,115	,439	,101
	p	,000	,265	,898	,029	,000	,053
	N	363	363	363	363	363	363
Demokratiklik ve eşitlik	r	,084	,065	-,093	,073	,073	,010
	p	,112	,218	,076	,163	,162	,849
	N	363	363	363	363	363	363
Annenin ev kadınlığını reddetmesi	r	-,029	,353	,290	,361	,262	,382
	p	,581	,000	,000	,000	,000	,000
	N	363	363	363	363	363	363
Karı-Koca geçimsizliği	r	,079	,216	,125	,195	,223	,198
	p	,135	,000	,017	,000	,000	,000
	N	363	363	363	363	363	363
Sıkı disiplin	r	,106	,213	,131	,268	,479	,272
	p	,044	,000	,013	,000	,000	,000
	N	363	363	363	363	363	363

Tabloda görüldüğü üzere, PARI ve ERK ölçeği alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan Pearson analizi sonucunda PARI aşırı koruyuculuk alt boyutu ile EKR ölçeği sıcaklık-sevgi ($r=,195$; $p<,001$); ayrılmamış reddetme ($r=,115$; $p<,05$); kontrol ($r=,439$; $p<,001$) alt boyutları arasında pozitif yönde; PARI annenin ev kadınlığını reddetmesi alt boyutu ile ERK ölçeği düşmanlık ($r=,353$; $p<,001$); kayıtsızlık ve ihmal ($r=,290$; $p<,001$); ayrılmamış reddetme ($r=,361$; $p<,001$); kontrol ($r=,262$; $p<,001$) alt boyutları ve ERK toplam puanı ($r=,383$; $p<,001$) arasında pozitif yönde PARI karı-koca geçimsizliği alt boyutu ile ERK ölçeği düşmanlık ($r=,216$; $p<,001$); kayıtsızlık ve ihmal ($r=,125$; $p<,05$); ayrılmamış reddetme ($r=,195$; $p<,001$); kontrol ($r=,223$; $p<,001$) alt boyutları ve ERK toplam puanı ($r=,198$; $p<,001$) arasında pozitif yönde; PARI sıkı disiplin alt boyutu ile ERK ölçeği düşmanlık ($r=,106$; $p<,041$); kayıtsızlık ve ihmal ($r=,213$; $p<,001$); ayrılmamış reddetme ($r=,131$; $p<,05$); kontrol ($r=,479$; $p<,001$) alt boyutları ve ERK toplam puanı ($r=,272$; $p<,001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde ebeveynlerin, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn yaşı, ebeveyn eğitim seviyesi, ebeveyn gelir düzeyi ve çocuğun cinsiyeti değişkenlerine göre sırasıyla; EKRÖ/K ölçeği alt boyut ve toplam puanları, PARI ölçeği alt boyut puanları ve EKRÖ/K ölçeği alt boyut ve toplam puanları ile PARI ölçeği alt boyut puanlarına yönelik sonuçlar ve tartışma yer almaktadır.

Örneklem Grubunu Oluşturan Engelli Çocuk Ebeveynlerinin Demografik Özelliklerinin EKRÖ/K (Ebeveyn Formu) Toplam ve Alt Boyutları Açısından Aldıkları Puanlara İlişkin Tartışma

Araştırma sonuçlarına bakıldığında; ebeveynlerin cinsiyet değişkenine göre, EKR Ölçeği sıcaklık-sevgi alt boyutu puanları arasındaki fark, annelerin lehine; kayıtsızlık-ihmal alt boyutu puanları arasındaki fark, babaların lehine anlamlı bulunmuştur. Düşmanlık, ayrışmamış reddetme, kontrol alt boyutu ve toplam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Rohner (1998) ebeveyn reddi algısının, ebeveyn cinsiyetine göre değişebileceğini ifade etmiştir. Ansari (2002), yapmış olduğu araştırma da engelli çocuğa sahip babaların annelerden daha çok kabul, annelerin ise göreceli olarak daha çok red davranışı gösterdiğini belirtmiştir. Ayrıca, algılanan biyolojik bağdan ötürü anneler ve çocuklar, kendilerini birbirlerine daha yakın hissedebileceklerini belirtmiştir. Dwairy (2010) de yaptığı araştırmada babaların annelerden daha reddedici ve daha az kabul edici olduğunu belirtmiştir.

Araştırma sonuçlarında annenin zihinsel engelli çocuğa, babaya oranla daha fazla sıcaklık- sevgi göstermesi biyolojik bağ ile açıklanabilir. Babanın engelli çocuğunun ihtiyaçlarına kayıtsız ve ihmal davranması: Engelli çocuğun ihtiyaçlarını gidermeye

yönelik annenin daha fazla zaman harcaması; babanın ise ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için bir işte çalışması ve eve geldiğinde çocuğu ile ilgilenmemesi durumuyla açıklanabilir. Bunlar göz önüne alındığında araştırma sonuçlarının anlamlı olduğu düşünülebilir. Ebeveynin engelli çocuğunu kabul etmesi ya da red etmesini belirleyen toplam puan da farklılığın olmaması, örneklem grubundaki anne ve baba sayılarının eşit olmamasından kaynaklanmış olabilir.

Araştırma sonuçları ebeveynlerin yaşı değişkenine göre; EKR Ölçeği sıcaklık-sevgi alt boyutu puanları arasındaki fark, (20-35 yaş aralığında olanlarla 45 ve üstü yaş grubunda olan ebeveynler arasında) 20-35 yaş aralığında olanlar lehinde anlamlı bulunmuştur. Düşmanlık, kayıtsızlık-ihmal ayrışmamış reddetme, kontrol alt boyutu ve toplam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Erkan ve Toran (2004) yaptıkları araştırma bulgularında; alt sosyoekonomik düzeye mensup annelerin yaşları arttıkça çocuklarına karşı olan reddetme davranışlarının arttığını belirtmişlerdir. Bu bulgudan hareketle ebeveynlerin yaşı küçüldükçe, çocuğa karşı gösterilen sıcaklık ve sevginin artmasının literatürle örtüştüğünü söyleyebiliriz. Diğer alt boyutlarla anlamlı bir ilişkinin olmaması, ebeveynlerin yaş grupları dağılımlarının dengeli olmamasından kaynaklanabilir. Yıldız (2009) yaptığı araştırmada annelerin, engelli çocuğunu kabullenme veya reddetme davranışına ait algısının annenin yaş değişkenine göre farklılık göstermediğini belirtmiştir ve bu sonucu, örneklemi oluşturan annelerin yaş gruplarının eşit bir dağılıma sahip olmaması ile açıklamıştır.

Araştırma sonuçları ebeveynlerin eğitim seviyesi değişkenine göre; EKR ölçeği ayrışmamış reddetme alt boyutu, kontrol alt boyutu ve toplam puanları arasındaki fark, (ebeveyni okuryazar olmayan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında) ebeveyni okuryazar olmayan grup lehine gerçekleşmiş olup; sıcaklık-sevgi, düşmanlık ve kayıtsızlık-ihmal alt boyutu puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu durum benzer araştırma (Dwairy, 2010; Roskam, 2005; Erkan ve Toran, 2004) sonuçlarıyla örtüşmektedir. Erkan ve Toran (2004) annelerin eğitim düzeyleri arttıkça, çocuklarına karşı olan davranışlarının kabul edici yönde arttığını eğitim düzeyi düştükçe çocuklara karşı olan kabul edici olumlu davranışlarda azalma, reddedici olumsuz davranışlarda artma olduğunu belirtmiştir.

Bond ve Burns (2006) da çocuk gelişimi hakkında daha kapsamlı bilgi sahibi annelerin çocuk gelişimi ile ilgili daha az kategorik ve daha çok boyutlu bir anlayışa sahip oldukları, çocukları için daha az otoriter ve bilişsel olarak destekleyici ebeveynlik stilleri kullandıklarını belirtmiştir.

Eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin; engelli çocuğun özelliklerine, ihtiyaçlarının nasıl karşılanabileceğine, hangi kurumlardan nasıl yardım alacağına yönelik kaynaklara ulaşabilmesi ve aldığı bilgileri uygulayabilmesi açısından diğer ebeveynlere göre bir avantaj sağlayabilir. Dolayısıyla çocuğunun özelliklerinden kaynaklı olarak karşılaştığı problemlere daha erken çözüm yolları bulabilir. Bu durum, eğitim seviyesi yüksek ebeveynlerin çocuğunu, daha fazla kabullenmesini sağlayabilir.

Araştırma sonuçları ebeveynlerin gelir düzeyi değişkenine göre; EKR ölçeği kontrol alt boyutu puanları arasındaki fark, (1000 TL ve altı gelir grubu ile 2001-3000 TL gelir grubu arasında) 1000 TL ve altı gelir grubu lehine gerçekleşmiş olup; sıcaklık-sevgi, düşmanlık ve kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış reddetme alt boyutu ve toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç (Dwairy, 2010; Erkan ve Toran, 2004)'ın araştırma sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Dwairy (2010) yaptıkları çalışmada ailenin aylık gelir düzeyi arttıkça red davranışının azalabileceğini, aylık gelir düzeyi azaldıkça da red davranışının artabileceğini belirtmişlerdir.

Bu durum engelli çocuğun eğitim, sağlık ve bakım giderlerinin yüksek olmasıyla açıklanabilir. Ayrıca alt gelir grubuna dahil ebeveyn, çocuğunu yalnız bıraktığında başına bir şey gelebileceğini ve bu durumu maddi sebeplerden dolayı telafi edemeyeceğini düşünerek; engelli çocuğunu sürekli kontrol altında tutmak isteyebilir.

Araştırma sonuçları çocuğun cinsiyeti değişkenine göre; EKR Ölçeği sıcaklık-sevgi, düşmanlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış reddetme, kontrol alt boyutu ve toplam puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç benzer araştırma (Yıldız, 2009; Ansari, 2002; Erkan ve Toran 2004) sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Yıldız (2009) okul öncesi engelli çocuk anneleriyle yapmış olduğu

araştırmanın sonuçlarında engelli çocuğun cinsiyetinin, çocuğun kabullenilmesini veya reddedilmesini etkilemediğini belirtmiştir. Bu sonuçlardan hareketle; engelli olarak doğan çocuğun, ebeveyni tarafından kabullenilmesinde ya da reddedilmesinde, cinsiyetinin belirleyici olmadığını düşünebiliriz.

Örneklem Grubunu Oluşturan Engelli Çocuk Ebeveynlerinin Demografik Özelliklerinin PARI Alt Boyutları Açısından Aldıkları Puanlara İlişkin Tartışma

Araştırma sonuçlarına bakıldığında; ebeveynlerin cinsiyet değişkenine göre, PARI Ölçeği karı-koca geçimsizliği alt boyutu puanları arasındaki fark anneler lehine gerçekleşmiş olup; aşırı koruyuculuk, demokratiklik ve eşitlik, annenin ev hanımlığını reddetmesi ve sıkı disiplin alt boyutları puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Literatürdeki bir araştırma da; özellikle annelerin boş zaman ve sosyal etkinliklerinin kısıtlandığını, dolayısıyla daha fazla stres yaşayabileceklerini ifade etmiştir (Sarısoy, 2000). Ülkemizde engelli çocukla daha fazla zaman harcayan annelerin, kendilerine zaman ayıramadıklarını düşündüğümüzde; daha fazla kaygılı olduklarını söyleyebiliriz. Eşlerden birinin kaygılı olması karı- koca geçimsizliğine sebep olabilir. Bu durumdan anneler, duygusal yapılarından ve sosyal etkinlik sınırlılıklarından dolayı daha fazla etkilenmişlerdir.

Araştırma sonuçları ebeveynlerin yaşı değişkenine göre; PARI Ölçeği aşırı koruyuculuk, demokratiklik ve eşitlik, annenin ev hanımlığını reddetmesi, karı-koca geçimsizliği ve sıkı disiplin alt boyutları puanları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç benzer araştırmalar (Ünal, 2009; Sarı, 2007; Ayvaz, 1996) ile örtüşmektedir. Ayvaz (1996) engelli çocukları olan anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarını normal çocuklu anne-babalarla karşılaştırarak incelediği çalışmasında engelli çocukları olan anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveynlerin yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirtmiştir. Ancak; Sertelin (2003) yapmış olduğu araştırmada anne- baba yaşı küçüldükçe, annenin ev kadınlığını reddetme, baskı disiplin davranışlarının arttığını belirtmiştir. Bu araştırma yukarıdaki sonucu desteklememektedir.

Araştırma sonuçları ebeveynlerin eğitim seviyesi değişkenine göre; PARI Ölçeği aşırı koruyuculuk, annenin ev hanımlığını reddetmesi, karı-koca geçimsizliği ve sıkı disiplin alt boyutları puanları arasındaki fark, (ebeveyni okuryazar olmayan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında) ebeveyni okuryazar olmayan grup lehine gerçekleşmiş olup; demokratiklik ve eşitlik alt boyutu puanları arasındaki fark, (ebeveyni lise mezunu olan grupla ebeveyni üniversite ve üstü olan grup arasında) ebeveyni üniversite ve üstü olan grup lehine istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç benzer araştırma (Kazemi, Ardabili ve Solokian 2010; Ravindranodan ve Raju, 2007; Tabak, 2007; Sarı, 2007; Ayyıldız, 2005; Baran ve İçöz, 2001;) sonuçlarıyla örtüşmektedir. Kırsal kesimde ve kentte yaşayan zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını karşılaştırmalı olarak incelediği çalışmalarında; annenin öğrenim düzeyine göre çocuk yetiştirme tutum puanları arasındaki farkın anlamlı olduğunu belirtmiştir. (Ravindranodan ve Raju, 2007). Bu durumu; Baran ve İçöz (2001) annelerin öğrenim düzeyleri arttıkça, daha akademik bilinç oluştuğunu ve engelli çocuğun engeli ile ilgili yazılı ve görsel kaynaklara karşı daha ilgili ve duyarlı olabildiklerini ifade ederek açıklamıştır. Ayrıca öğrenim durumu yüksek olan anneler öğrenim düzeyi daha düşük annelere göre çocuğunun zihinsel engelli olması durumunda konuya daha farklı açıdan yaklaşmakta ve çocuğunu normal gelişim gösteren çocuklardan ayırmamakta ve mümkün olduğunca aynı hakları sunmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Demiriz ve Öğretir (2007) de, çocuk yetiştirme tutumlarında ebeveynin eğitim seviyesinin çok önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir. Ayrıca eşi yüksek eğitim sergileyen annelerin daha olumlu tutum sergilediklerini ifade etmiştir.

Araştırma sonuçları ebeveynlerin gelir düzeyi değişkenine göre; PARI Ölçeği aşırı koruyuculuk ve sıkı disiplin alt boyutları puanları arasındaki fark, (1000 TL ve altı gelir grubu ile 2001-3000 TL gelir grubu arasında) 1000 TL ve altı gelir grubu lehine gerçekleşmiş; annenin ev hanımlığını reddetmesi alt boyutu puanları arasındaki fark, (1001-2000 TL gelir grubu ile 2001-3000 TL gelir grubu arasında) 1001-2000 TL gelir grubu lehine gerçekleşmiş; karı-koca geçimsizliği, demokratiklik ve eşitlik alt boyutları puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Sertelin (2003) yapmış olduğu çalışmada, ailenin aylık geliri arttıkça; aşırı koruyucu annelik, baskı disiplin davranışlarında, ev kadınlığını reddetmede azalma

görülmüştür. Bu literatür araştırma sonucumuzu desteklemektedir. Bu durum; gelir düzeyinden kaynaklı engelli çocuğun ihtiyaçlarını karşılayamayan ailenin aşırı koruyucu annelik, baskı disiplin davranışlarıyla probleme çözüm bulmaya çalışmış olmasıyla açıklanabilir. Ayrıca gelir düzeyinin düşük olması; ailenin geçim koşullarını zorlaştıracığı ve aile bireylerinin stresli,kaygılı olmasına yol açacağı düşünülrse, bu durum; ebeveynin çocuk yetiştirme tutumlarını olumsuz etkileyebilir.

Araştırma sonuçları çocuğun cinsiyeti değişkenine göre; PARI Ölçeği aşırı koruyuculuk, demokratiklik ve eşitlik, annenin ev hanımlığını reddetmesi, karı-koca geçimsizliği ve sıkı disiplin alt boyutları puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç, benzer araştırma (Kaufmann ve diğerleri, 2010; Ünal,2009; Sarı,2007; Köse, 2003) sonuçları ile örtüşmektedir. Bu durum günümüzde artan eğitim düzeyi ile birlikte ebeveynlerin çocuk yetiştirmede daha bilinçli oldukları, buna paralel olarak çocuklarının cinsiyetlerine göre farklı tutumlar sergilememe konusunda daha fazla çaba gösterdiklerinin gözlemlendiği ile açıklanmaktadır (Ünal, 2009). Aileyle katılan engelli çocuğun cinsiyetinden çok; engelli çocuğun özellikleri, ihtiyaçları ve bunların karşılanıp karşılanamaması ebeveynin çocuk yetiştirme tutumunu etkileyebilir.

PARI Ölçeği Alt Boyutları Puanı ile EKR Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişkiler için Yapılan Pearson Analizi Sonuçlarına Yönelik Tartışma

Araştırma bulgularına bakıldığında; ebeveynin aşırı koruyucu tutumu ile kontrol, sıcaklık-sevgi, ayrışmamış reddetme davranışları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu durum benzer araştırma sonuçları (Glidden ve Schoolcraft, 2003; Macias ve diğerleri, 2003) ile de örtüşmektedir. Macias ve diğerleri (2003) zihinsel veya bedensel engelli çocuğu olan anne-babaların kaygı düzeylerinin, engelli çocuğu olmayan anne-babalara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Yaşanılan bu kaygının neticesinde; anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının baskı, disiplin ve aşırı annelik yönünde olabileceğini ifade ederek; ailelerin bu durumunun, anne-babalar tarafından, yaşanan engele bir çözüm olarak geliştirildiğini ifade etmiştir.

Ebeveyn zihinsel engelli olan çocuğunun durumuna üzüldüğünden, çocuğunun birçok davranışı gerçekleştiremeyeceğini düşündüğünden; çocuğunu her an takip ederek (aşırı koruyucu tutum sergileyerek) belli becerileri kazanmasını engelleyebilir. Ebeveyn kabul red kuramına göre; çocuklarının davranışlarını dakika dakika kontrol eden ebeveynler, yüksek düzeyde kontrollü ebeveyn olarak tanımlanmaktadır. Araştırma bulgularında aşırı koruyucu tutum ile kontrol davranışları arasında pozitif bir ilişkinin olması anlamlıdır. Bunların paralelinde ebeveyn; sevdiği, engelinden dolayı acındığı ve üzüldüğü gözünden dahi sakındığı çocuğunun başına bir şey geleceği endişesiyle, çocuğuna karşı olan sevgisinin bir sonucu olarak ta; aşırı koruyucu tutum sergileyebilir. Ancak bu durum çocukta; kendine güvenilmediği, acındığı, istenilmediği hissi uyandırabilir. Ebeveyn tarafından gösterilen reddetme davranışı olmasa da çocuk tarafından algılanan reddin (ayrışmamış reddin) olduğu düşünülebilir.

Araştırma bulgularına göre; annenin ev kadınlığını reddetmesi, karı koca geçimsizliği ve sıkı disiplin ile düşmanlık, kayıtsızlık ve ihmal, kontrol, ayrışmamış reddetme ve ebeveyn reddi arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Sarısoy (2000) Anne ve babanın evliliklerinin başında hissettikleri neşe ve çocukların doğumunda duydukları sevincin, sonra yerini acı dolu anılara bıraktığını, eşle duygusal yaklaşmayı olumsuz etkileyerek evlilik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olduğunu belirtmiştir. Özellikle de annelerin boş zaman ve sosyal etkinliklerinin kısıtlandığı, ev kadınlığı rolünden mutlu olmadıkları ve bu yüzden daha fazla stres yaşayabileceklerini ifade etmiştir.

Engelli çocuğu olan ebeveynin, zamanının çoğunu sürekli karşılaştığı problemleri çözmesine yönelik harcamasından kaynaklı olarak; boş zamanının az olması ya da olmaması, sosyal etkinliklerin sınırlılığının daha fazla olması düşünülebilir. Bu durum annenin ev kadınlığını reddetmesine yol açabilir.

Bazı çocukların özel gereksinimlerle doğar. Anne-babaları onların geleceğini en iyi şekilde hazırlamaya çalışarak, onların ileride herhangi bir sorunla karşılaşmamları için yaşamları boyunca mücadele verirler. Bu mücadele sırasında aile içindeki ilişkilerin de olumsuz etkilenmeye başlayabilir. Karşılaşılan problemi çözmede

başarılı olunursa; aile içi ilişkilerde düzelme yaşanabilir. Anne-babalarda problem çözme arttıkça ev kadınlığını reddetme ve karı koca geçimsizliğinin azalabilir (Ravindranadan ve Raju, 2007). Bu araştırma sonucundan hareketle; ebeveynler çocukları için karşılaştıkları problemleri çözmede başarılı olamazlarsa; aile içi ilişkilerin olumsuz etkilenerek, karı koca geçimsizliğinin başlayabileceği düşünülebilir.

Eşiyle yaşadığı çatışmadan olumsuz etkilenen ebeveyn, muhtemelen çocuğuna karşı da daha olumsuz olabilir ve bunun sonucunda çocuğu tarafından daha red edici olarak algılanabilir. Literatürde, konuyla ilgili çalışmalarda, annelerin yaptığı ebeveynliği en fazla etkileyen faktörlerden birisinin, annenin eşiyle olan ilişkisi olduğu bulunmuştur (Rogers ve White, 1998; Krishnakumar ve Buehler, 2000; Koerner ve diğerleri, 2002; Hipke ve diğerleri, 2002). Bazı ebeveynler tarafından, annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesine, karı-koca geçimsizliğinin yaşanmasına; çocuğun engeli ve çocuğun engelinden kaynaklı problemlerin neden olduğu düşünülebilir. Bu durumda ebeveyn problemlerin sebebi olarak algılanan çocuğu ihmal edebilir hatta reddedici tavırlar sergileyebilir. Bazı ebeveynlerde yaşanan problemlere karşı, kontrol ve aşırı annelik tutumları sergileyebilir. Macias ve diğerleri (2003), engelli çocuk anne-babalarının, normal çocuk ebeveynine göre daha fazla kaygılı olduklarını belirterek, ebeveynlerin baskı, disiplin ve aşırı annelik tutumlarını; yaşanan engele çözüm olarak geliştirebileceklerini ifade etmiştir.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda araştırma sonucunda; annenin ev kadınlığını reddetmesi, karı koca geçimsizliği ve sıkı disiplin ile düşmanlık, kayıtsızlık ve ihmal, kontrol, ayrışmamış reddetme ve ebeveyn reddi arasında pozitif yönde bir ilişkinin olması anlamlıdır.

5.2. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarından hareketle; Ebeveynlerin çocuklarının zihinsel engelli olduğunu öğrendiği andan itibaren yaşadığı sıkıntılar ve bu durum nedeniyle psikolojik, sosyal ve maddi zorluklar yaşadıklarını söyleyebiliriz. Bu zor ve sıkıntılı günler, ebeveynlerin çocuklarını kabul etmelerini veya reddetmelerini etkilediği gibi,

zihinsel engelli çocuğa yönelik tutumları da etkilediği saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki hususlar önerilmektedir;

Annelerin çocuğun engelli tanısı konulmasından itibaren ücretsiz psikolojik destek alma imkânlarının oluşturulması,

Ayrıca düşük gelir düzeyine sahip ailelere ve çocuk sayısı fazla olan ailelere yeterli sosyal ve maddi destek sağlanması,

Engelli çocuğun erken yastan itibaren mutlaka özel ve resmi kurumlarda eğitim alma imkânlarının çoğaltılması,

Engelli olma durumu ve ailelerin yaşadıkları sıkıntılara yönelik eğitim programlarının hazırlanması ve kampanyalar düzenlenmesi,

Ayrıca ileride yapılacak araştırmalar için;

Bu araştırma 7–12 yaş grubu zihinsel engelli çocukların ebeveynlerine uygulanmıştır. Gelecekte yapılacak araştırmaların her engel ve yaş grubu çocuklar için yapılması önerilebilir.

Araştırmaya katılan ebeveynin demografik özellikleri sınırlıdır; gelecekte yapılacak araştırmalarda bu araştırmada ilişkilerine bakılmayan demografik değişkenlerin araştırılması önerilebilir.

Literatürde ebeveynin engelli çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışı ile ilgili yeterli bulguya rastlanmamıştır. Bu konu ile ilgili daha geniş yelpazede araştırmalar yapılması araştırmacılara önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Ahmetoğlu, E. (2004). *Zihinsel engelli çocukların kardeş ilişkilerinin anne ve kardeş algılarına göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ainsworth, P., Baker, P. C. (2004). *Understanding mental retardation*. University Press of Mississippi.
- Akdemir, B. (2006). *Altı- on iki yaş arası zihinsel engelli çocukların görsel algı becerilerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkök, F. (2003). *Bayan perşembeler* (3.baskı). Ankara: Özgür.
- Ali, M. R., Al-Shatti, A., Khaleque, A., Rahman, A., Ali, S. M., Ahmed, R. U. (1994). Parents of mentally retarded children: Personality characteristics and psychological problems. *Social Behavior and Personality*, 22(1), 41-52.
- Alloy, L. B., Abramson, L. Y., Tashman, N. A., Berrebbi, D. S., Hogan, M. E., Wayne G. ve diğerleri. (2001). Developmental origins of cognitive vulnerability to depression: Parenting, cognitive, and inferential feedback styles of the parents of individuals at high and low cognitive risk for depression. *Cognitive Therapy and Research*, 25(4), 397–423.
- American Psychiatric Association DSM-IV. (1998). *Tanı ölçütleri başvuru el kitabı* (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Medikomat.
- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. Fourth edition (DSM-IV)*. Washington, DC: American Psychiatric Association.

- Ang, R. P. (2005). Parenting Styles & Adolescents' Adjustment to Self-Perception & Relationships. *Social Service Journal*, 2, 1-3.
- Anjel, M. & Erkman, F. (1993). *The Transliteration Equivalence, Reliability and Validity studies of the Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Mother-Form: A tool for Assessing Child Abuse. International Society for Prevention of Child Abuse & Neglect- Regional Conference. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Ansari, Z. A. (2002). Parental acceptance-rejection of disabled children in non-urban Pakistan. *North American Journal of Psychology*, 4(1), 121-128.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2007). *Özel eğitim gerektiren çocuklar ve özel eğitime giriş. Ankara:Morpa.*
- Aydın, B. (2002). *Gelişim psikolojisi. İstanbul: SFN.*
- Aydın, B. (2010). *Çocuk ve ergen psikolojisi (3.baskı). Ankara: Nobel.*
- Ayvaz, H. (1996). *Özürlü çocukları olan anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının normal çocuklu anne-babalarla karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi.*
- Ayyıldız, T. (2005). *Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.*
- Baran, G. ve İçöz, A. (2001). Zihinsel engelli çocuğa sahip aile bireylerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(6), 80-90.
- Batum, P. (2007). *Öğrenme bozukluklarında ebeveyn kabulü/reddi ile içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Bond, L. A., Burns, C. E. (2006). Mothers' beliefs about knowledge, child development, and parenting strategies: Expanding the goals of parenting programs. *The Journal of Primary Prevention*, 27(6), 555-571.
- Bornstein, L., Bornstein, M. H. (2007). Parenting Styles and Child Social Development. Encyclopedia on Early Childhood Development. <http://www.child-encyclopedia.com>. Web adresinden 10 Mart 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Carlo, G., McGinley, M., Hayes, R., Batenhorst, C. ve Wilkinson, J. (2007). Parenting styles or practices? Parenting, sympathy, and prosocial behaviors among adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(2), 147-176.
- Cenkseven, F. (2000). *Kekeme ve kekeme olmayan çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici düzeylerinin öz kavramlarına etkisinin araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chaudhuri, J. H., Easterbrooks, M. A. ve Davis, C. R. (2009). The relation between emotional availability and parenting style: Cultural and economic factors in a diverse sample of young mothers. *Parenting: Science and Practice*, 9, 277-299.
- Cheng, H. ve Furnham, A. (2004). Perceived parental rearing style, self-esteem and self-criticism as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 5, 1-21.
- Cirhinlioğlu, F.G. (2001). *Çocuk ruh sağlığı ve gelişimi*. Ankara: Nobel.

- Cohen, E., Biran, G., Aran, A., Gross-Tsur, V. (2008). Locus of control, perceived parenting style, and anxiety in children with cerebral palsy. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 20, 415–423.
- Cüceloğlu, D. (2010). *İnsan ve davranışı* (20. baskı). İstanbul: Remzi.
- Çelebi, Y. (2003). *Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerle yapılan grupla psikolojik danışma ve rehberliğinin kaygı, depresyon ve aile yapısına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çiftçi, H. (2007). *Zihinsel engelli çocuklara renk kavramını kazandırmada eş zamanlı ipucuyla öğretimin bireysel ve grup eğitimindeki etkisinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Darling, N. (1999). Parenting Style and Its Correlates. Eric Publications; ERIC Digests in Full Text; Reports – Research.
- Demiriz, S. Ve Öğretir, D. A. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (1), 105-122.
- Demiriz, S., ve Öğretir, D. Ö. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.
- Dwairy, M. (2010). Parental acceptance–rejection: a fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studies*, 19(1), 30-35.
- Eripek, S. (2005). *Zeka Geriliği*. Ankara: Kök.
- Eripek, S. (1996). *Zihinsel engelli çocuklar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Eripek, S. (1996). Zihinsel engelli çocukların tanımı. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 81-87.
- Erkan, S., ve Toran, M. (2004). Alt sosyo-ekonomik düzey annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27.
- Ersoy, Ö. (1997). *İşitme ve zihinsel engelli çocuğu olan annelerin kaygı düzeyleri ve çocuklarını kabullenme durumlarına destekleyici eğitim programlarının etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fite, P. J., Stoppelbein, L., ve Greening, L. (2009). Predicting readmission to a child psychiatric inpatient unit: The impact of parenting styles. *Journal of Child and Family Studies*, 18, 621-629.
- Gargiulo, R. (1985). *Working with Parents of Exceptional Children: A Guide for Professionals*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Hale, W. W., Vandervalk, I., Akse, J., Meeus, W. (2008). The interplay of early adolescents' depressive symptoms, aggression and perceived parental rejection: A four-year community study. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(8), 928-940.
- Humphries, T. W., Bauman, E. (1980). Maternal child rearing attitudes associated with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 13(3), 459-462.
- Işıksan, V., ve İkizoğlu, M. (2002). Zihinsel engelli çocuğa sahip anne ve babalarda depresyon. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 4, (Makale Yayın Tarihi: 2005).
- İçmeli, C., Ataoğlu, A., ve Canan, F. (2008). Zihinsel özürlü çocukları olan ebeveynler ile sağlıklı çocuklara sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının karşılaştırılması. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*, 3, 21-28.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *İnsan ve insanlar* (12.baskı). İstanbul: Evrim.

- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi* (9. baskı). Ankara: Nobel.
- Kaynar, D., ve Yıldız, S. (2003). Çocuklardaki travmatik kazalar ile annelerin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki. *İ.Ü.F.N.H.Y.O. Hemşirelik Dergisi*, XIII (51), 3-24.
- Kaufmann, D., Gesten, E., Santa Lucia, R. C., Salcedo, O., Rendina-Gobioff, G. ve Gadd, R. (2000). The relationship between parenting style and children's adjustment: The parents' perspective. *Journal of Child and Family Studies*, 9 (2), 231-245.
- Kazemi, A., Ardabili, H. E. ve Solokian, S. (2010). The association between social competence in adolescents and mothers' parenting style: A cross sectional study on Iranian girls. *Child and Adolescence Social Work Journal*, 27(6), 395-403.
- Kermanshahi, S. M., Vanaki, Z., Ahmadi, F., Kazemnejad, A., Mordoch, E. ve Azadfalsh, P. (2008). Iranian mothers' perceptions of their lives with children with mental retardation: A preliminary phenomenological investigation. *Journal of Developmental and Physical Disabilities* 20 (4), 317-326.
- Keskin, G., Bilge, A., Engin, E., ve Dülgerler, Ş. (2010). Zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların kaygı, anne-baba tutumları ve başa çıkma stratejileri açısından değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 11, 30-37.
- Khaleque, A. & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychosocial adjustment: a meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64, 54-64.
- Kitahara, M. (1987). Perception of parental acceptance and rejection among Swedish university students. *Child Abuse & Neglect*, 11, 223-227.
- Kitamura, T., Shikai, N., Uji, M., Hiramura, H., Tanaka, N. ve Shono, M. (2009). Intergenerational transmission of parenting style and personality: Direct influence or mediation? *Journal of Child and Family Studies*, 18(5), 541-556.

- Kordi, A., Baharudin, R. (2010). Parenting attitude and style and its effect on children's school achievement. *International Journal of Psychological Studies*, 2 (2), 217-222.
- Köse, F. (2003). *K.K.T.C. Lefkoşa ilköğretim okullarına devam eden dokuz yaş çocuklarının anne tutumları ile kardeş ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kulaksızoğlu, A. (2003). *Farklı gelişen çocuklar*. İstanbul: Epsilon.
- Kulaksızoğlu, A. (2008). *Ergenlik psikolojisi* (10. baskı). İstanbul: Remzi.
- Küçük Ş. (1990). PARI ölçeğinin türkçe formunun 2., 3. ve 4. alt ölçeklerinin geçerlik çalışması. *V.Ulusal Psikoloji Kongresi Psikoloji Seminer Dergisi* (s.451-459). İzmir, Ege Üniversitesi.
- Küçüker, S. (1993). Özürlü çocuk ailelerine yönelik psikolojik danışma hizmetleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 1 (3), 23-29.
- Küçüker, S., Richter, N. K. (1994). Normal çocuğa sahip anne babaların özürlü çocuğa yönelik tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 1 (4).
- Le Compte, G., Le Compte, A. & Sözen, S. (1978). Üç sosyo-ekonomik düzeyde ankaralı annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *Psikoloji dergisi*, 1 (5-8).
- Lim, S. ve Smith, J. (2008). The structural relationships of parenting style, creative personality, and loneliness. *Creativity Research Journal*, 20(4), 412-419.
- Lundy, B. L., Skeel, M. M. (2010). Decreased empathic sensitivity for distressed infants in neurotic adults: The mediating role of remembered parental rejection. *Motivation and Emotion*, 34(4), 407-417.

- Macias, M.M., Saylor, C.F., Rowe, B.P. ve Bell, N.L. (2003). Age-related parenting stress differences in mothers of children with spina bifida. *Psychol Rep*, 93, 1223-1232.
- Mak, W. W. S., Ho, A. H. Y. ve Law, R. W. (2007). Sense of coherence, parenting attitudes and stress among mothers of children with autism in Hong Kong. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 20, 157–167.
- Manzeske, D. P., Dopkins Stright, A. (2009). Parenting Styles and Emotion Regulation: The Role of behavioral and psychological control during young adulthood. *Journal of Adult Development*, 16, 223–229.
- McGillicuddy-De Lisi, A. ve De Lisi, R. (2007). Perceptions of family relations when mothers and fathers are depicted with different parenting styles. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(4), 425–442.
- McGillicuddy-De Lisi, A. ve De Lisi, R. (2007). Perceptions of family relations when mothers and fathers are depicted with different parenting styles. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(4), 425–442.
- McGinn, L. K., Cukor, D. ve Sanderson W. C. (2005). The relationship between parenting style, cognitive style, and anxiety and depression: Does increased early adversity influence symptom severity through the mediating role of cognitive style? *Cognitive Therapy and Research*, 29(2), 219–242.
- Meyers, S. A. (1998). An ecological approach to enhancing parenting skills in family therapy. *Contemporary Family Therapy*, 20(1), 123-136.
- Milevski, A., Schlechter, M., Klem, L. ve Kehl, R. (2008). Constellations of maternal and paternal parenting styles in adolescence: Congruity and well-being. *Marriage & Family Review*, 44(1), 81-98.
- Mohan, P. J. (1981). Child-raising attitudes, family size, and the value of children. *The Journal of Psychology*, 107, 97-104.

- Moore, G. F., Rothwell, H., Segrott, J. (2010). An exploratory study of the relationship between parental attitudes and behaviour and young people's consumption of alcohol. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*.5:6.
- Morgan, C. T. (1997). *Psikolojiye giriş* (S, Karakaş, Çev.). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü. (1991).
- Nguyen, P. V., Cheung, M. (2009). Parenting styles as perceived by Vietnamese American Adolescents. *Child Adolescent Social Work Journal*, 26 (6), 505–518.
- Okur, O. (2004). *Zihinsel engellilerde resim eğitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öğretir, A. D. (1999). *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde altı yaş çocuklarının sosyal oyun davranışlarıyla ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Önder, A .,ve Gülay, H. (2007). Annelerin kabul red düzeyi ile çocuklarının empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (22),23-30.
- Öner, N. (1997). *Türkiye’de kullanılan psikolojik testler* (3.Baskı). İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi.
- Özben, Ş. ve Argun, Y. (2002). Okul öncesi çocukların anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili değişkenlerin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 14,18-28.
- Özdiker, J.B. (2002). *Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocukların anneleri ile ilişkilerini algılamaları ile annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*.

Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J. M., Hermanns, J. M. A., Peetsma, T. T. D., Van Den Wittenboer, G. L.H. (2008). Parenting Style as a Mediator Between Children's Negative Emotionality and Problematic Behavior in Early Childhood. *The Journal of Genetic Psychology* 169 (3), 209–226.
- Petrowski, K., Berth, H., Schmidt, S., Schumacher, J., Hinz, A. ve Brahler, E (2009). The assessment of recalled parental rearing behavior and its relationship to life satisfaction and interpersonal problems: a general population study. *BMC Medical Research Methodology* 9,17.
- Ravindranodan, S. ve Raju, V. (2007). Attitudes of parents of children with mental retardation. *Journal of the Indian. Academy of Applied Psychology*, 1, 137-141.
- Reitman, D., Rhode, P. C., Stephen D. A. Hupp, S. D. A. ve Altobello, C. (2002). Development and validation of the Parental Authority Questionnaire – Revised. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 24(2), 119-127.
- Rodriguez, D., Donovanick, M. R. ve Crowley, S. L. (2009). Parenting Styles in a Cultural Context: Observations of “Protective Parenting” in First-Generation Latinos. *Family Process*, 48 (2), 195-210.
- Rohner, E. C., Chaille, C., ve Rohner, R. P. (1980). Perceived parental acceptance-rejection and the development of children's locus of control. *The Journal of Psychology*, 104, 83-86.
- Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: history and current evidence. *Current Directions in Psychological Science*, 7, 157-161.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. ve Cournoyer, D. E. (2004). *Marriage & Family Review*, 35(3), 5-105.

- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2009). Introduction to Parental Acceptance–Rejection Theory, Methods, Evidence and Implications. Retrieved March 10, 2011 from www.csjar.uconn.edu. Web adresinden 10 Mart 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Rohner, R. P., Saavedra, J. M., & Granum, E. O. (1978). Development and validation of the parental acceptance-rejection questionnaire. *Catalog of Selected Documents in Psychology*, 8, 17-48.
- Roskam, I. (2005). A comparative study of mothers' beliefs and childrearing behaviour: The effect of the child's disability and the mother's educational level. *European Journal of Psychology of Education*, 20(2), 139-153.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden beş-altı yaş grubu çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sarısoy, M. (2000). *Otistik ve zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Selin, Ş. (2010). *Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin stresle başa çıkma tarzları ve aile sosyal desteğinin evlilik uyumlarının yordanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sentse, M., Lindenberg, S., Omvlee, A., Ormel, J. ve Veenstra, R. (2010). Rejection and acceptance across contexts: Parents and peers as risks and buffers for early adolescent psychopathology. The TRAILS study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38(1), 119-130.
- Sertelin, Ç. (2003). *Ebeveyn tutumlarının sosyo-kültürel yapı ve aile faonksiyonları ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Spera, C. (2005). A review of the relationship among parenting practices, parenting Styles, and adolescent school achievement. *Educational Psychology Review*, 17(2), 125 – 146.
- Şanlı, D.(2007). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Tabak, N. (2007). *İlköğretim birinci kademedeki davranış sorunları olan çocukların anne-baba tutumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Talim Terbiye Kurulu, (2009). *Zihinsel engelli bireyler destek eğitim programı*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Tong, L., Shinohara, R., Sugisawa, Y., Tanaka, E., Maruyama, A., Sawada, Y., Ishi, Y. ve Anme, T. (2009). Relationship of working mothers' parenting style and consistency to early childhood development: a longitudinal investigation. *The Journal of Advanced Nursing*, 65(10), 2067-2076.
- Turner, P. P., Sarason, I. G. & Sarason B. R. (2001). Exploring the link between parental acceptance and young adult adjustment. *Cognitive Therapy and Research*, 25, 185-199.
- Ünal, N. (2009). *Zihinsel engelli çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile normal gelişim gösteren çocukların Zihinsel engelli kardeşlerine yönelik davranışlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Vostanis, P., Graves, A., Meltzer, H., Goodman, R., Jenkins, R. ve Brugha, T. (2006). Relationship between parental psychopathology, parenting strategies and child mental health: Findings from the GB national study. *Social Psychiatry Psychiatric Epidemiology*, 41(7), 509-514.
- Yavuzer, H. (2010). *Ana-baba ve çocuk* (21. baskı). İstanbul: Remzi.

- Yavuzer, H. (2010). *Çocuk psikolojisi* (15. baskı). İstanbul: Remzi.
- Yıldız, A. S. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6 (3-4), 131-150.
- Yıldız, D. (2009). *Okul öncesi dönem engelli çocuğa sahip annelerin çocuklarını kabullenişleri ile umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, S. (2009). *İlköğretim birinci kademedeki eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerde fizyoterapi yöntemleri kullanılarak çalışılan ince motor fonksiyonların yazma becerilerine etkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Çocuk ruh sağlığı* (27. baskı). İstanbul: Özgür.

EKLER

EK- 1: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

EK -2: AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ (PARI)

EK -3: EBEVEYN KABUL-RED KONTROL ÖLÇEĞİ (EKRÖ/K EBEVEYN FORMU)

EK-4: VALİLİK İZİN BELGESİ

EK-5: OKULLAR LİSTESİ

EK-6: EBEVEYN KABUL-RED KONTROL ÖLÇEĞİ'Nİ (EKRÖ/K EBEVEYN FORMU) KULLANMA İZİN YAZISI

EK- 1 DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Sayın Veli; Aşağıda sizler ve çocuğunuzla ilgili birtakım bilgiler istenmektedir. Hiçbir soruyu boş bırakmadan size uygun olan cevabı işaretleyiniz. Kişisel bilgileriniz tamamen saklı tutulacaktır. Katılımınız için teşekkürler.

Katılımcı No:

AİLEYE AİT GENEL BİLGİLER

Ali YAMAÇ
Marmara Üniversitesi Eğitim
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim ABD

1.Cinsiyetiniz

(a)Kadın

(b)Erkek

2.Yaşınız

(a) 20-35

(b) 36-45

(c) 45 ve yukarı

3.Medeni Durumunuz:

(a)İlk Eşimle Birlikteyim (b) Boşandım (c) Eşim Vefat Etti (d) Diğer...

4.Eğitim Durumunuz

(a)Okur yazar değilim

(b İlkokul

(c)) Lise

(d) Lisans ve Üstü

5.Mesleğiniz

(a) Çalışıyorum

(b)Çalışmıyorum

(c) Diğer

6.Kaç Yıldır Evlisiniz?

(a) 1-5

(b) 6-15

(c) 16-25

(d) Diğer.....

7.Kaç Tane Çocuğunuz Var?

(a) 1

(b) 2

(c) 3

(d) Diğer.....

8.Aylık Geliriniz (Eve Giren Toplam Gelir)

(a) 0-1000 TL

(b) 1001-2000 TL

(c) 2001- 3000 TL

d) 3001 ve Üstü

9.Ailenizde Başka Kaynaştırma Ya Da Özel Eğitim Alan Var mı?

(a) Var

(b) Yok

10.Çocuğunuzun Bakımı Konusunda Dışarıdan Yardım Alıyor musunuz?

- (a) Evet (b) Hayır

11.Evinizde Kaç Kişi Yaşıyor?

- (a) 2 (b) 3 (c) 4 (d) 5 ve üstü

ÇOCUĞUNUZA AİT BİLGİLER

1.Çocuğunuzun Cinsiyeti

- (a) Kız (b) Erkek

2.Yaşı

- (a) 7 (b) 8 (c) 9 (d) 10 (e)11 (f) 12

3. Kaçınıcı Çocuğunuz?

- (a) İlk (b) Ortancalardan Biri (c) Son

4. Çocuğunuz Planlı Olarak mı Dünyaya Geldi?

- (a) Evet (b) Hayır

5.Evliliğinizin Kaçınıcı Yılında Doğdu?

- (a) 1. (b) 2-3 (c) 3-5 (d) Diğer (.....)

6. Kaç Yıldır Eğitim Alıyor?

- (a) 1 (b) 2-3 (c)4-5 (d) Diğer (.....)

7.Çocuğunuz Okula Düzenli Olarak Gidiyor mu?

- (a) Gidiyor (b) Gitmiyor

8.Çocuğunuzun Başka Bir Engeli Var mı ?

- (a) Var (b) Yok

EK-2 AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki bölümde, çocuk yetiştirme ile ilgili bazı görüşler yer almaktadır. Size en uygun görüşü (X) işareti ile belirtiniz. **Bütün soruların cevaplandırılması çok önemli bir noktadır.** Onun için, bazı ifadeler birbirine benzer olsa da cevaplandırmanızı rica ederim.

	Çok Uygun Buluyorum	Orduka Uygun Buluyorum	Biraz Uygun Buluyorum	Hiç Uygun Bulmuyorum
1)Çocuk, yorucu veya zor işlerden korunmalıdır.				
2)Anne ve babalar çocuklarını dertlerini anlatmaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar .				
3)Çocuk boşa geçen dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.				
4)Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.				
5)Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse, o kadar iyi terbiye edilebilir.				
6)Çocuk yetiştirmek sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir.				
7)Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken çok şey vardır. Zamanını boşa geçirmesi affedilemez.				
8)Babalar, biraz daha şefkatli olsalar,anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.				
9)Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biri de, anne ya da babanın istediğini yapabilmesi için yeterince özgür olmamasıdır.				
10)Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.				
11)Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.				
12)Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir insan olacaktır.				
13)Büyükler çocukların şakalarına güler,onlara eğlendirici öyküler anlatırsa, evdeki düzen daha iyi,daha akıcı olur.				
14)Çocuğun en gizli düşüncelerini kesinlikle bilmek, bir annenin görevidir.				
15)Anne-babalar çocuklarına,sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler.				

	Çok Uygun Buluyorum	Oldukça Uygun Buluyorum	Biraz Uygun Buluyorum	Hiç Uygun Bulmuyorum
16)Bütün genç anneler , bebek bakımında beceriksiz olacaklarından korkarlar.				
17)Hangi anne olursa olsun eğer bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalırsa sonunda çocuklar sinirine dokunur.				
18)Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, biraz da kendileri çocuklarına uymalıdır.				
19)Eğer anneler dileklerinin kabul edileceğini bilselerdi,babaların daha anlayışlı olmalarını isterlerdi.				
20)Bir çocuğa, ne olursa olsun,dövüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.				
21)Çocuklar bencil olduklarında ,hep bir şeyler istediklerinde, annenin tepesinin atması çok normaldir.				
22)Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorsa ,bunu anne –babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.				
23)Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika daha dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.				
24)Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.				
25)Küçük bir çocuk ,cinsiyet konusundan sakınmalıdır.				
26)Bir annenin ,çocuğunun hayatı hakkında her şeyi bilmesi hakkıdır.Çünkü çocuğu onun bir parçasıdır.				
27)Uyanık bir anne-baba,çocuğun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.				
28)Çocuklar,anne-babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler.				
29)Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilirse büsbütün şikayetçi olurlar.				
30)Sıkı terbiye,sağlam ve iyi karakter geliştirir.				
31)Genç bir kadın ,henüz gençken yapmak istediği pek çok şey olduğu için, anne olunca kendisini tutuklanmış duygusuna kaptırır.				
32)Anneler, çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerini feda ederler.				
33)Babalar, daha az bencil olsalar,kendilerine düşen görevi yaparlardı.				
34)İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.				
35)Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.				
36)Çocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.				
37)Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne-babaya uymalarını istemek doğru değildir.				

	Çok Uygun Buluyorum	Orduka Uygun Buluyorum	Biraz Uygun Buluyorum	Hiç Uygun Bulmuyorum
38)Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu inciteceklerinden korkarlar.				
39)Bir çocuğa başı derde girdiğinde, dövüşmek yerine büyüklere başvurması öğretilmelidir.				
40)Anne-baba arasındaki bazı konular küçük bir tartışma ile çözümlenemez.				
41)Ev bakımında ve idaresinde en kötü şeylerden biri de ,kişinin kendini evinde tutuklanmış gibi hissetmesidir.				
42)Hiçbir kadından yeni doğmuş bir bebeğe tek başına bakması beklenmemelidir.				
43)Oğlan ve kız çocukları soyunurken birbirini görmemelidir.				
44)Çocukların sorunlarına eğilirsiz sizi oyalamak için çeşitli masallar uydururlar.				
45)Eğer anne-babalar çocukları ile şakalaşıp beraber eğlenirlerse, çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha istekli olurlar.				
46)Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar, onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.				
47)Bir çocuk eninde sonunda anne-babasından daha akıllı olamayacağını öğrenir.				
48)Eğer bir anne çocuklarını iyi yetiştiremiyorsa belki de bu, babanın kendine düşen görevi iyi yapmamasından ileri geliyordur.				
49)Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan daha kötü bir şey olamaz.				
50)Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörülle karşılanamaz.				
51)Anne-babalar çocuklarına hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları ve boş zaman geçirmemeleri gerektiğini öğretmelidirler.				
52)Akıllı bir kadın,yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonra yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.				
53)Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması gerekir.				
54)Kendi haklarına sahip olabilmesi için,bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.				
55)Bütün zamanını çocuklarıyla geçirmek, bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusu verir.				
56)Eğer anne kollarını sıvar,bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.				
57)Anne-babalar çocuklarını kendi kendilerine oluşturdıkları güveni sarsabilecekleri bütün güç işlerden sakınmalıdırlar.				
58)Çocuklar, aslında sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.				
59)Çocuklarının arkadaşlıkları ve sosyal hayatlarıyla yakından ilgilenen anne-babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.				
60)Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.				

EK-3 EBEVEYN KABUL-RED KONTROL ÖLÇEĞİ (EKRO/K EBEVEYN FORMU)

Çocukla ilişkiniz: Anne _____ Baba _____ Üvey anne _____ Üvey baba _____

Diğer(belirtiniz) _____

İlişikteki sayfalar anne-babaların çocuklarına karşı bazen nasıl davrandıklarını anlatan ifadeler içermektedir. Her ifadeyi dikkatle okuyup, sizin çocuğunuza karşı davranışınıza ne kadar uygun olup olmadığını düşünün. Hızlı çalışın, ilk aklınıza gelen düşünceye göre yanıtlayınız ve bir sonraki ifadeye geçiniz. Hiçbir ifade üstünde çok vakit harcamayınız.

Her cümlemin yanında dört tane kutu var. Eğer ifade, sizin çocuğunuza karşı davranışınız hakkında temelde uygun ise, kendi kendinize sorun; "Hemen hemen her zaman mı doğru?" yoksa "Bazen mi doğru?". Eğer çocuğunuza karşı hemen hemen her zaman böyle davrandığınızı düşünüyorsanız, HEMEN HEMEN HER ZAMAN DOĞRU kutusuna, bazen böyle davrandığınızı düşünüyorsanız, BAZEN DOĞRU kutusuna X işareti koyun.

Eğer sizin çocuğunuza karşı davranışınızı doğru anlatmıyorsa, ona karşı davranışlarınıza temelde uymuyorsa, o zaman kendi kendinize sorun, "Nadiren mi doğru?" yoksa "Hemen hemen hiçbir zaman doğru değil mi?". Eğer çocuğunuza karşı nadiren böyle davranıyor iseniz, "NADİREN DOĞRU" kutusuna, eğer hiçbir zaman böyle davranmıyor iseniz "HEMEN HEMEN HİÇBİR ZAMAN" kutusuna X koyun.

Unutmayın, doğru veya yanlış bir yanıt yoktur. Onun için mümkün olduğu kadar dürüst ve açık olun. Cevaplarınızı nasıl olmak isteyebileceğinize göre değil, gerçekte nasıl olduğunuzu hissediyorsanız ona göre verin.

Örnek: Eğer çocuğunuz iyi davrandığında hemen hemen her zaman ona sarılıyor ve onu öpüyorsanız, o zaman ifadeyi aşağıdaki gibi işaretlemelisiniz.

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
-Çocuğum iyi olduğunda ona sarılırım ve onu öperim.	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hemen hemen hiçbir zaman doğru değil
	☒	☐	☐	☐

©Ronald P. Rohner, 1989, 1997

Çeviri: M. Anjel, F. Erkman, 1993; A. Varan, 2000

Değiştirmeler: F. Erkman, 2002

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hemen hemen hiçbir zaman doğru değil
1.Ben çocuğum hakkında güzel şeyler söylerim.	☐	☐	☐	☐
2.Çocuğum kötü davrandığında ona söylenir veya onu cezalandırırım.	☐	☐	☐	☐
3.Çocuğuma sanki orada yokmuş gibi davranırım.	☐	☐	☐	☐
4.Çocuğumu gerçekten sevip sevmediğimden şüphe ediyorum.	☐	☐	☐	☐
5.Çocuğumun neleri yapıp, neleri yapamayacağını kesin olarak bilmesini sağlarım.	☐	☐	☐	☐
6.Gündelik genel yapılacakları çocuğum ile konuşur ve söyleyeceklerini dinlerim.	☐	☐	☐	☐
7.Çocuğum beni dinlemediği zaman çocuğumu başkalarına şikayet ederim.	☐	☐	☐	☐
8.Çocuğumla yakından ilgilenirim.	☐	☐	☐	☐
9.Dışarıya çıkacağı zaman, çocuğuma kesin olarak saat kaçta evde olacağını söylerim.	☐	☐	☐	☐
10.Arkadaşlarını eve getirmesi için çocuğumu cesaretlendiririm ve onların iyi vakit geçirmesi için elimden geleni yaparım.	☐	☐	☐	☐
11.Çocuğumla alay ederim.	☐	☐	☐	☐

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hemen hemen hiçbir zaman doğru değil
12.Beni rahatsız etmediği sürece çocuğumun varlığını bilmezlikten gelirim.	☐	☐	☐	☐
13.Kızgın olduğum zaman çocuğuma bağırırım.	☐	☐	☐	☐
14.Çocuğuma sürekli olarak nasıl davranması gerektiğini söylerim.	☐	☐	☐	☐
15.Çocuğumun bana açılabilmesini kolaylaştırırım.	☐	☐	☐	☐
16.Çocuğuma karşı sertimdir.	☐	☐	☐	☐
17.Çocuğumun etrafımda olmasından hoşlanırım.	☐	☐	☐	☐
18.Bir çok kuralın olmasına ve kurallara uyulması gerektiğine inanırım.	☐	☐	☐	☐
19.Çocuğum bir şeyi iyi yaptığında, kendisiyle gurur duymasını sağlarım.	☐	☐	☐	☐
20.Hak etmediği zaman bile çocuğuma vururum.	☐	☐	☐	☐
21.Çocuğum için yapmam gereken şeyleri unuturum.	☐	☐	☐	☐
22.Çocuğum benim için bir yüküdür.	☐	☐	☐	☐
23.Çocuğuma dilediği kadar özgürlük tanırım.	☐	☐	☐	☐
24.Çocuğumu başkalarına överim.	☐	☐	☐	☐
25.Kızgın olduğum zaman çocuğumu cezalandırırım.	☐	☐	☐	☐

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hemen hemen hiçbir zaman doğru değil
26.Çocuğumun sağlıklı ve doğru yiyecekler yemesine çok dikkat ederim.	☐	☐	☐	☐
27.Çocuğuma işini tam olarak nasıl yapması gerektiğini söylerim.	☐	☐	☐	☐
28.Çocuğumla şefkat ve sevgi dolu konuşurum.	☐	☐	☐	☐
29.Çocuğuma karşı sabırsızım.	☐	☐	☐	☐
30.Çocuğumun sorularına cevap veremeyecek kadar meşgulüm.	☐	☐	☐	☐
31.Çocuğuma içerliyorum.	☐	☐	☐	☐
32.Çocuğuma istediği her yere bana sormadan gitmesine izin veririm.	☐	☐	☐	☐
33.Çocuğuma hak ettiği zaman överim.	☐	☐	☐	☐
34.Çocuğum sinirime dokunur.	☐	☐	☐	☐
35.Çocuğumun kimlerle arkadaşlık ettiğiyle ilgilenirim.	☐	☐	☐	☐
36.Çocuğumum ona ne söylendiyse aynen öyle davranmasında ısrar ederim.	☐	☐	☐	☐
37.Çocuğumun hayatındaki olaylarla gerçekten ilgilenirim.	☐	☐	☐	☐
38.Çocuğumla kırıncı konuşurum.	☐	☐	☐	☐
39.Çocuğum yardım istediği zaman anlamazlıktan gelirim.	☐	☐	☐	☐

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hemen hemen hiçbir zaman doğru değil
40.Çocuğumun başı dertte olduğunda ona karşı anlayışsız davranırım.	☐	☐	☐	☐
41.Dilediği her akşam çocuğumun dışarı çıkmasına izin veririm.	☐	☐	☐	☐
42.Çocuğuma istenilen ve ihtiyaç duyulan bir kişi olduğunu hissettiririm.	☐	☐	☐	☐
43.Çocuğuma sinirime dokunduğunu söylerim.	☐	☐	☐	☐
44.Çocuğuma çok ilgi gösteririm.	☐	☐	☐	☐
45.Çocuğuma her zaman ne yapacağını söyleyebilmeyi isterim.	☐	☐	☐	☐
46.Çocuğum iyi davrandığı zaman onunla ne kadar gurur duyduğumu söylerim.	☐	☐	☐	☐
47.Çocuğumun kalbini kırarım.	☐	☐	☐	☐
48.Çocuğumun hatırlamamı beklediği olayları unuturum.	☐	☐	☐	☐
49.Çocuğum yanlış hareket ettiği zaman, onu artık sevmediğimi hissettiririm.	☐	☐	☐	☐
50.Çocuğuma yapması için bazı işler veririm ve o işler bitene kadar başka hiçbir şey yapmasına izin vermem.	☐	☐	☐	☐
51.Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.	☐	☐	☐	☐
52.Çocuğum yanlış bir şey yaptığında onu tehdit ediyorum veya korkutuyorum.	☐	☐	☐	☐

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hemen hemen hiçbir zaman doğru değil
53.Çocuğumla birlikte vakit geçirmekten hoşlanırım.	☐	☐	☐	☐
54.Çocuğumun canı ne isterse yapmasına izin veririm.	☐	☐	☐	☐
55.Çocuğumun üzüldüğü, tasalandığı veya korktuğu zaman ona yardım etmeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐
56.Çocuğum kötü davrandığı zaman onu oyun arkadaşlarının önünde küçük düşürürüm.	☐	☐	☐	☐
57.Çocuğumun benimle beraber olmasından kaçınırım.	☐	☐	☐	☐
58.Çocuğumdan şikayet ederim.	☐	☐	☐	☐
59.Çocuğumun yaptığı her şeyi kontrol etmek isterim.	☐	☐	☐	☐
60.Çocuğumun görüşlerine saygı duyarım ve açıkça söylemesi için onu cesaretlendiririm.	☐	☐	☐	☐
61.Çocuğumu olumsuz bir şekilde başka çocuklarla kıyaslarım.	☐	☐	☐	☐
62.Plan yaptığım zaman çocuğumu da göz önünde bulundururum.	☐	☐	☐	☐
63.Benim için uygun olmasa bile, çocuğumun önemli gördüğü şeyleri yapmasına izin veririm.	☐	☐	☐	☐
64.Çocuğum uygunsuz davrandığı zaman onu olumsuz bir şekilde başka çocuklarla karşılaştırırım.	☐	☐	☐	☐

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hemen hemen hiçbir zaman doğru değil
65.Bakmaları, ilgilenmeleri için, çocuğumu başkalarına bırakırım. (örneğin:bir komşu veya akrabaya)	☐	☐	☐	☐
66.Çocuğuma istenmediğini hissettirim.	☐	☐	☐	☐
67.Çocuğumun yaptığı şeylere ilgi duyarım.	☐	☐	☐	☐
68.Çocuğumun canı yandığında veya hasta olduğunda, kendisini daha iyi hissetmesi için elimden geleni yaparım.	☐	☐	☐	☐
69.Çocuğum kötü davrandığı zaman ondan utandığımı söylerim.	☐	☐	☐	☐
70.Çocuğuma onu sevdiğimi hissettirim.	☐	☐	☐	☐
71.Çocuğuma nazik ve yumuşak davranırım.	☐	☐	☐	☐
72.Çocuğum yanlış davrandığında onu utandırmaya veya suçlu hissettirmeye çalışırım	☐	☐	☐	☐
73.Çocuğumu mutlu etmeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐

EK- 4

VALİLİK İZİN BELGESİ

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/1391
Konu: Anket (Ali YAMAÇ)

01.02/2011

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

- İlgi :** a) Valilik Makamının 28/01/2011 tarih ve 18.580/12476 sayılı Oluru.
b) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
c) Marmara Üniversitesi'nin 13/01/2011 tarih 233 sayılı yazısı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans programı öğrencisi Ali YAMAÇ'ın, ek listede isimleri yazılı İlköğretim Okulları ile Özel Rehabilitasyon Merkezlerinde uygulanmak üzere "Zihinsel Engelli Çocukların (7-12 yaş) Ebeveynlerinin, Çocuklarını Kabul-Red Düzeyi ile Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu anket çalışması yapma istekleri İlgi (a) Valilik Oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, gereğinin İlgi(a) Valilik Oluru doğrultusunda, gerekli duyurunun anketçi tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Kültür Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Mustafa USLU
Müdür a.
Müdür Yardımcısı V.

- EKLER :**
1- İlgi (a) Valilik Oluru.
2- Liste
3- Anket soruları

İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü C Blok (Kültür Bölümü)
Büyük Postane Sk. No: 70 Sirkeci – Fatih / İSTANBUL
Tel (Santral): (0212) 5192853 / 339, 340, 341
Direkt: (0212) 4550677
E-Posta : kultur34@meb.gov.tr
Elektronik Ağ: <http://istanbul.meb.gov.tr>

EĞİTİMDE REFORM
Daha aydınlık
gelecek!

EĞİTİME
%100
DESTEK

EK- 5 OKULLARIN LİSTESİ

- 1.Hamit İbrahimiye Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi
- 2.İZEV(İstanbul Zihinsel Engelliler İçin Eğitim Ve Dayanışma Vakfı)
- 3.Özel Kız Kulesi Özel Eğitim Kursu
- 4.Beyaz Merdiven Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi
- 5.TEV Türkan Sedefoğlu İlköğretim Okulu
- 6.Tohum Otizm Vakfı
- 7.TODEV (Türkiye Otistiklere Destek Ve Eğitim Vakfı)
- 8.Dost Yaşam Down Sendromu Vakfı
- 9.Rasathane İlköğretim Okulu
- 10.ÇAREM (Özel Çamlıca Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi)
- 11.İstanbul Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi
- 12.100.Yıl Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi
- 13.Cahit Arif İlköğretim Okulu
- 14.Özel Empati Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi
- 15.Zehra Ülker İlköğretim Okulu Ve Bağımlı OÇEM
- 16.Binbir Hayat Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi
- 17.Yeşeren Umutlar Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi
- 18.Gülen Çocuk Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi
- 19.Özel ekip Maya Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi
- 20.Taylan Doğuer Otistik Çocuklar Merkezi
- 21.Gülen Gözler Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi
- 22.Bizim Çocuk Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi
- 23.Kirazlı Orhan Seyfi Orhon İlköğretim Okulu
- 24.Siteler İlköğretim Okulu

- 25.Sultan Murat İlköğretim Okulu
- 26.Ufuk Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi
- 27.Yavuztürk İlköğretim Okulu
- 28.Şakire Hanım Eğitim Uygulama Okulu Ve İş Eğitim Merkezi
- 29.Şöhret Kurşunoğlu İlköğretim Okulu
- 30.Hayriye Kemal Kusun Eğitim Uygulama Okulu Ve İş Eğitim Merkezi
- 31.Mediha- Turhan Tansel Eğitim Uygulama Okulu Ve İş Eğitim Merkezi
- 32.Yahya Kemal Beyatlı İlköğretim Okulu
- 33.Lions İlköğretim Okulu Ve İş Okulu
- 34.Mavi Karınca Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi
- 35.Dr.Senai Demirci Özel Eğitim Ve rehabilitasyon Merkezi
- 36.Mustafa Vasif Karslıgil İlköğretim Okulu
- 37.Çamlıca İlköğretim Okulu
- 38.Kısıklı İlköğretim Okulu
- 39.Bahçelievler İlköğretim Okulu
- 40.Bağlarbaşı İlköğretim Okulu

**EK-6 EBEVEYN KABUL-RED KONTROL ÖLÇEĞİ'Nİ (EKRÖ/K
EBEVEYN FORMU) KULLANMA İZİN YAZISI**

27.10.2010

Sayın Ali Yamaç,

Ebeveyn ve Çocuk EKRÖ/K (Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği\ Kontrol) Ölçeğini, Öğretim Görevlisi Dr. Aydan Aydın denetiminde yürüteceğiniz;

“Engelli Çocuk Ebeveynlerinin Çocuklarını Kabul Red Düzeyi ile Çocuk Yetiştirme Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli Yüksek Lisans Tez çalışmanızda kullanmak için istediğiniz izin tarafımdan uygun bulunmuştur .

Sadece araştırma amacı ile kullanılabilir ve başkalarına verilemez. Tezin tamamlanmasından sonra bir örneğinin de tarafıma gönderilmesini rica ederim.

Gereği için bilgilerinize.

Doç Dr. Fatoş Erkman
Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Fakültesi
Boğaziçi Üniversitesi